

Konsekvenser av utviklingsarbeid i rurale områder

Casestudie fra Luuka, Uganda

Maren Wenberg

VID vitenskapelige høgskole

Stavanger

Masteroppgave

Master i interkulturelt arbeid

Antall ord: 26 743

9. mai 2019

Obligatorisk erklæring

Navn: Maren Wenberg
Navn på studiet: Master i interkulturelt arbeid
Navn på eksamen: Konsekvenser av utviklingsarbeid i rurale områder <i>Casestudie fra Luuka, Uganda</i>
Emnekode: MIKA – 316
Innleveringsfrist: 09.05.2019
Antall ord: 26 743

Eksempler på fusk i forbindelse med oppgaver og hjemmeksamener:

- gjengivelse av stoff/materiale hentet fra lærebøker, andre fagbøker, tidsskrifter, egne eller andres oppgaver osv. som er framstilt uten kildehenvisning og klar markering av at det er sitater
- besvarelse eller tekst som er hentet fra internett og utgitt som egen besvarelse
- besvarelse som i sin helhet er brukt av studenten ved en tidligere eksamen
- besvarelse som er brukt av en annen person ved en tidligere eksamen
- besvarelse som er utarbeidet av en annen person for studenten
- innlevert arbeid av praktisk eller kunstnerisk art som er laget av andre enn studenten selv
- samarbeid som fører til at en besvarelse i det alt vesentlige er lik en annen besvarelse til samme eksamen der det kreves individuelle besvarelser

Retningslinjer om fusk finner du her:

- lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler § 4-7 og § 4-8
- forskrift 11. desember 2015 nr. 1665 om opptak, studier, eksamen og grader ved VID vitenskapelige høyskole § 30
- retningslinjer for behandling av fusk eller forsøk på fusk ved VID vitenskapelig høyskole fastsatt 18. desember 2015.

Ved å signere med navn erklærer jeg å være kjent med VID vitenskapelige høyskoles retningslinjer om plagiering og fusk, og at min besvarelse er i samsvar med disse bestemmelsene.

Navn: _____

Masteroppgaver med karakteren A-C:

Jeg samtykker i at min masteroppgave publiseres i VID vitenskapelig høyskole åpne elektroniske arkiv (VID OPEN):

Sett kryss Ja: Nei:

Sammendrag

Kompetanseutvikling i rurale områder er en økende form for bistand, for å hjelpe mennesker ut av fattigdom. Gjennom å styrke individer og grupper sosialt og økonomisk kan lokalsamfunnet som helhet bli påvirket som følge av endringsprosesser.

Avhandlingen belyser hvordan utviklingsaktiviteter kan påvirke fattigdomssituasjonen og klasseskillet i et samfunn. Jeg har undersøkt om dersom et betydelig antall mennesker i et samfunn styrkes sosialt og økonomisk, gjennom utviklingsprosjekter vil dette kunne skje på bekostning av andre. Langsiktig sosial- og økonomisk vekst for deltakerne og samfunnet som helhet, vil kunne få et uheldig utfall for dem som ikke får muligheten til å delta, og dermed ikke følge samfunnsutviklingen. Teoretisk knytter derfor oppgaven seg opp mot en fordelingsteori eller nullsumsteori.

Negative virkninger av organisasjonsaktiviteter blir ofte ikke evaluert eller belyst i litteratur om utvikling og bistand. Gjennom en kvalitativ undersøkelse blir informanter fra Luuka-distriktet i Uganda intervjuet i fokusgrupper. Jeg vil få fram deres opplevelse av konsekvensene av utviklingsarbeid. Gjennom informantenes tanker og meninger vil jeg synliggjøre konsekvensene innbyggerne erfarer.

Avhandlingen inneholder funn om hvordan utviklingsorganisasjoner påvirker lokalsamfunnets struktur, også i forhold til religion og landsbypolitikk. Formålet med forskningsprosjektet er å belyse hvordan utviklingsprosjekter paradoksalt nok kan føre til økte sosiale- og økonomiske forskjeller i rurale områder i Uganda, og dermed skape økt fattigdom og klasseskille. Målet er at min fremstilling av også negative konsekvenser av utviklingsaktiviteter skal være et bidrag til bistandsdebatten.

Acknowledgement

Since several of my friends and partners through this process, in addition to the participants are Ugandans, I would like to present the acknowledgement in English. I have several people I want to thank regarding my master project;

First and foremost, I would like to thank my informants for sharing their stories and thoughts with me. For without whom I wouldn't be able to carry out my research project.

My supervisor, Sigurd Haus has with his academic background and experience been of great support for me. – I am incredible grateful that you have been available throughout the process. Thank you.

I would also like to give a special thanks to Kubeketerya Isaac and Lumago Emmanuel Mackenzie. – Without you in the research team I would not have access to important informants in the rural areas. The effort and engagement you have shown for my project is impressive, and the professional approach in the field has been crucial for exiting results of the research. I will for ever be grateful.

I appreciate all of my friends who have been there for me with support and inspiration throughout this period of my master process. I will finally thank my family who have made it possible for me to carry out my research and master thesis in Uganda – an incredible journey I will never forget.

Thank you!

Innholdsfortegnelse

Obligatorisk erklæring	I
Sammendrag	II
Acknowledgement	III
1 Innledning	2
1.1 Bakgrunn	2
1.2 Case og problemformulering	3
1.2.1 <i>Problemstilling og forskningsspørsmål</i>	4
1.2.2 <i>Faglig og samfunnsmessig begrunnelse for problemstillingen</i>	5
1.3 Oppgavens avgrensning	6
1.4 Disposisjon	7
1.5 Begrepsavklaring	8
2 Kontekst – Luuka-distriktet, Uganda	11
3 Litteratur og teoretisk grunnlag	13
3.1 Bondesamfunnets sosiale og økonomiske aspekter	13
3.2 Kjønnbaserte ulikheter og kvinners rolle i landbrukssamfunn	15
3.3 Entreprenørskap og bærekraftig landbruksutvikling	17
3.4 Effektivt utviklingsarbeid	19
3.5 Utviklingsarbeidets påvirkning og konsekvenser for lokalsamfunn	21
3.6 Teoretisk tilnærming	22
4 Metodiske overveielser	25
4.1 Metode og forskningsdesign	25
4.1.1 <i>Eksemplarisk Casestudie</i>	26
4.1.2 <i>Hermeneutisk- og fenomenologisk perspektiv</i>	27
4.1.3 <i>Tilgang og kontaktperson</i>	28
4.1.4 <i>Bruk av tolk og transkriberingsassistent</i>	29
4.1.5 <i>Utvalg</i>	31
4.1.6 <i>Fokusgruppeintervju og intervjuobservasjoner</i>	33
4.1.7 <i>Utarbeidelse og utprøving av intervjuguide</i>	34
4.2 Feltarbeid – datainnsamling	36
4.2.1 <i>Presentasjon og rolleavklaring</i>	37
4.2.2 <i>Intervju</i>	38
4.2.3 <i>Observasjon</i>	42
4.2.4 <i>Notater og lydopptak</i>	42
4.2.5 <i>Innhenting av saksdokumenter</i>	43
4.3 Analyseprosessen	44
4.3.1 <i>Transkribering og oversettelse</i>	44
4.3.2 <i>Tematisert analyse</i>	45
4.3.3 <i>Diskursanalyse</i>	47
4.3.4 <i>Forskningens kvalitet</i>	48
4.4 Etliske overveielser	50
4.4.1 <i>Norsk senter for forskningsdata (NSD)</i>	50

4.4.2	Samtykkeerklæring	50
4.4.3	Taushetserklæring for tolker/ transkriberingsassistent	51
4.4.4	Etiske hensyn	51
5	Presentasjon av empiriske funn	53
5.1	Informantgruppene bakgrunn	53
5.2	Fattigdomssirkelen i Luuka-distriktet	54
5.1.1	Jordkvalitet, industri og fødselsrate som hovedårsaker til fattigdom	55
5.1.2	Innbyggernes holdninger og motivasjon til egenutvikling	56
5.1.3	Utdanning og inntekt som et nødvendig, men ofte uoppnåelig mål	57
5.2	Ytre påvirkninger i landsbyene	58
5.2.1	Kompetanseutvikling og mikrolån som endringsskapende tilnærming	58
5.2.2	Konseptkopiering – ikke nyttig for alle	59
5.2.3	Utvikling på bekostning av de svakeste	60
5.3	Konsekvenser for sosial og økonomisk status	61
5.3.1	Økte skoleavgifter	61
5.3.2	Tilgang til markedet og varer	61
5.3.3	Bedre økonomi gir høyere sosial posisjon i samfunnet	63
5.4	Ekskluderings innvirkning på classeskillet og fattigdomssituasjonen	64
5.4.1	Ekskluderings konsekvenser	64
5.4.2	Religion- og classeskille, en vedvarende endring?	65
5.4.3	Oppsummering	66
6	Drøfting av resultater	67
6.1	Landsbyene blir oversett og glemt av regjeringen	67
6.1.1	Sosiale konsekvenser som følge av industriell utvikling	67
6.1.2	Dårlige levekår og fraflytting	69
6.2	Utvikling i landsbyen	70
6.2.1	Entreprenørskap vs. tradisjonell bistand	70
6.3	Women Empowerment i et mannsdominert samfunn	71
6.3.1	Kvinnens «skjulte» rolle og makt i lokalsamfunnet	72
6.3.2	Kvinnens inkludering og endring i lokalsamfunnets politikk	74
6.4	Svakheter ved kompetanseutviklingsprosjekter	75
6.5	Positive konsekvenser for noen kan innebære negative konsekvenser for andre	76
6.5.1	Positiv utvikling – for dem som kan benytte seg av godene	77
6.5.2	Sosial posisjon og et lokalsamfunn i endring	79
6.5.3	Å skape eller opprettholde sosiale og økonomiske skiller	81
7	Avslutning	83
7.1	Oppsummering	83
7.2	Konklusjon	84
7.3	Forslag til videre forskning	86
	Litteraturliste	89
	Vedlegg	94
	Vedlegg 1 Intervjuguide	94
	Vedlegg 2 Godkjenning fra Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD)	95
	Vedlegg 3 Informert samtykke/ Consent Form	98
	Vedlegg 4 Taushetserklæring/ Confidentiality for Interpreters	100

Liste over figurer

Figur 1: Kart – Uganda.....	11
Figur 2: Analysemodell - kodeskjema	46

1 Innledning

Diskusjoner om nytteverdien av utviklings- og bistandsarbeid i utviklingsland er dynamisk og til enhver tid aktuell, både i Norge og Uganda. Gjennom egen erfaring fra feltarbeid i Uganda har jeg fått en personlig interesse for å finne ut av konsekvensene av utviklingsarbeid for lokalbefolkningen i et ruralt samfunn.

Avhandlingen handler om hvordan utviklingsarbeid kan påvirke økonomiske og sosiale klasseskiller i rurale områder. For å undersøke dette har jeg valgt å bruke en casestudie fra Luuka-distriktet, Uganda. Utviklingsprosjektene her har som mål å styrke deltakernes levestandard gjennom mikrolån og entreprenørskap. Samtidig bidrar prosjektaktivitetene til bærekraftig utvikling gjennom økonomisk- og sosial selvstendighet. Gjennom kvalitative intervjuer med mennesker som bor i områder hvor disse prosjektene opererer, ønsker jeg å undersøke hvordan de selv oppfatter at utviklingsarbeidet påvirker sosioøkonomiske forskjeller, også for enkeltindivider og familier som ikke deltar i prosjektene.

For å kunne gi svar på den helhetlige effekten av utviklingsarbeid ønsker jeg å inkludere konsekvenser for innbyggere som ikke er deltakere av utviklingsprosjekter eller direkte mottakere av denne type bistand. Det jeg ønsker å få svar på i min forskningsundersøkelse er; dersom en gruppe mennesker styrkes betydelig innenfor et begrenset område, både sosialt og økonomisk vil dette skje på bekostning av andre mennesker i samfunnet? Dersom dette er et utfall av min forskning vil det kunne tydeliggjøre at utviklingsarbeid ikke har utelukkende positive effekter for innbyggerne i lokalsamfunnet.

1.1 Bakgrunn

Jeg har over flere år arbeidet med selvhjelpsgrupper og mikrolån i rurale områder i Uganda. Gjennom mitt arbeid med entreprenørskap og bærekraftig utvikling har jeg erfart hvordan utviklingsarbeid kan påvirke eller skape klasseskiller i lokalsamfunn.

Fattigdomsbekjempelsen i Uganda består blant annet av flere statlige og ikke-statlige

organisasjoner som bidrar med «voksenopplæring» som en del av utviklingsarbeidet i rurale områder for å nå de marginaliserte gruppene. Meningen med denne type programmer er at deltakerne skal ha mulighet til å tilegne seg bredere forståelse av egen situasjon, og øke produksjons- og kompetansenivå, som fører til økt inntekt og deretter økt sosial- og økonomisk velvære og levestandard (Ndidde, 2004).

Videre har jeg gjort meg opp tanker om at involveringen i lokalsamfunnet vil kunne påvirke strukturen i rurale landsbyer, som er skapt og opprettholde gjennom generasjoner. Jeg har opplevd at involvering av organisasjonsarbeid har påvirket systemet i den grad at «lavere» sosialt og økonomisk stille individer og familier kan blir styrket gjennom muligheter til selvstendigjøring, noe som igjen fører til at de «klatrer opp i rang» i forhold til sosial innflytelse i lokalsamfunnet. Også lokale lederes posisjon vil kunne bli endret ettersom de kan få flere innflytelsesrike innbyggere i samfunnet, eller at de selv drar nytte av den økonomiske- eller sosiale utviklingen gjennom goder av utviklingsprosjektet.

Forskning og bevisstgjøring rundt konsekvensene og ringvirkningene av utviklingsarbeid i lokalsamfunn er også motivert av tilgangen og muligheten jeg har til å foreta meg denne type forskning, og nettverket jeg kan benytte meg av i mitt feltarbeid.

1.2 Case og problemformulering

De involverte landsbyene er områder som er- eller har vært påvirket av utviklingsarbeid. Dette omhandler både statlige og ikke-statlige organisasjoner, ofte, men ikke begrenset til internasjonale organisasjoner. Dette er prosjekter som ifølge innbyggerne og ledere i området har en betydelig påvirkning og er endringsskapende for landsbyen som helhet, og innebærer i grove trekk; flere barn på skole, flere dyr i landsbyen, endring i ernæring og matvaner og endringer i markedet i form av økte priser og økt tilgang til varer.

Fellestrekk ved organisasjonene som bidrar til positiv utvikling er at de har fokus på «hjelp til selvhjelp» gjennom Empowerment-prinsippet og et mål om bærekraftig utvikling. De fleste deltakerne er kvinnelige deltakere. Dette kan være fordi organisasjoner fokuserer på «women

empowerment» som en strategi i fattigdomsbekjempelse eller det kan være fordi kvinner ofte blir valgt ut som følge av at de er en sårbar gruppe og ofte dårligere stilt i forhold til muligheter for egenutvikling.

Landbruk er som regel er den største og eneste inntektskilden for familiene, og det er ofte innen landbruk organisasjonene fokuserer på for å styrke deltakerne. Utviklingsarbeid gjennom landbruk innebærer ofte at en forholder seg til et betydelig antall mennesker. Disse deles inn i grupper og deltar i voksenopplæring rundt felles temaer. Samtidig tilbyr organisasjoner en «starthjelp» i form av for eksempel frø, planter, dyr og lignende, ofte med tilhørende nødvendig utstyr.

Deltakerne følges opp i løpet av prosjektdeltakelsen ved hjelp av opplæring og veiledning, individuelt og i grupper (Eggen, 2014). Entreprenørskapsfokuserede prosjekter innebærer ofte spare- og lånegrupper for å sikre positiv fremgang av deltakernes forretningsutvikling innen landbruk. Sparing i fellesskap innebærer for eksempel innkjøp av felles utstyr, som på grunn av økonomiske årsaker er vanskelig å anskaffe seg individuelt. Deltakerne kan også ta opp lån av felleskassen dersom de har behov for penger til sin egen forretningsutvikling.

Organisasjoner informerer gjerne om positive konsekvenser og fordelaktig utvikling som følge av utviklingsarbeidet som er igangsatt. På motsatt side er det ikke ofte vi leser eller hører om konsekvensene for mennesker som av ulike grunner ikke klarer å gjennomføre prosjektdeltakelsen eller faller utenfor.

1.2.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

Jeg ønsker gjennom denne casen å finne ut av konsekvensene av utviklingsarbeid for lokalbefolkningen som helhet i rurale områder i Uganda. I min forskning benytter jeg meg av følgende problemstilling:

Hvordan påvirker utviklingsarbeid fattigdomssituasjonen og klasseskille i rurale områder i Uganda?

Casestudie fra Luuka-distriktet, Uganda

For å belyse min problemstilling benytter jeg meg av følgende forskningsspørsmål gjennom forskningsprosessen;

- Hvordan påvirker utviklingsarbeidet individers og familiers økonomiske og sosiale situasjon?
- Hvilke konsekvenser kan oppstå for lokalsamfunnet som helhet som følge av utviklingsarbeidet?
- Kan utviklingsarbeidet føre til endringer i fattigdomssituasjonen, klasseforskjeller, samt religiøse forskjeller i de rurale områdene?
- Hvilken langtidsvirkning kan utviklingsaktivitetene føre til og hva innebærer eventuelle senvirkninger av involveringen?

1.2.2 Faglig og samfunnsmessig begrunnelse for problemstillingen

Det finnes lite opplysninger om hvordan prosjekter påvirker landsbyer og samfunnsstrukturer som helhet. Denne forskningen kan ha en stor samfunnsmessig betydning for innbyggere i rurale områder i Uganda. Bevisstgjøring rundt formål og utfall av utviklingsarbeid kan kunne avgjøre hvordan- og eventuelt om en velger å igangsette noen form for endringsarbeid i landsbyer i rurale områder. Innbyggere i Luuka-distriktet skal kunne få uttrykke sin opplevelse av situasjonen, og dermed kunne gi et helhetlig bilde av hvordan lokalsamfunn blir påvirket.

Jeg vil skape bevisstgjøring rundt utviklingsarbeid, i tillegg til at jeg ønsker at min rapport vil gi innsikt i de lokales situasjon i forhold til ytre støtte og påvirkningen. Denne problemstillingen vil derfor kunne belyse nytteverdien av arbeidet som blir utført. I dette aktuelle området er det, etter min oppfatning ofte «ildsjeler» med helse- og sosialfaglig bakgrunn og studenter innen samme fagfelt som igangsetter aktiviteter for å skape en forskjell

gjennom ulike organisasjoner. Det er viktig å tenke på konsekvenser og langtidsvirkning av involvering i rurale områder og menneskegrupper livssituasjon.

Som Øyvind Eggen (2014) skriver i NORAD bloggen er det helt nødvendig for bistandsarbeidere å bevege seg utenfor komfortsonen og forsone seg med tanken på at bistand også har negative effekter, og at en mer systematisk fremstilling rundt bivirkningene av bistand vil over tid bidra til å styrke kunnskap og forbedring av bistandsarbeid.

Denne studien kan kunne brukes som et eksempel på hvordan utviklingsarbeid også kan påvirke andre enn de som deltar i prosjekter. Konsekvensene og ringvirkningene påvirker innbyggere i hele samfunnet, selv om konsekvensene vil være ulike basert på innbyggernes posisjon i samfunnet og relasjon til utviklingsprosjekter.

Formålet med forskningen er at forskningsarbeidet skal kunne belyse konsekvensene av utviklingsarbeid. Både positive og negative sider ved igangsetting og gjennomføring av utviklingsarbeidet. Jeg ønsker at min forskningsrapport vil kunne være nyttig for personer eller organisasjoner som driver eller ønsker å starte utviklingsarbeid, og kunne være en «tankevekker» før utviklingsarbeid startes opp i praksis. Mitt ønske er at avhandlingen min vil ha en betydning for allerede eksisterende forskning og arbeid innen feltet, gjennom bevisstgjøring og belysning rundt konsekvenser av utviklingsarbeid. I tillegg kan min fremstilling av også negative konsekvenser være et bidrag til bistandsdebatten.

1.3 Oppgavens avgrensning

Jeg tar utgangspunkt i et begrenset utvalg av tettliggende landsbyer. Begrensningen er i samsvar med forskningsprosjektets omfang.

I tillegg avgrenses oppgaven til å omhandle innbyggernes oppfatning av fattigdomssituasjonen og ytre påvirkning. I disse områdene vil både positive og negative

påvirkninger angå innbyggerne i landsbyene direkte. Ettersom det er konsekvensene for dem avhandlingen fokuserer på, vil ikke NGOs og offentlige etater bli intervjuet.

På grunnlag av kunnskap og erfaring fra området ønsker jeg å fokusere på utviklingsaktiviteter innen entreprenørskap. Dette fordi jeg er tidligere informert om at det er disse prosjektene som har vært mest «suksessfulle» dette området. Ettersom jeg er interessert i konsekvenser, søker jeg også områder hvor utviklingsarbeid har hatt en betydelig effekt.

1.4 Disposisjon

Oppgavens innledning er bygget opp for å kunne gi leserne en oversikt over innholdet og strukturen i avhandlingen. Den inneholder formål med oppgaven og presentasjon av tema og begreper, samt avgrensninger jeg finner relevant å nevne for videre lesing.

Videre har jeg inkludert et kontekstkapittel. Ettersom feltarbeidet finner sted i Uganda vurderte jeg en fremstilling av konteksten som relevant for å kunne gi en bedre innsikt i arenaen det forskes på.

I litteratur- og teorikapittelet fremstilles relevant litteratur for min forskning. Jeg har presentert tidligere forskning, artikler og bøker for å kunne gi en best mulig oversikt over hvordan dette er relevant for min forskning, og hvordan det kan strekkes paralleller til min forskning. Dette er i hovedsak litteratur som omhandler kompetanseutviklingsarbeid relatert til jordbruk og bondesamfunn i rurale områder og konsekvenser av involvering i lokalsamfunn. I tillegg presenteres litteratur om kvinner og utvikling i rurale områder. Dette er fordi de fleste prosjektene i mitt forskningsområde innebærer kvinner som målgruppe, basert på kvinners og familiers livssituasjon i det aktuelle området. Avhandlingens fokus på kvinner blir derfor en betydelig del i avhandlingen. Kapittelet inneholder relevante teorier jeg velger å knytte forskningen min opp imot.

Metodekapittelet innebærer, i hovedtrekk forskningsdesign, datainnsamling, analyseprosess og etiske overveielser. For å tydeliggjøre hensynet til forskningens kvalitet har jeg valgt å gå relativt dypt inn i beskrivelsen av hvilke metoder som er benyttet for datainnsamling og analyseprosessen. I tillegg er det presentert overveielser av etiske hensyn som en viktig del av den totale forskningsprosessen.

Deretter presenterer jeg funn, som inkluderer underkapitler. Jeg velger å presentere dem så nært som mulig, slik det ble presentert til meg. Derfor har jeg også presentert flere sitater. Ettersom datainnsamlingen baserer seg på fokusgruppeintervju, samtidig som det i størst mulig grad skal anonymiseres, velger jeg å fremstille funn uten opplysning om hvem informantene er, men i stedet hvilken gruppe opplysningene kommer fra der dette er relevant. I tillegg er også navn på organisasjoner og lignende anonymisert.

Drøftingskapittelet tar for seg mine funn satt opp mot teori og litteratur. Jeg diskuterer mine funn opp mot fremstilte teorier, knyttet opp mot min problemstilling og forskningsspørsmål.

I avrundingen av oppgaven velger jeg å dele avslutningskapittelet opp i oppsummering, konklusjon, og videre forskning.

1.5 Begrepsavklaring

Utarbeidelse av begrepsavklaring er knyttet tett opp til mitt bruk av begrepene, og er i stor grad konsentrert rundt hvordan de brukes videre i avhandlingen.

Kompetanseutvikling

I følge Store norske leksikon innebærer kompetanse evne eller kvalifikasjoner innen et område (Persvold, 2018). Organisasjonenes engasjement omhandler å utvikle den allerede eksisterende kompetansen deltakerne innehar.

Rurale områder

Organisasjonene som er aktuelle i avhandlingen opererer i rurale områder, ofte der annet hjelpearbeid ikke strekker til. Det er betydelig avstand til for eksempel helsesenter og handelsplasser, som resulterer i begrensning i ekstern påvirkning og utvikling. National Geographic definerer et ruralt område som et område i landlige omgivelser med begrenset antall bygninger og befolkning, i motsetning til urbane områder. Landbruk er den primære sysselsettingen i rurale områder og de fleste bor eller jobber på gårder (National Geographic, 2011).

Entreprenørskap

Entreprenørskap innebærer at deltakere gjennom opplæring og økt kompetanse skal kunne utvikle produktive bedrifter for å øke inntekter og matsikkerhet, gjerne gjennom landbruk. (Norad, 2015).

Klasseskille

Bourdieu beskriver klasse som individer i det sosiale rom med omtrent samme posisjon, som plasseres etter kulturell, økonomisk og sosial kapital. Den kulturelle kapitalen innebærer evnen til å beherske kulturens livsstil og praksis, som utgjør den legitime kulturen. Kontakter og nettverk utgjør den sosiale kapitalen, mens den økonomiske kapitalen fortsatt er viktigst i et hierarkisk system (Kjølørød & Skirbekk, 2018).

Klasse og forskjellene mellom dem er av stor betydning i min forskning. I samfunnet jeg forsker i er de sosiale og kulturelle forskjellene viktige faktorer da hierarkisystemet er av stor betydning for muligheter og utvikling, og det er tydelige klasseskiller innad i landsbyene.

Lokale ledere

På engelsk kalles lederen for en lokal gruppe *Chairman* og er siste leddet i leder-hierarkiet under kongen og øvrige ledere. Dette er de tradisjonelle, lokale «høvdingene» i landsbyen som organiserer og styrer sin gruppe mennesker. Store norske leksikon beskriver høvding som

en «lederfigur i et samfunn der slektsgrupper er bundet sammen gjennom er hierarki av politisk og/eller religiøst lederskap» (Wæhle, 2018).

I fare for at ordet «høvding» kan oppfattes krenkende eller umoderne, velger jeg å kalle denne gruppen *lokale ledere*. Dette er en leder for en gruppe mennesker i et bestemt avgrenset lokalsamfunn, som ofte har arvet sin posisjon og dermed ikke nødvendigvis er folkevalgt.

2 Kontekst – Luuka-distriktet, Uganda

Uganda, med Kampala som hovedstad er plassert i det østafrikanske platået og grenser til Kenya i øst, Sør-Sudan i nord, Kongo i vest, Rwanda i sørvest og Tanzania i sør. I følge Uganda Bureau of Statistics (2013) bor bare 14,7 % av befolkningen på 32,9 millioner i det som regnes som urbane områder. De resterende bor i lavere utviklede områder rundt tradisjonelle handelsstasjoner i mindre tettsteder og rurale områder. Tall fra 2016 indikerer at 41,6% av befolkningen i Uganda lever under ekstrem fattigdom. Dette er målt ut fra Purchasing Power Parity (PPP) og innebærer andel av befolkningen som lever for under 1,90 dollar om dagen (FN-sambandet, 2018).

De mindre gode levekårene og tilgang til helsehjelp er medvirkende faktorer til at tall fra 2008 viser at hele 56% av befolkningen er under 18 år. Dagens fattigdomsbekjempelse i Uganda består blant annet av bidrag fra flere statlige og ikke-statlige organisasjoner som arbeider med utviklingsarbeidet i rurale områder (Ndidde, 2004).

Uganda Bureau of Statistics (UBOS) presenterte i 2017 forskningstall innhentet gjennom en omfattende undersøkelse i 2014; *The National Population and Housing Census 2014 – Area Specific Profile Series: Luuka -District*.

Luuka-distriktet er et av 116 distrikter i Uganda og er plassert under Busoga kongedømme øst i landet. Distriktet har ifølge målinger fra 2014 estimert 238,020 innbyggere hvor nærmere 95,68% av innbyggerne bor i rurale områder og de fleste har sin hovedinntekt gjennom jordbruk. Videre, ifølge rapporten er omlag 60% av

Figur 1: Kart – Uganda
Markert Luuka-distriktet (ECHO, 2018)

befolkningen i området under 17 år, og utdanningsnivået er relativt lavt eller fraværende. Flere har ingen skolegang (UBOS, 2017).

Denne rapporten er dekkende for hele distriktet. Ut ifra hva jeg har fått opplyst finnes det ikke noen mer spesifikk, offisielt utgitt rapport om mitt forskningsområde, men ettersom forskningsfeltet er plassert utenfor tettsteder eller større markedsplasser vil dette være områder som stiller noe svakere enn gjennomsnittet i rapporten.

Som nevnt bor om lag 95% av innbyggerne i rurale områder. Den lave levestandarden påvirker blant annet utdanning, arbeidsmuligheter og effektiviteten i egen dyrking. Utfordringer innen landbruk som tørke og dårlig jord gjør at bøndene ikke alltid får høstet inn avlingene, og de forblir i en situasjon der utvikling blir utfordrende. I tillegg vil mangel på ernæringsrik mat påvirke utvikling, så vel som prestasjon relatert til arbeidspotensialet.

Helsen svekkes gjennom sykdom og feilernæring. I samsvar med andre afrikanske land er over halvparten av befolkningen i Uganda under 18 år. Strømmen av mennesker fra landsbyene til storbyene øker og skaper fare for voksende slumområder i de større byene (Norad, 2009).

3 Litteratur og teoretisk grunnlag

I dette kapitlet ønsker jeg å presentere det teoretiske rammeverket for min avhandling. Utfordringer i forhold til å finne litteratur knyttet direkte opp mot min forskning tenker jeg gjør mine forskningsspørsmål spennende og at jeg har valgt et omfattende tema som ikke mye kjent litteratur dekker.

Jeg vektlegger litteratur knyttet landbruksutvikling i rurale områder og konsekvenser av ytre involvering, som for eksempel fra statlig eller ikke-statlige organisasjoner (NGO). Utfordringen med å finne litteratur direkte knyttet til mine forskningsspørsmål gjør at mye av mitt teoretiske grunnlag baserer seg på forskning fra flere steder i verden. Likheter knyttet til landbruk og utviklingsarbeid, til tross for den geografiske forskjellen, gir meg muligheten til å trekke paralleller til min forskning.

Mitt kjennskap til utviklingsarbeid i Uganda har påvirket min seleksjon av teori. Den teoretiske tilnærmingen i forskningsprosessen har utgangspunkt i min allerede eksisterende oppfatning av situasjonen, basert på tidligere erfaringer knyttet til utviklingsarbeid.

3.1 Bondesamfunnets sosiale og økonomiske aspekter

Erik R. Wolf studerer landsbyer der kulturelle tradisjoner har formet bondesamfunn og videreføringen av mennesker og samfunn. Dette resulterte i en bok han kalte *Peasant* (1966), oversatt til *Bønder: En socialantropologisk oversikt over bondesamfundets utvikling*. Wolf tar for seg flere ulike lokalsamfunn rundt om i verden, ofte i rurale områder. Tradisjonelle bondesamfunn har mange likhetstrekk verden over, og utvikler seg sakte.

Wolf understreker at i rurale områder vil bondesamfunnet være påvirket av tradisjonelle levesett og at bondesamfunnet alltid eksisterer innenfor et større system. Det er overskuddet av bondeaktivitetene, utover dekking av egen føde, som avgjør hvorvidt bonden kan anskaffe

seg utstyr og eksterne varer, utenfra gården eller lokalsamfunnet. Her inngår også muligheten for intern og ekstern byttehandel av varer (Wolf, 1966).

Videre beskriver Wolf (1966) bondens plassering i samfunnet, hvor bonden har en nødvendig og viktig rolle i form av produksjon av råvarer, i et samfunn som ikke har tilstrekkelig tilgang til industrielle varer. Bonden har derimot vanligvis ikke høy inntekt og er dermed ofte lavt rangert i et samfunn i rurale områder. Konkurransen fra industriell produksjon eller begrenset tilgang til varer fra andre steder kan gjøre bondens økonomiske situasjon vanskelig.

Bondefamiliene i rurale områder består ofte av kjernefamilien, men kan også ofte være generasjonsfamilier innen husstanden eller alenemødre med barn. Dersom det er menn til stede i husstanden er det ofte en mann som dominerer og styrer hjemmet, og som dermed dominerer gårdsdriften. Dette er ofte en tradisjonelt gitt rolle, for eksempel ektemann, eldste mannlige- eller eldste sønn i husstanden (Wolf, 1966)

Ved arveoppgjør blir familiens eiendom delt opp i flere stykker og det er ikke unormalt at en finner familier med knapp dyrkeplatt med dårlig jord. Resultater av nedarvingsprosessen kan føre til at bøndene ikke kan livnære seg av aktiviteter på egen eiendom. Grunnet leieutgifter er det ofte ikke mulighet for familiene å anskaffe seg andre jordområder. Resultatet blir ofte at familier slår seg sammen og det blir flere munker og mette på små landbruksområder. (Wolf, 1966).

Det lille landet familien er etterlatt med innebærer ofte dårlig jord, noe som påvirker familiens økonomi i stor grad. Jorden er grunnleggende i jordbrukets produksjonssystem, og dårlig jord påvirker produktiviteten, og dermed profitten (Lutz m.fl. 1998). Grunnet lavere sosial og økonomisk status er det ofte vanskelig for bønder å anskaffe seg annet arbeid. Manglende skolegang gjør at de mangler basiskunnskaper, som for eksempel lese- og skrive ferdigheter.

Bondesamfunnet er også knyttet sammen av det felles området de bor på. I følge Paul Stirling (1987) er ikke landsbyen bare et geografisk område, men også en stor del av innbyggernes

identitet. Det er ofte sterk solidaritet innad i området. Religiøse aspekter er viktig å ta hensyn til som en grunnleggende ideologi med moralsk betydning, som opprettholder den «riktige måten å leve på». Disse aspektene er også med på å forme samfunnet som bindes sammen av felles interesser innenfor et livssyn. Bondesamfunnet består av skiftende relasjoner innenfor et ellers så konservativt samfunn (Wolf, 1966).

3.2 Kjønnbaserte ulikheter og kvinners rolle i landbrukssamfunn

Støttet av UN Woman og UN's Funds for Population Activities, utarbeidet Uganda Bureau of Statistics i 2013 en rapport som omhandler kjønnbaserte skiller, behov og tilgang i Uganda. UBOS viser at til tross for at kvinnene utgjør over halvparten av den nasjonale arbeidsstyrken, er deres bidrag til målt økonomisk aktivitet langt under potensialet, og kvinners deltakelse i økonomiske aktiviteter er lavere enn menns. Dette kan sees i sammenheng med at kvinners arbeid for eksempel ikke måles i rurale områder da arbeidet blir utført uregistrert på gården, nær hjemmet. Blant annet viser undersøkelse fra 2009/10 til 67,4 av kvinner mot 50,8 av menn arbeider på egen gård. UBOS viser videre til *The 2011 Annual Crime and Traffic Report*, forskning som presenterer at det finnes et forhold mellom fattigdom og vold. Det estimeres deretter at hele 68% av kvinner blir utsatt for vold innen ekteskapet.

Utviklingsarbeid som innebærer entreprenørskap som metode retter seg ofte mot kvinner på grunn av ulikhetene i samfunnet og i hjemmet. Å styrke undertrykte kvinners rettigheter gjennom selvstendigjøring er en mye brukt metode av organisasjoner i Uganda. Reguleringen av den ugandiske lovgivningen rundt ekteskap, arv og land er ofte et hinder for kvinners forretningsutvikling, da kvinner ofte mister rettigheter over verdier. Stort sett, på grunn av begrenset skolegang i landsbyer mangler ofte spesielt kvinnelige entreprenører ferdigheter og informasjon i forhold til økonomi og ressursbruk, som begrenser muligheten til forbedring og vekst i egne bedrifter (Naijuka, 2016).

Uganda rommer så mye som 5,5 millioner kvinner som ikke kan lese, i kontrast med 1,4 millioner menn. Mange av kvinnene befinner seg i rurale- og urolige distrikter. Det er derfor vanlig at både statlige og ikke-statlige organisasjoner fokuserer på utvikling av praktiske ferdigheter og informasjonsflyt i de utsatte områdene, noe som er avgjørende for å bedre

velferden i marginaliserte grupper. Det er ikke uvanlig at organisasjoner som driver med selvstendigjøring av kvinner er inspirert av Uganda Women`s Finance Trust, som arbeider med spare- og lånegrupper og gårdsdrift som verktøy mot fattigdomsbekjempelsen (Ndidde, 2004)

Videre påpeker Ndidde (2004) på motsatt side at organisasjonene bak voksenopplæring ofte overser årsaken til marginalisering og undertrykkelse. Utviklingsarbeidet handler i mange tilfeller om å styrke deltakere til å kunne dekke primære behov og deretter en inntekt. Det er med andre ord «forbedringsorientert» arbeid og sikter ikke til endring i sosiale forhold eller maktforhold mellom mennesker.

Til tross for undertrykkelse og segregering av kvinner i lokalsamfunn har kvinner en betydelig formell og uformell innflytelse i hjemmet og lokalsamfunnet. Boken *Peasant and Peasant Societies* av Teodor Shanin tar for seg sosialantropologiske studier fra ulike steder i verden og fremstiller bondesamfunns strukturelle oppbygning. I kapittelet *Woman in the Smallholder Economy* skrevet av Inhetveen og Blasche (1987) beskrives kvinnens rolle innen familie og bondesamfunnet. Sosiale studier viser at kvinners rolle i et bondesamfunn er varierende fra gård til gård, men at kvinner ofte har en betydelig rolle innen landbruksfamiliene, og utspiller med sin økonomiske kompetanse både makt og innflytelse på gårdene, i tillegg til deres kunnskap gjennom gitte oppgaver på gården. Rollen blir midlertidig ikke åpenlyst demonstrert da den står i motsetning til kulturelle verdier i lokale bondesamfunn.

Viktighetsgraden av kvinners eksistens innen familiejordbruk fremheves når det settes i perspektiv av alle de varierte ansvarsområdene de innehar, i tillegg til kvinnelig nettverk i landsbyer. Etnologiske studier viser at tross- eller grunnet kjønnssegregering i samfunnet bygger kvinnene opp en egen status. Kvinner og menns offentlige sosiale strukturer oppleves ofte som segregerte, men bindes sammen av kulturelle levesett. (Inhetveen & Blasche, 1987).

Inhetveen og Blasche beskriver et interessant aspekt innen kvinners nettverksbygging og sosial rolle i landsbyen; viktigheten av «gossip» - småprat/ ryktespredning i landsbyene. Denne formen for kommunikasjon beskrives som ekstremt effektiv, spesielt i mindre landbrukssamfunn. Selv om ryktespredning formelt sett ansees som useriøst er dette en viktig

del av det sosiale landsbylivet og en uendelig kilde til informasjon. Denne form for informasjonsflyt er i stor grad grunnlaget for status og posisjon i samfunnet. Dette påvirker uformelt landsbypolitikken og innbyggerne i en landsby. Menn, så vel som kvinner, er avhengig og opptatt av et godt rykte for å bevare eller oppgradere sin egen posisjon innenfor samfunnet (Inhetveen & Blasche, 1987).

I kapittelet *Institutional and Social Perspectives* uttrykker Ernst Lutz (1998) kritikk mot kjønnsbasert analyse blant organisasjoner ved tilnærming i rurale områder. Han mener at dette handler mer om «women development» tilnærming som fokuserer på å identifisere tilgang til goder, eierskap og maktfordeling mellom kvinner og menn. Dette på bekostning av en «gender-development» tilnærming, som fokuserer på konsekvenser for individer, husholdning, lokalsamfunn og økonomisk development. Han argumenterer videre med at kjønns- og utviklingsmetoden (gender-development) styrker ikke bare forståelsen om hvordan et planlagt prosjekt eller en politikk vil påvirke menn og kvinner, men også hvordan det vil påvirke de underliggende prosessene som forutsetter tildeling av rettigheter, ressurser og ansvar innenfor husholdninger og samfunn (Lutz, 1998).

Deniz Kandyoti skriver i sin artikkel *Rural Woman as Objectives of Development Policies* i boka *Peasant and Peasant societies: selected readings* at det allerede på 1970-tallet fantes voksende forskning og at det er dokumentert at det var lite effektivt utviklingsarbeid å utelate eller ignorere rurale kvinners bidrag og deres spesielle behov både fra landbruks- og velferdsutviklingens perspektiv. I tillegg argumenterer Kandyoti med at kvinners produktivitet på gården ofte skjer med minimale utgifter, og bidrar samtidig til velferd, spesielt for barna (Kandyoti, 1987).

3.3 Entreprenørskap og bærekraftig landbruksutvikling

Norges tidligere utenriksminister, Jonas Gahr Støre uttalte at den tradisjonelle bistanden er på vei ut. Videre uttalte Støre at tradisjonell bistand skaper avhengighet og passiviserer mottakerne, og den fremtidige bistanden bør bestå i større grad av andre virkemidler som handel og kunnskap (Arnesen, 2012). Artikkelen er i stor grad rettet mot nasjonal bistand,

men dette er også en trend som har utviklet seg på lokalt nivå og fattigdomsbekjempelse i rurale områder.

I Uganda er det trangt om mulighetene i arbeidsmarkedet og som Murushid Mbosa, entreprenør og student for organisasjonen Fontes Foundation uttaler, er jobbmarkedet preget av blant annet favorisering, da de fleste foretrekker å ansatte familie- eller «stammemedlemmer» (Wold, 2017). Uganda er plassert blant topp 10 entreprenørland i verden. Entreprenørskap i Uganda beskrives som «nødvendighetsdrevet» og ikke «mulighetsdrevet» som et resultat av at innbyggerne starter egne forretninger fordi de ikke har mulighet til å tilpasse seg jobbmarkedet (Kiranda m. fl., 2017). Flere organisasjoner fokuserer på yrkesrettede ferdigheter og å styrke menneskers egenskaper gjennom entreprenørskap og fokus på bærekraftig utvikling.

Landbruk er en stor del av utviklingsarbeidet i landsbyene og blir betegnet som den beste formen for utvikling. Innbyggerne blir da styrket på et allerede eksisterende og nødvendig område, for å kunne livnære seg selv samtidig som det gis mulighet til økt produksjon og tjene penger på landbruket. På denne måten bidrar mange utviklingsorganisasjoner til entreprenørskap ved hjelp av økte landbrukskunnskaper. Espen Røst skriver i Bistandsaktuelt at ifølge leder for utviklingsfondet, Partapuol er landbruk nødvendig for å skape økonomisk vekst, tilstrekkelig med mat og arbeidsplasser, og avgjørende for å utrydde sult og fattigdom. Landbruk i dag er ofte brukt for produksjon til eget forbruk, og et mål burde være at bøndene får tilgang til marked for videre salg av varer (Røst, 2016).

Seniorrådgiver for Norad Lars Loe skriver i sin artikkel *Fattigdom, økonomisk vekst og ulikhet i Uganda* at Landbruket i Uganda må effektiviseres ved hjelp til økt produktivitet og inntekt som en del av fattigdomsbekjempelsen, da flesteparten av de fattige lever på landsbygda (Loe, 2011). Utviklingsorganisasjoner fokuserer i dag mer på bærekraftig utvikling og entreprenørskap som verktøy for utvikling i rurale områder. Opplæring og starthjelp knyttet til landbruk har blitt et populært alternativ innenfor hjelpearbeid.

Heath, J. & Hans P Binswanger, H. P. (1998) argumenterer i sin artikkel *Policy-Induced Effects of Natural Resource Degradation: The Case of Colombia* med at fattigdom i lokaldistrikter, er resultat av ineffektiv ressursfordeling og nedbryting av naturressurser. Det er ofte fremkalt av politiske feilbeslutninger som favoriserer moderne storskalalandbruk på bekostning av mer effektive og arbeidsintensive familiebedrifter

På motsatt side kan man i dag se flere eksempler på industriell veiutbygging i Uganda. *Richard M. Kavuma (2010)* presenterer *Built for business - arterial road turns lives around in rural Uganda* som omhandler veiutbygging nord i Uganda. Rådgiver innen fattigdomsreduksjon, Dr. Augustus Nuwagaba beskriver dårlige veier i Uganda som «nøkkelårsaken» til at så mye som 33 millioner mennesker forblir i fattigdomssituasjonen. Han argumenterer videre med at statens involvering i infrastrukturen vil resultere i større suksess innen fattigdomsbekjempelse i landsbyer, fremfor å hjelpe et fåtalls bønder. For bøndene i området har veiutbyggingen ført til at markedet åpner seg. De har mulighet til å selge produktene sine som et resultat av økt trafikk. Samtidig kan de selv benytte seg av billigere transport på veiene (Kavuma, 2010).

3.4 Effektivt utviklingsarbeid

I V. P. Danilov on the Analytical Distinction between Peasants and Farmers refererer Orlando Figes til Danilovs sine studier av familiegårder utført i Russland, 1925. Studiene viser at i områder med omfattende kornproduksjon kunne levende arbeidskraft være mer effektivt og lønnsomt enn moderne gårdsverktøy, tatt økonomiske aspekter i betraktning. Studien viser at med høyere intensitet av arbeidskraft og muligheten til å investere litt mer midler er det mulig for familie bønder å øke omsetningen (Figes, 1987).

Rodgers Naijuka er forskningsassistent ved *Uganda Women Entrepreneurship Programme – Ministry of Gender, Labour and Social Development*. Naijuka (2016) skriver i artikkelen *Entrepreneurship impact to Ugandan women empowerment* i den ugandiske avisa *New Vision* om hvordan entreprenørskap påvirker Empowerment. Juridiske begrensninger innen familierett og arv kan bestemme kvinners rett til å eie eiendom og få tilgang til sikkerhet for finansiering. Det institusjonelle og juridiske miljøet er avgjørende for veksten av kvinnelig

eide foretak. Han forteller om hvordan trening innen entreprenørskap har utstyrt kvinner med ferdigheter for å utvikle egne bedrifter, hvor flere har adoptert en mer profesjonell tilnærming i forhold til bedriftsutvikling. Utviklingen innebærer ofte tilgang og kunnskap om markedet og tillater kvinner til å utvikle sine ferdigheter etter markedsbehov (Naijuka, 2016).

Artikkelen *How innovative financing can support entrepreneurship and sustainable livelihoods* skrevet av Kaffenberger (2018) viser til forskning gjort på *Village Enterprise-programmet* i Uganda av *Innovations for Poverty Action* (IPA). Meningen med undersøkelsen var å se viktighetsgraden av oppfølging av grupper i forbindelse med entreprenørskap, ved å måle effekten av kontantoverføring og tilnærmingen til Village Enterprise-programmet (som innebærer samme sum). I følge Kaffenberger (2018) viser funnene i undersøkelsen til at Village Enterprise-programmet førte til økt årlig forbruk (matsikkerhet og kostholds diversitet), eiendeler og inntekt, samt forbedringer i ernæring og subjektivt velvære blant deltakerne. Den "likvide" kontantoverføringen hadde mindre lovende innvirkning på fattigdomsreduksjon og subjektivt velvære enn *Village Enterprise-programmet*, noe som indikerer at det er nødvendig med tilleggstenester i «oppgraderingspakken» for å få effekt. Samlet sett tyder resultatene på at trening og mentorkomponenter i integrerte fattigdomsbekjempelsesprogrammer er fornuftige og ikke bare kan fjernes eller erstattes av kontantoverføringer (Kaffenberger, 2018). Forskningene over viser til hvordan retningslinjer og oppfølging er en viktig del av utviklingsarbeidet og kanskje avgjørende for et bærekraftig resultat.

Eksempler på konsekvenser ved manglende oppfølging av grupper beskriver Deepa Narayan (1998) i *Participatory Rural Development*. Problemene kan ofte sees allerede i oppstarten da kunnskap og ferdigheter innad i gruppen kan bli tilsidesatt ved valg av gruppeleder, og at det ofte er en allerede respektert person i samfunnet som påtar seg rollen som leder. Narayan (1998) viser også til et eksempel av Scoones og Matose (1993) fra Zimbabwe hvor lokale ledere har tatt de eksterne ressursene eller hindret dannelse av selvhjelpsgrupper. Grupper som ikke oppnår sine mål grunner også ofte i at det blir satt for høye krav eller forventninger, i sammenheng med urealistiske tidsplaner og manglende opplæring. Oppbygging av bærekraftige selvhjelpsaktiviteter krever startkapital og realistiske tidsplaner som strekker seg over flere år.

3.5 Utviklingsarbeidets påvirkning og konsekvenser for lokalsamfunn

Fagdirektør i NORAD bloggen, Øyvind Eggen skriver i en artikkel fra 2014 om bistandens bivirkninger og poengterer at i de fleste tilfeller vurderes ikke skadevirkningene før og underveis i tiltaket. Blant annet kan bivirkning resultere i samfunnsøkonomiske effekter som reduserer grunnlaget for økonomisk vekst, til tross for at hvert enkelt prosjekt kan være økonomisk lønnsomt. I tillegg kan det føre til sosiale og økonomiske konsekvenser, og redusere ansvarsgjøring av den offentlige sektoren. Videre forklarer Eggen at i forhold til langsiktige prosjekter er det ofte de positive effektene som diskuteres og at rapporteringssystemer for negative virkninger er svake. Dette ofte fordi de er organisert etter forhåndsbestemte, positive resultater (Eggen, 2014).

Gavin Williams (1987) presenterer konsekvenser for ruralt utviklingsarbeid i artikkelen *Rural Development: A Change in Policy, Why and How*, hvor han fremstiller utviklingsarbeidet etter endringsprosessen innen landbruk under og etter kolonialiseringen i Afrika. Ruralt utviklingsarbeid er ofte aktiviteter igangsatt av staten eller organisasjoner, med mål om økt landbruksproduksjon og dermed forbedre levestandard. Williams beskriver kriterier som må være til stedet for vellykkede prosjekter i Afrika; Ofte omhandler den utviklingen større organisasjoner som arbeider med utvikling av landbruk og tilgjengelighet til markedet, og har fokus på å skape arbeidsplasser for lokalbefolkningen. De strategiene for utvikling av landdistrikter som har lyktes med å øke landbruksproduksjonen, har vært de som har løst mange av problemene bonden har, knyttet til isolering fra større markeder og fattigdom. Dette kan gjøres ved å øke etterspørsel av produkter, og inkludere bønder i det industrielle markedet ved å utsette dem for private og statlige monopoler. I noen tilfeller kan dette føre til fordeler som økt inntekt og fast produksjon. Men det kan også føre til økt avhengighet og tap av kontroll over landet deres. I andre tilfeller har bøndene blitt fattigsliggjort og fratatt eiendommer (Williams, 1987).

Tidligere mønstre for landbruksvekst har noen ganger vært forbundet med negativ miljøeffekt og ulikheter som har presset småbønder og jordløse til samfunnsmarginalen. Utfordringene er

mange, og begrensningen er betydelig, men mye kan gjøres med god regjering og en reell forpliktelse til miljømessig og sosialt bærekraftig landsbygdsutvikling. (Hazell & Lutz, 1998)

En stor og vanskelig utfordring i forbindelse med utviklingsarbeid i lokalsamfunn er hvordan den berører politikken i lokalsamfunnet. Dette er et resultat av endringsprosessen som kan skje som følge av selvstendigjøring og styrking av individer og grupper. Dette grunner i tilfeldigheter, men er et resultat av en historisk utvikling som involverte forhandlinger mellom sterkt stående politiske grupper og mennesker som til enhver tid er ute etter å ivareta egne interesser (Heath & Binswanger 1998). I praksis er det nettopp resultatet av handlingene til ulike interessegrupper som rører ved det grunnleggende og trekker i motsatt retning som gjør utfallet usikkert (Pretty, 1998).

Edward Kanyesigye (2014) konkluderer i sin avhandling om *The Impact of Globalization on the Rural Poor in Uganda* med at globalisering og organisasjoner har spilt en stor rolle i å forbedre levestandard i rurale områder i Uganda. Blant annet tilgang til større markeder og eiendom, og åpnet for muligheter knyttet til utdanning, økt helse, tilgang til teknologi, i tillegg til å bidra med informasjon. Alt dette har bidratt til endring og større grad av selvstendigjøring, og styrker deres sosiale- og økonomiske posisjon i samfunnet. På motsatt side mener Kanyesigye (2014) at det foreligger bevis for at de rurale kulturene og sosiale verdiene som holder lokalsamfunn sammen svekkes, som en del av den ytre involveringen.

3.6 Teoretisk tilnærming

Forskningen viser ofte til resultater av konsekvenser knyttet til deltakelse i ulike prosjekter, men lite viser til hvordan utviklingsarbeid påvirker de resterende innbyggerne i lokalsamfunnet eller et lokalsamfunn som helhet. Negative konsekvenser av utviklingsarbeid blir ikke vanligvis inkludert i evaluering og rapporter (Eggen, 2014). Utviklingsarbeidet jeg tar utgangspunkt i har fokus på fattigdomsbekjempelse ved hjelp av Empowerment og bærekraftig utvikling, gjennom kompetanseutvikling. Det jeg ønsker å finne ut av er i hvilken grad prosjekter når sine mål om å forbedre levestandard og om fattigdomssituasjonen og klasseskiller bedres eller stabiliseres i et lokalsamfunn, eller om situasjonen kanskje faktisk kan forverres som en konsekvens av involveringen. Eggen (2015) beskriver bevissthet rundt

«do no harm»-prinsippet samtidig som han påpeker at uansett hvor mye man forsøker å unngå det, vil det alltid vil være negative konsekvenser, men at bevisstgjøring rundt ulike utfall kan redusere konsekvensene.

Prinsippet om “leaving no one behind” er sentralt i min fremstilling av problemområde og forskning. «Leaving no one behind» er et stort fokus innen FNs bærekraftige utviklingsmål, og regnes som et fundament for å oppnå bærekraftsmålene. I følge United Nations Statistics Division (2016) er det stadig flere grupper som blir etterlatt i arbeidet med kollektivt utviklingsarbeid. Mindre organisasjoner vil ofte utelate flere innbyggere og grupper innen avgrensede områder. Dette er ofte grunnet organisasjoners begrensede ressurser eller ønske om å kvalitetssikre prosjekter ved å begrense deltakerantall, som igjen kan bidra til sosiale- og økonomiske skiller i samfunnet.

Jeg knytter forskningsprosjektet opp mot en fordelingsteori, hvor tilgangen til goder vil være avgjørende for individers plassering på rangstigen innad i et samfunn. Teorien innebærer en fordeling av uformelle goder som oppstår mellom mennesker, og er ikke vedtatt eller nedskrevet (Cappelendamm, u.å.). Knapphetsgoder er begrensede goder som er vanskelig å oppnå, men som en gjerne skulle hatt. Fordeling av knapphetsgoder kan føre til uenighet og strid mellom enkeltmennesker og grupper. Organisasjoners makt i en fordelingssituasjon er avhengig av for eksempel økonomisk styrke og antall deltakere, og i arbeid relatert til utviklingsarbeid i rurale områder ser vi ofte eksempel på systematisk ulik fordeling, hvor prinsippet er at dersom du har tilgang på en gode, vil du enklere få tilgang til flere goder (Cappelendamm, u.å.). Videre innebærer *Rawls rettferdighetsteori*, beskrevet i Cappelendamm at rettferdig fordeling av godene kan skape like muligheter for alle. Teorien tilsier at dersom alle i samfunnet får best mulig sjanse til å ta del i flest mulig goder, vil dette hindre verste utfall av fordeling (Cappelendamm, u.å.).

Med en slik fremstilling av *uformell fordeling av knapphetsgoder* kan dette sees i sammenheng med en nullsumteori. Tanken er at dersom noen mennesker tilegner seg økonomiske og sosiale goder vil motsetningen være mindre eller begrensede goder for resterende innbyggere i samfunnet, og dermed skape eller opprettholde et klasseskille i de

rurale områdene. Nullsumteorien beskrives av Bryman som en sårbar teori i form av at det er manglende forhold mellom variabler (Bryman 2016).

På bakgrunn av litteraturgjennomgangen tar jeg utgangspunkt i referanser som Ndidde (2014) og Kaffenberger (2018) som mener at Empowerment er bra for utvikling, så sant aktiviteter igangsettes på en bærekraftig måte. På motsatt side finner vi referanser i litteraturen som Williams (1987) og Eggen (2014) som påpeker at det ikke finnes utelukkende positive effekter med utviklingsarbeid. Lutz (1998) er også kritisk til fokus på Woman Empowerment analysen, på bekostning av en «Gender-Development». Nullsumsteorien kan illustrere disse argumentasjonene med tanke på at de ulike «partene», bevisst eller ubevisst, går ut ifra at dersom den ene parten styrkes eller vinner vil andre reduseres eller tapes.

4 Metodiske overveielser

Jeg velger i min forskningsundersøkelse å utføre kvalitative studier for å ha muligheten til å oppnå en dypere forståelse for det sosiale fenomenet jeg forsker på. Jeg velger denne metoden for å undersøke og beskrive menneskers opplevelser og erfaringer av prosjektaktiviteter. Metoden gir meg også muligheten til å utvikle kunnskap og dypere forståelse av den kulturelle konteksten det forskes i. Thagaard (2011) refererer til Silvermann (2006), som skriver at den kvalitative metoden egner seg godt til studier av kulturelle fenomener som det ofte kan være vanskelig å få tilgang til ved andre tilnærminger.

Kvalitativ tilnærming er preget av nær kontakt mellom forsker og de som studeres, og gjennom blant annet intervju og intervjuobservasjon gir tilnærmingen grunnlag for forståelse av det sosiale fenomenet (Thagaard, 2011). Etersom jeg beveger meg inn i en arena med stor kulturell forskjell fra min egen, tenker jeg det er viktig for meg å velge den kvalitative metoden for å kunne skape egen oppfatning av situasjonen. Jeg har vært aktiv med utviklingsprosjekt i Uganda over flere år og har dermed kjennskap til den lokale kulturen og flere bistandsstrukturer i området.

Min tidligere kjennskap til kulturen er med på å påvirke min forståelse og tilnærming til feltet og hvilke metoder jeg har valgt å benytte i forskningsprosessen. Jeg anser dette på en side som et positivt bidrag til min undersøkelse da jeg kan ta ulike etiske og kulturelle vurderinger allerede i planlegging og utforming av forskningsdesignet, samtidig som jeg føler meg mer komfortabel når jeg går inn i feltet. På en annen sin tenker jeg at min forforståelse kan hindre meg i å være åpen for nye inntrykk og påvirke min oppfattelse av situasjonen og undersøkelsen av de sosiale fenomenene.

4.1 Metode og forskningsdesign

Kvalitativ forskning fokuserer ofte på en mer bestemt casestudie som innebærer to eller flere sammenlignbare tilfeller (Bryman 2016).

4.1.1 Eksemplarisk Casestudie

I forskningen benytter jeg casestudie inspirert av Alan Bryman (2016) sin *Social Research Methods*. Bryman (2016) kaller en representativ eller typisk case for eksemplarisk case. Videre forklarer han fenomenet ved hjelp av Yin (2009) som at målet med studiet er å fange omstendighetene og betingelsene for en dagligdags eller vanlig situasjon.

Gjennom min forskning vil jeg belyse konsekvensene av utviklingsarbeid i rurale områder i Uganda. Ved hjelp av casestudie velger man ut et mindre forskningsområde som gjennom grundig forskning belyser et større område. Denne metoden er også valgt i forhold til forskningens omfang og tidsbegrensing.

Eksemplarisk Casestudie er ikke en ensformig betydning, men jeg synes Bryman (2016) sin definisjon passer godt til min beskrivelse av eget forskningsprosjekt og forklarer mitt metodevalg på en god måte;

“The notion of exemplifying implies that cases are often chosen not because they are extreme or unusual in some way but because either they epitomize a broader category of causes or they will provide a suitable context for a certain research question to be answered” (Bryman, 2016, s. 62).

Jeg ønsker nettopp å undersøke en bredere kategori av årsaker som kan ligge til grunn for at det kan skapes eller opprettholdes sosiale- og økonomiske forskjeller i rurale områder som følge av påvirkningen av statlige og ikke-statlige utviklingsorganisasjoner.

Casen er basert på et utvalg i et begrenset område, som jeg tenker kan representere et «typisk» eksempel. Som tidligere nevnt er det likevel viktig å understreke at studien reflekterer det utvalgte området og ikke nødvendigvis alle rurale områder eller lignende distrikter i Uganda.

For at jeg skal kunne få resultater av min forskning velger jeg områder og informanter som jeg vet har erfaring med utviklingsprosjekter som har fungert eller vist til resultater i den grad

at det har utgjort en forskjell for deltakerne og landsbyene. Det er også avgjørende at min case innebærer områder som har hatt et betydelig antall deltakere i utviklingsprosjekt for å kunne synliggjøre konsekvenser for innbyggerne i det avgrensede området som helhet. Jeg velger hovedsakelig informanter som er deltakere og ikke-deltakere av utviklingsprosjekter samt lokale ledere fra samme områder for å få en helhetlig oversikt.

4.1.2 Hermeneutisk- og fenomenologisk perspektiv

Forskningen relaterer seg til et fenomenologisk perspektiv som tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen som søker en dypere forståelse av en mening av personers erfaringer, og fokuset rettes mot det som kan tas «forgitt» innen en kultur (Thagaard, 2011).

For å besvare min problemstilling ved hjelp av kvalitativ metode utforsker jeg meningsinnholdet i sosiale fenomener, slik det oppfattes for de involverte, som bygger på teorier om fortolkning (hermeneutikk) og menneskelig erfaring (fenomenologi). Metodene omfatter ulike former for systematisk innsamling, bearbeiding og analyse av materiale fra samtale, observasjon eller skriftlig tekst. Ved forskning i ukjent miljø er det bare gjennom å lytte, stille spørsmål formulere hypoteser og feile som gjør at forskeren oppnår innsikt og forståelse for informantenes sosiale struktur og kultur (Hammersley & Atkinson, 2012).

Bryman (2016) poengterer viktighetsgraden av å søke forståelse innen sosial forskning, og at mennesker handler ut ifra sin oppfatning og mening i en situasjon. Jeg er i min forskning opptatt av spørsmålet om hvordan enkeltpersoner gir mening til verden rundt seg og hans eller hennes forståelse. Jeg ønsker å fordype meg i hvordan informanter ut fra sine perspektiver opplever situasjonen og omstendighetene de lever under. Samtidig vil jeg inkludere enkeltpersoners oppfatning av utviklingsprosjektets påvirkning av livssituasjonen. Dette gir meg en dypere forståelse av informantens oppfatning og handling ut ifra den sosiale aktørens perspektiv (Bryman 2016).

Når jeg som forsker beveger meg inn i en ny kontekst eller møter nye mennesker i en sosial situasjon, utvides eller åpnes min horisont forhold til den nye, fremmede eller ukjente

horisonten. Samtalepartene i kommunikasjonsprosessen kan forhandle språk, mening og det aksepterte referansegrunnlaget. Dahl (2006) refererer i boken *Bridges of understanding* til Gadamer (1975) som kaller denne prosessen for «fusion of horizons», og beskriver denne individuelle prosessen som en *endring av forståelsen* (Dahl, 2006). Som forsker vil jeg fortolke situasjonen og meninger ut fra en viss «forforståelse». Min tolkning av informasjon og handling fra aktører i en annen kultur vil basere seg på min tidligere etablerte kunnskap og forståelse av fenomenet eller aktørene det forskes på. Jeg tenker det er fordelaktig med mitt tidligere arbeid i området og innen kulturen i forhold til min forforståelse i datainnsamlingsprosessen, da min «meningshorisont» er mer åpen og dermed mer felles enn om jeg skulle forsket på et ukjent felt. Likevel er det viktig at jeg tilegner meg mest mulig kunnskap om aktørenes kultur og levesett slik at jeg kan få en dypere forståelse av meningen bak handling. Et kritisk perspektiv til min forforståelse kan være at jeg ikke vil åpne meg tilstrekkelig eller være mottakelig for det nye fordi min forforståelse allerede har formet min oppfatning av deler av kulturen og situasjonen. Forforståelse er dynamisk gjennom hele prosessen og er sentral i analyseprosessen da min forforståelse spiller en viktig rolle når jeg tolker informantenes meninger og oppfatninger av situasjonen.

4.1.3 Tilgang og kontaktperson

For å få tilgang til feltet var jeg avhengig av samarbeid med en «gatekeeper», heretter kalt kontaktperson. Jeg valgte å henvende meg til en person jeg allerede har kjennskap til fra tidligere engasjement i distriktet. Kontaktpersonen min er kjent på arenaen og med de fleste aktuelle ledere i området. Gjennom sitt engasjement i forhold til utviklingsarbeid i Luuka-distriktet er han en respektert person i området og har mulighet til å avtale møter med de aktuelle personene jeg trenger tillatelse fra.

Grunnet kultur og språk valgte jeg, i samarbeid med min gatekeeper, å la han kontakte ulike autoriteter i landsbyene og området for å skaffe tillatelse til forskningen. Dette er en mer uformell forespørsel bygget på respekt for lokale ledere. Ofte må en forhandle og få tilgang og tillatelse gjennom autoritære personer i feltet. Selv om jeg skal intervjuer grupper mennesker som gjerne er «lavere» stilt i det aktuelle hierarkisystemet trenger man tillatelse fra øvre hold (Bryman, 2012).

4.1.4 Bruk av tolk og transkriberingsassistent

Som tidligere nevnt beskriver Thagaard (2011) at kvalitativ tilnærming er preget av nær kontakt mellom forsker og informanter, og tilnærmingen gir grunnlag for forståelse av det sosiale fenomenet. For å få en dypere innsikt i informantenes situasjon velger jeg å bruke tolk og med-intervjuer i løpet av datainnsamlingen, slik at informantene gis mulighet til å kommunisere rundt emnet på sitt lokale språk.

Språket i området kalles lusoga og det kan i tillegg forekomme flere dialekter innenfor et relativt lite begrenset område. På grunn av det varierte språket i landet er engelsk et av de offisielle språkene i Uganda, som også skal brukes i utdanningssituasjoner. Kvaliteten og tilgangen til utdanning og språkopplæring er varierende og begrenset i området og landet for øvrig.

Jeg argumenterer for bruk av tolk med at mine informanter ikke har engelsk som morsmål, og lavere eller fraværende utdanning gir ofte et mindre godt utviklet ordforråd på engelsk i rurale områder. Jeg vurderer mitt valg opp mot kvalitet i datainnsamlingen, hvor muligheten for å svare på morsmål vil kunne gi en dypere forståelse av deltakeren og situasjonen. Ikke bare vil responsen på spørsmålene bli mer utfyllende, men det vil også være enklere å sikre en felles forståelse av spørsmålene i intervjuguiden ved bruk av deltakernes lokale språk.

Bruk av tolk har også bakdeler og den største utfordringen er at jeg ikke kan utføre selve gjennomføringen og transkriberingen av intervjuene, og må derfor ha assistenter som kan hjelpe meg med denne omfattende delen av forskningen. Sett opp mot kvalitet og validitet velger jeg å engasjere to tolker og transkriberingsassistenter for å følge meg gjennom mitt forskningsprosjekt;

Tolk/ transkriberingsassistent 1

Min kontaktperson er som nevnt kjent med areaen jeg forsker på. I tillegg har han som min kontaktperson fått en omfattende gjennomgang av mitt forskningsopplegg. Han fungerer som med-intervjuer i prosjektet og har ansvar for at spørsmålene blir stilt på en forståelig måte, i hensyn til datainnsamlingens kvalitet og i samsvar med intervjuguiden. Jeg velger å ha en informant som er kjent med min forskning for å forsikre at han presenterer prosjektet og intervjuene grundig, i samsvar med den engelske og norske versjonen av intervjuguiden, samtidig som jeg i tillegg forsikrer meg om at han har en bredere forståelse av informasjonen jeg er ute etter.

Tolk/ transkriberingsassistent 2

Min andre tolk er student ved *Uganda Institute of communication and Information Technology*. Dette er den «ukjente tolken». Med dette menes at han ikke er direkte kjent med verken forskningsprosjektet eller området på samme måte som kontaktpersonen. Han vil ikke regnes som med-intervjuer og ikke direkte være involvert i intervjusituasjonen. Tolk 2 er tilstede under intervjuene og observerer intervjusituasjonen, samtidig som han kan ta egne notater knyttet til intervjuet. Dette er spesielt tiltenkt kroppsspråk, noe som er en tydelig og bevisst del av den lusoga-språklige kommunikasjonen. Jeg argumenterer for bruken av en «ukjent» tolk med at det skal være en kvalitetssikring i forskningen.

De to tolkene oversetter og transkriberer intervjuene uavhengig av hverandre. Det blir gitt klare instruksjoner og henvist til transkriberingseksempler fra engelsk manual. De får ikke samarbeide eller se hverandres transkriberinger i løpet av prosessen for ikke å svekke sammenligningsgrunnlaget. Dette for å få deres egen oppfatning av situasjonen for å videre kunne sammenligne resultater fra de to tolkene ut ifra hvordan de oppfatter intervjusituasjonen og informantenes verbale og non-verbale kommunikasjon.

Tolk/ transkriberingsassistent 3

For å kvalitetssikre transkriberingene og oversettelsen er det planlagt at det engasjeres en tredje tolk, om nødvendig. På forhånd ble jeg informert om at dialektforskjeller gjør at det er

stor sannsynlighet for at det blir brukt ord og uttrykk tolkene kan ha vanskeligheter med å forstå, eller tolke noe ulikt.

Etter oversettelse og transkribering av intervjuene fra de to overnevnte tolkene, åpner jeg for muligheten for å få inn en tredje tolk, dersom det skal være behov for dette. Dersom de to tolkene er uenig i oversettelsen eller noe skulle være uklart, kan en tredje tolk oversette opptaket, uavhengig av de to andre tolkene, og jeg kan ut i fra dette få sikrere resultater.

De involverte tolkene har underskrevet *taushetserklæring for tolker* før de fikk innføring i- og tilgang til informasjon direkte knyttet til forskningsprosjektet (se vedlegg).

4.1.5 Utvalg

I boka *Deltakende observasjon* av Fangen (2004) fremheves betydningen av hvordan forsker og forskningsprosjekt blir presentert er av stor betydning for om deltakerne ønsker å delta, basert på tilliten som skapes (Thagaard, 2011). Kontaktpersonen bisto meg i presentasjonen på grunnlag av de kulturelle forskjellene, inkludert det utpregende hierarkisystemet, som må tas hensyn til.

Jeg vil gjennomføre intervjuer med informanter knyttet til ulike landsbyer hvor det foregår aktiviteter knyttet til kompetanseutviklingsprosjekter. Det er for meg viktig å finne en balanse mellom informanter som skal kunne bidra med interessant informasjon samtidig som de ikke blir påvirket av min eksisterende rolle i feltet. Det er derfor viktig at utvalget ikke består av informanter som kjenner meg godt eller vil kunne svare ut ifra at de tenker at deltakelse vil kunne medbringe konsekvenser for dem, både frykt for negative konsekvenser eller ønske om fordeler eller goder.

Jeg velger å fokusere på tre grupper informanter for å få ulike synsvinkler på en og samme problemstilling, og forskningsspørsmål for å kunne ha et mer styrket sammenligningsgrunnlag til analysedelen av masteroppgaven. Jeg velger også her å samarbeide tett med min

kontaktperson som kan anbefale meg informanter som er aktuelle for min forskning og eventuelt sette meg i kontakt med dem.

Deltakere av organisert utviklingsarbeid

Deltakere fra områdene som nylig har vært- eller er direkte mottakere av godene ved et utviklingsprosjekt. I hovedsak er jeg ute etter i hvilken grad livskvaliteten og hverdagen har endret seg etter at de ble deltakere av et utviklingsprosjekt, og i hvilken grad de tenker at dette er en langsiktig, vedvarende påvirkning, for dem, familien og lokalsamfunnet. Deltakerne i dette intervjuet består av kvinner fra ulike selvhjelpsgrupper innenfor et utviklingsprosjekt med entreprenørskap innen landbruksfeltet som hovedfokus.

Ikke-deltakere av organisert utviklingsarbeid

Jeg er interessert i å høre hvordan utviklingsarbeidet påvirker livskvaliteten eller hverdagen til mennesker som ikke er- / ikke direkte er mottakere av godene, men som likevel blir påvirket som innbyggere i landsbyen. Med tanke på sammenligningsgrunnlaget har jeg valgt ut informanter som har tilnærmet lik økonomisk og sosial status som «deltakere av utviklingsarbeid» hadde før deltakelse. Det vil at denne gruppen i utgangspunktet også kvalifiserer seg til deltakelse av organisert utviklingsarbeid, basert på fattigdomssituasjonen og bistandsbehovet.

Lokale ledere

Ved å intervjuere ledere ønsker jeg et overordnet syn på endringen i samfunnet. En av ledernes oppgaver er å rapportere videre oppover i systemet i forhold til utvikling i lokalsamfunnet. Jeg tenker at ved å intervjuere lederne vil jeg kunne innhente informasjon om endringsprosessen i landsbyene både økonomisk og sosialt. Tanken er at jeg også vil kunne få informasjon om effekten av utviklingsarbeid i området fra et overordnet nivå.

4.1.6 Fokusgruppeintervju og intervjuobservasjoner

I følge Bryman (2012) er det fleksibiliteten i kvalitative intervjuer som gjør dette så attraktivt, som å kunne finne motivasjonen og interesse i mennesker daglige liv. Muligheten for å kunne benytte seg av en åpen ustrukturert intervjuguide kan føre til nye veier i forskningen ved hjelp av tilleggsinformasjon fra informanten.

Jeg velger å ta for meg gruppeintervjuer av informanten, som gir innsikt i deltakerkulturen ved hjelp av gruppediskusjon. På motsatt side er det alltid en mulighet for «forvringelse» tilstede som følge av at deltakerne kan overdrive sine fortellinger i påvirkning av hverandre slik at det ikke lenger er den faktiske hendelsen eller temaet som står i fokus. Det som tapes av informasjonsverdi kan til gjengjeld kompenseres med intervjuobjektens tanker og meninger i drøftingssituasjonen (Hammersley & Atkinson 2012).

Fokusgruppemetoden er en form for gruppeintervju hvor det er flere deltagere, i tillegg til moderator / intervjuer(e), hvor spørsmål om et bestemt ganske tett definert emne vektlegges, samtidig som fokuset er på samspill i gruppen og felles konstruksjon av mening (Bryman, 2016). Jeg velger å gjennomføre intervjuene ved hjelp av en åpen intervjuguide, som også innebærer kontrollspørsmål/ sjekkliste som skal besvares. Dette er i samsvar med Bryman`s (2016) beskrivelse av fokusintervju, der det stilles åpne spørsmål om en bestemt situasjon eller hendelse, som er relevant for informanten og av interesse for forskningen. Informantene gis mulighet til en åpen dialog i fokusgruppen, og samtidig åpner for innhenting av tilleggsinformasjon. Kontrollspørsmålene er en guide til min kontaktperson for å forsikre meg om at mine spørsmål blir besvart i løpet av diskusjonen. Det er også et hjelpemiddel til intervjueren i forhold til å føre samtalen i henhold til den «røde tråden» og holde fokus, samtidig som en enklere overholder tidsbegrensingen for emnene en skal igjennom.

Jeg argumenterer for fokusgruppeintervju med at deltakerne sammen skal få muligheten til å diskutere den aktuelle situasjonen som er relevant for dem i deres hverdag og fremtid. Gruppeintervjuene deles inn i 3 ulike grupper (4-6 deltakere i hver gruppe), etter hvilket ståsted informantene har i forhold til aktiviteter i landsbyene det forskes rundt; ledere av landsbyene, deltakere, og ikke-deltakere av aktivitetene. Dette for at de sammen skal kunne

prate om sin opplevelse av situasjonen med en felles interesse for temaene jeg presenterer som interessante for min forskning. Jeg begrenser intervjugrupper og informanter i henhold til avhandlingens omfang og tidsperspektiv jeg har for gjennomførelsen. Jeg tenker likevel at de ulike gruppene gir meg tilstrekkelig sammenligningsgrunnlag basert på perspektivet de representerer.

Intervjuobservasjon

Jeg planlegger ikke å utføre direkte deltakerobservasjon eller andre former for direkte observasjon som metode for å samle inn data. Jeg velger å kalle det intervjuobservasjon fordi jeg observerer konteksten, samhandling i gruppen, non-verbal kommunikasjon og lignende i løpet av intervjusituasjonen. Jeg argumenterer for dette med at jeg forsker i en annen kultur og observasjon blir en naturlig del av min metode for å få et inntrykk av både situasjonen og gruppedynamikken under feltarbeidet. Dette kan resultere i observasjonsnotater som kan være relevante i min videre vurdering av forståelse av funn.

4.1.7 Utarbeidelse og utprøving av intervjuguide

I samsvar med Bryman (2016) velger jeg å legge opp til introduksjon i intervjuguide: jeg ønsker velkommen, forklarer i fellesskap forskningsprosjektet, samt gjennomgåelse av samtykkeerklæring. Videre gjennomgås strukturen for intervjuet som innebærer at alle tar en runde og oppgir hvem de er med tilhørende informasjon, og etter hvert bruker sitt fornavn før de prater slik at de kan identifiseres på opptakeren i ettertid til analyse og oversettelse.

Mine spørsmål baserer seg på et semistrukturert intervju, med samme eller tilnærmet samme spørsmål i samtlige intervjuer;

Hvordan ville du beskrive fattigdomssituasjonen i landsbyen før påvirkning av utviklingsorganisasjoner / aktiviteter?

For å utrede konsekvensene av utviklingsarbeidet i området må jeg undersøke i hvor stor grad det har påvirket landsbyen. Jeg må da først få en forståelse av situasjonen i landsbyen før

organisasjoners påvirkning. Ettersom dette er mindre lokale landsbyer kan jeg ikke finne spesifikk oversikt i teoretiske dokumenter. Jeg velger å inkludere dette i forskningen min for å få en dypere forståelse av innbyggernes oppfatning av situasjonen. Dette er viktig for meg for å kunne anskaffe meg et sammenligningsgrunnlag etter organisasjoners påvirkning i form av utviklingsarbeid. Jeg velger her å fokusere på årsaker til fattigdomssituasjonen og hva de tenker om selvutvikling. I tillegg, for å få en bredere forståelse av utfordringer innen fattigdomssituasjonen velger jeg å føre samtalen inn på drøfting om hva som hindrer muligheten for selvutvikling i landsbyene.

Hvilken effekt har ulike typer utviklingsarbeid hatt i landsbyene? langtidsvirkning?

Jeg vil finne ut hva som skal til for at utviklingsaktiviteter skal lykkes i de rurale områdene. Ved å holde spørsmålet åpent kan de også kan fortelle meg hva som ikke har fungert for å ha et sammenligningsgrunnlag. Jeg fokuserer på hvordan organisasjoner har påvirket innbyggernes sosiale og økonomiske situasjon, privat økonomi og levestandard.

Hvordan har utviklingsarbeidet påvirket landsbyen og innbyggerne som helhet?

Her er jeg ute etter lokalsamfunnets endring i standard. Om det er variasjoner som følge av utviklingsaktiviteter i for eksempel jobbmarkedet, utdanning, markedsutvikling og levestandard.

Oppfatter du at fattigdomssituasjonen og klasseforskjeller har endret seg som følge av utviklingsaktiviteter?

Ved å spørre ulike grupper mennesker i ett og samme område med ulik tilgang til goder og byrder av organisasjoners aktiviteter i landsbyene. Jeg vil finne ut av sosiale og økonomiske konsekvenser av utviklingsarbeidet, både for deltakere som er eller har vært direkte involverte i organisasjoner og også de som faller utenfor, men som fortsatt blir berørt av konsekvensene som innbyggere i lokalsamfunnet. Dette spørsmålet ble lagt til i intervjuguiden etter intervjuet med første gruppen.

Hvordan tenker du på at utviklingsaktiviteter vil påvirke deg og landsbyen i fremtiden?

Dette spørsmålet inkluderer jeg for å få en oppfatning av hvorvidt utviklingen har vært så stabil at innbyggerne ser for seg at organisasjonsdeltakelse kan føre til et bærekraftig resultat i området. Jeg håper dette spørsmålet kan bidra til at jeg kan danne meg et bilde av i hvilken grad innbyggerne forstiller seg konsekvensene av utviklingsarbeidet, på tross av at det er et abstrakt spørsmål.

Spørsmålene i intervjuguiden er utarbeidet og testet i samarbeid med kontaktperson og tolk for å sikre at de skal være forståelige i landsbyen. Spørsmålene ble stilt til et utvalg kandidater (utenfor forskningsfeltet) for å sjekke at de er forståelige og oppfattes tilnærmet likt.

Testingen av spørsmålene resulterte i at det ved oversettelse til lusoga også innebar en viss «forenkling» av språket for å sikre at alle oppfattet spørsmålene uavhengig av for eksempel akademisk bakgrunn. Det var for meg viktig at med-intervjuer var innforstått med meningen bak spørsmålene slik at han kunne forklare det på en ordentlig tilsvarende måte til alle deltakerne ved behov for utdypning. For å forsikre at spørsmålene ble besvart tilstrekkelig, valgte jeg å inkludere kontrollspørsmål/stikkord i min intervjuguide (se vedlegg), ettersom at jeg selv i løpet av intervjuet ikke kan følge kommunikasjonsflyten tilstrekkelig.

4.2 Feltarbeid – datainnsamling

Etter utarbeidelse og godkjenning av forskningsopplegg, samt tillatelse til å innhente data i det aktuelle området reiste jeg sammen med kontaktpersonen min til landsbyen. Jeg kunne da, ved hjelp av min kontaktperson starte arbeidet med å samle deltakere til fokusgruppeintervjuene.

Å samle inn deltakere til intervju av ledere ble litt utfordrende i forhold til at de allerede hadde hørt om prosjektet og flere ledere meldte sin interesse for å delta i forskningen. For å ikke skape misnøye mot mitt forskningsprosjekt forklarte jeg at jeg ønsket ledere av landsbyer som har vært påvirket lengst av organisasjonsarbeid, slik at de mest relevante informantene kunne delta, samtidig som jeg argumenterte for eliminering av noen av dem. Dette i respekt for de lokale lederne og maktposisjonen de besitter.

Videre samlet jeg deltakere og ikke-deltakere av prosjekter innenfor samme landsby som de utvalgte lederne. I samtale med lederne ble det etterspurt om kontaktpersonen min og jeg selv kunne velge ut deltakere i landsbyene. Dette for at de skulle holdes anonyme, og i frykt for at resultatene skulle påvirkes som av maktforholdene i landsbyene. Lederne tok dette tilsynelatende fint og lot oss selv prate med aktuelle kandidater i landsbyen.

4.2.1 Presentasjon og rolleavklaring

Det var viktig å få tillatelse i områdene jeg skulle forske i før jeg ferdigstilte forskningsdesignet mitt, slik at jeg forsikret meg om at forskningsprosjektet faktisk var gjennomførbart. Vi ble enige om at det kunne være en fordel om kontaktpersonen min reiste opp for presentere prosjektet alene for å forhøre seg om mulighetene for å utføre forskningsarbeidet. De ulike lederne ble presentert for prosjektet og fikk en introduksjon i samtykkeerklæringen informantene skulle signere for en eventuell deltakelse.

Responsen fra lederne var veldig positiv og tillatelsen ble gitt av samtlige ledere, med betingelse om at samtykkeerklæringen ble overholdt og at det ikke skal forekomme noe som helst form for negative konsekvenser for deltakerne. De fleste lederne etterspurte om jeg kunne melde fra om når jeg var i området i forbindelse med forskningen. Min kontaktperson forklarer at dette ikke er ment negativt eller kontrollerende ovenfor meg, men fordi de ønsker oversikt over besøk i landsbyen. Jeg diskuterer dette nærmere under etiske utfordringer, i forhold til at jeg oppfattet dette som en uformell «meldeplikt», samtidig som informantene mine skal skånes. Foruten det jeg oppfattet som «meldeplikt» blir jeg gitt frihet til å forske i området, og jeg fortsetter planlegging og utvikling av forskningsdesignet.

Både kontaktperson/ Tolk 1 og jeg var kjent i miljøet fra før, noe som gjør at det ifølge Hammersley og Atkinson (2012) forhandles om en eventuell ny rolle i konteksten, men ulike roller innenfor et miljø kan ha sine fordeler i form av tilgang, data og forståelse.

Kontaktpersonens kjennskap til feltet ble brukt på best mulig måte og dette fikk et positivt utfall i form av at jeg fikk brukt hans allerede eksisterende rolle i forhold til tilgang i området og viktige informanter. Hans engasjement i området har skapt tillitsforhold i landsbyen som var positivt for min forskning.

På motsatt side var forhandlingene om roller i en ny kontekst likevel avgjørende for min forskning. Til tross for at jeg i forkant fryktet at min tidligere rolle skulle ha en betydning, har jeg i etterkant reflektert over kontaktpersonens tidligere rolle i større grad. Det tillitsfulle forholdet han har med innbyggere i landsbyen er også knyttet tett opp til maktforhold. Jeg har en formening om at i et ruralt område med begrensede ressurser, vil innflytelsesrike personer knyttet til organisasjonsarbeid kunne virke truende i form av maktposisjonene de innehar. Dette vil i teorien ha kunnet påvirke informantenes respons på undersøkelsen. Jeg fikk inntrykk av at tidligere roller ikke har hatt en direkte innvirkning på intervjuet, men at det er viktig å ha en refleksjon over i hvilken grad det kan ha vært forstyrrende.

Jeg var også kjent for noen av informantene på grunn av mitt engasjement i distriktet. Med tanke på at jeg ikke hadde noen sterk eller direkte relasjon til deltakerne fikk jeg ikke inntrykk av at dette var til hinder eller direkte påvirket mine resultater under feltarbeidet. Jeg har heller ikke hatt en rolle ovenfor informantene, som direkte beslutningstaker eller forvalter relatert til ressurser.

4.2.2 Intervju

Som Repstad (2007) skriver i sin bok om kvalitative metoder i samfunnsfag er det taktisk å sette opp gruppeintervjuer hvor deltakerne er noenlunde samkjørte med lik status. Dette ble i mitt tilfelle spesielt viktig i forhold til tydelige hierarkisystemer innenfor kulturen jeg forsker i. Dette er også fordelaktig for god gruppedynamikk og god flyt i samtalen. Som tidligere nevnt påpeker også Repstad (2007) at holdninger overdrives ved at informantene forsterker hverandres utsagn. Videre beskriver han at det kan være en fordel en med to intervjuere til stedet, hvor en har hovedansvaret, mens den andre kan observere nonverbal kommunikasjon og eventuelt komme med innspill.

Som tidligere nevnt fikk alle deltakerne valg om å bruke morsmål i undersøkelsen. Samtlige av deltakerne ønsket dette, og det var kun kortere kommentarer til meg som ble kommunisert på engelsk under selve intervjuene. Intervjuene ble gjennomført i hagen til en av informantene fra gruppen. Dette var informantenes valg, og naturlig møtearena i for informantene.

I intervjusituasjonen var det Tolk 1 som hadde hovedansvaret for intervjuene, mens jeg ble observatør, sammen med tolk 2. Det var interessant for meg å observere gruppedynamikken og den nonverbale kommunikasjonen samt inntrykk jeg fikk underveis i datainnsamlingen. Tolk 2 satt i bakgrunnen og holdt meg oppdatert i stikkordsform i forhold til intervjuguiden og kontrollspørsmål, slik at jeg i noen grad kunne følge med selv om jeg ikke forstod språket. Dette resulterte i at Tolk 1 uforstyrret kunne fokusere på gruppeintervjuet samtidig som jeg ble inkludert så godt som det lot seg gjøre til tross for språkbarrieren.

Presentasjonen av prosjektet og forskningsteamet ble holdt på engelsk, og informantene presenterte også seg selv på engelsk så godt det lot seg gjøre. Samtalen ble umiddelbart etterpå utført på lusoga. Dette for at all informasjon angående selve intervjuet skulle kommuniseres på morsmål. Samtykkeerklæringen ble gjennomgått og repetert i fellesskap, til tross for at de allerede var informert enkeltvis ved invitasjon til deltakelse. Det ble åpnet opp for spørsmål rundt dette, uten at det ble stilt noen spørsmål som ikke kunne refereres til samtykkeerklæringen. Den grundige presentasjonen tenker jeg var avgjørende for at gjennomføringen av intervjuet skulle bli vellykket.

Etter presentasjonene startet samtlige intervjuer med felles bønn, til tross for ulik religiøs bakgrunn. Dette er en tradisjonell måte å starte alle møter i landsbyen. Deretter hadde vi en presentasjonsrunde og innføring i intervjusituasjonene.

Fokusgruppeintervjuene fungerte bra i min forskningssammenheng, og det var gjennomgående god flyt i samtalen med informative opplysninger knyttet til intervjuemnene. Særlig i intervjuet med lokale ledere og gruppedeltakere var det tydelig at informantene har erfaring med å diskutere sammen om gitte temaer.

En interessant observasjon var hvordan maktposisjoner i samfunnet påvirket intervjusituasjonen. Det var utfordrende for med-intervjueren å styre samtalen med lokale ledere, noe med-intervjuer bekrefter. De lokale lederne har høy anseelse i det hierarkibaserte samfunnet, og det er ikke enkelt å komme i en posisjon hvor en kan bryte inn i samtalen for å bytte- eller minne informantene om temaene som ble diskutert. Jeg kjente også at det var noe ukomfortabelt i denne situasjonen, da en er innforstått med posisjonen de lokale lederne har i lokalsamfunnet. Det ble midlertidig enklere å intervju de neste gruppene, da de ikke har en like tydelig posisjon i samfunnet og det føltes som at forskningsteam og informanter var mer likestilte i situasjonen.

Samtalene var godt strukturert og informantene respekterte hverandre når de pratet, og viste genuin interesse for hverandres meninger og oppfatninger. Jeg observerte likevel at de «sterkeste» basert på sosial og økonomisk status (etter hva jeg fikk presentert) pratet noe mer og uttrykte sine meninger på en mer påståelig måte. Med-intervjuer klarte likevel å styre samtalen på en grei måte slik at alle fikk kommet til orde om samtlige temaer, på tross av utfordringene i intervjuet med lokale ledere.

Særlig i intervjuet med deltakere og ikke-deltakere oppfattet gjennom observasjon eksempler på Repstad (2007) sin forklaring om at holdninger overdrives ved at informantene forsterker hverandres utsagn. Dersom en av informantene hadde et godt argument de andre var enige i ble det høylytt samtale der de nikket og var enige i det som ble sagt. Dette omhandlet særlig negative sider ved utviklingsprosjektet, noe som engasjerte dem i større grad og som de kanskje følte behov for å understreke.

Gjennom observasjon og notater knyttet til intervju med ikke-deltakere, kjente jeg igjen trekk fra Hammersley og Atkinson (2012), som påpeker mulighet for «forvrengelse» av situasjonen der deltakerne overdriver sine fortellinger i påvirkning av hverandre, noe som gjør at fokuset svekkes. Videre beskriver de at dette kan kompenseres med informantenes tanker og meninger i drøftingssituasjonen. Dette ble synlig i situasjoner der jeg oppfattet at frustrasjonen tok over, særlig i samtaler knyttet til konsekvenser utviklingsarbeid har på dem

som ikke får mulighet til deltakelse. Dette resulterte i at det var noe mer utfordrende å holde den strukturerte samtalen under deler av intervjuet, særlig med ikke-deltakere.

Min tidligere rolle i feltet virket å ha ulik betydning for de ulike gruppene, og ikke alle var kjent med min rolle fra tidligere. Jeg fikk ikke inntrykk av at det direkte påvirket min forskning, men den var ikke betydelig og noe forstyrrende under intervjuene. Dette ble tydeliggjort da prosjektet jeg er kjent fra ble brukt eksemplarisk under samtalen, og at de da henvendte seg til meg på engelsk. Med-intervjuer minnet dem på i løpet av samtalen at intervjuene omhandlet diverse kompetanseutviklingsprosjekter i deres område. Dette tok de tilsynelatende fint og svarte at de bare brukte det som eksempel for at jeg skulle forstå hva de mente. Jeg fikk inntrykk av at de fleste informantene ikke kjente til meg, men prosjektet jeg blir relatert til.

I løpet av intervjuet ble det tydelig at informantene ikke bare var opptatt av fattigdomssituasjonen og klassekiller, og hvordan dette påvirkes av utviklingsprosjekter. De fokuserte også i stor grad på skiller mellom religioner som konsekvens av de ulike prosjektenes struktur. Dette ble under intervjuet med samtlige grupper problematisert i stor grad av informantene. Jeg fant dette spennende og meget relevant for mine studier, og valgte å be dem prate mer utdypende om det. I tillegg la jeg dette til i intervjuguiden til de neste intervjuene, slik at det ble et gjennomgående tema for alle gruppene.

Å gjennomføre intervjuene ved hjelp av tolk var for meg en ny opplevelse og på mange måter spennende. På den positive siden fikk deltakerne muligheten til å uttrykke sine tanker og følelser på sitt lokale språk, noe som jeg har prioritert høyt for å få mest mulig informasjon. Dette tenker jeg ikke bare var fordelaktig, men også nødvendig for forskningens kvalitet. På motsatt side kjente jeg på at jeg mistet litt kontroll i intervjusituasjonen, da det var begrenset med oversettelse tolk 2 kunne gi til meg under intervjuene for ikke å forstyrre gruppesamtalene. Dette resulterte i at jeg måtte stole på tolkene mine i mesteparten av intervjusituasjonen, og at jeg selv ikke ofte fikk muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål i løpet av intervjuene.

4.2.3 *Observasjon*

Som nevnt innledningsvis i forrige underkapittel skriver Repstad (2007) at to intervjuere kan være fordelaktig hvor den ene kan observere nonverbal kommunikasjon og eventuelt komme med innspill.

Min rolle i innsamling av data ble i stor grad observatørrollen. Det ble for meg viktig informasjon å hente, ikke bare den nonverbale kommunikasjonen, men også hvordan kulturelle faktorer spilte inn i gruppedynamikken og påvirket intervjusituasjonen.

Maktforholdet mellom intervjuere og informanter, og innad i samtalegruppen, var interessante observasjoner underveis.

Observasjonsrollen hjalp meg under intervjuene til å holde følge i intervjuet, ved assistanse fra tolk 2, til tross for språkbarrieren. Med mindre oversettelser og kommentarer gjennom intervjuet klarte jeg i noen grad å følge med, spesielt ettersom kommunikasjonen i denne kulturen innebærer mye både bevisst og ubevisst bruk av kroppsspråk. Dette gjorde at jeg kunne notere meg hva som engasjerte og hvor det oppstod eventuelle «forvregninger» av situasjonen.

Jeg synes det var spesielt interessant å se betydningen av det nonverbale språket som er del av kommunikasjonen, både bevisst og ubevisst fra informantens side. Det var for eksempel nyttig å observere hvor deltakerne nikkete seg enige i noe som ble sagt for å tydeliggjøre at de var enige i det som ble sagt, eller viftet med hånden om de ikke var enig i innhold eller fremstilling av informasjonen. I tillegg brukte de det non-verbale språket for å tydeliggjøre eksempler og understreke det som ble sagt. Jeg kunne dermed også forstå når for eksempel informantene engasjert uttrykte sterke meninger i løpet av intervjuet.

4.2.4 *Notater og lydopptak*

Jeg brukte diktafon i løpet av intervjuet. Dette var et avgjørende verktøy for meg ettersom det ble utført fokusgruppeintervju, i tillegg til at det i ettertid skulle fortolkes. Diktafonen fungerte utmerket og den ble testet flere ganger før bruk for innstillinger og lagring.

Å bruke diktafonen i praksis ble noe utfordrende i starten. Den var for mange av deltakerne meget interessant og ble brukt som en håndholdt mikrofon av deltakerne i første gruppeintervju, til tross for at bruken ble forklart i introduksjonen. Jeg måtte gjentatte ganger be dem legge den ned og forklare at det var viktig for å få med eventuelle andre kommentarer, og at den derfor var plassert gunstig i midten av gruppen.

I løpet av intervjuet ble det tatt notater av både tolkene og meg. Jeg hadde en liten digital klokke slik at jeg kunne se omtrent hvor vi var i intervjuet i forhold til diktafonen. Jeg hadde ikke tilgang til klokken på diktafonen da den lå plassert i midten av gruppa. Klokken var viktig for å kunne sammenligne tiden med notatene mine.. Tolkene tok egne notater for bruk til oversettelse og transkribering.

Viktig informasjon for meg fra opptaket ble «lyder» som er en betydelig del av kommunikasjonen. Som «mmm» eller «eeh» Som eksempelvis kan bety, jeg hører deg, jeg er enig, jeg er uenig, eller jeg vil tilføye – alt etter tonefallet lyden lages i. Dette kan for eksempel være at en av informantene har et poeng flere eller samtlige av informantene er enige i. De formidlet ikke nødvendigvis med ord hva de mener om den andres utsagn, men «koret» med dersom de var enige. Dette forsterket poenget ved flere anledninger, og ble nyttig for meg i analyseprosessen.

4.2.5 Innhenting av saksdokumenter

Min kontaktperson og jeg kontaktet *Jinja District Local Government* som er lokalisert i Jinja, nærmeste store by i Busoga. Dette kontoret skal fungere som et hovedkontor og ha informasjon om mindre distrikter i Busoga.

Jeg ønsket informasjon om området relevant for min forskning. Dokumentene jeg ble tilbudt i forhold til min forskning er offentlige dokumenter som også er publisert på nettet, og jeg ble anbefalt å bruke tall og forskning fra Uganda Bureau of Statistics som kilde for

bakgrunnsinformasjon om områder i Uganda. Jeg fikk med meg et utkast av *Area Specific Profiles. Luuka District* fra statistisk sentralbyrå i Uganda som også er publisert på internett.

4.3 Analyseprosessen

Tatt i betraktning at mine funn er basert på den kvalitative metoden og med et fenomenologisk utgangspunkt velger jeg å ta for meg Grounded Theory som beskrevet av Bryman (2016), inspirert av Glaser og Strauss (1967), som innebærer kategorisering og koding som hoveddel i analyseprosessen. Jeg velger å fremstille mine data ved hjelp av tematisert analyse.

Den kvalitative analysen innebærer en induktiv karakter som omhandler en tilnærming til forholdet mellom teori og forskning hvor det tidligere er generert ut i fra sistnevnte, og med teori som et produkt av forskningsprosessen (Bryman, 2016).

4.3.1 Transkribering og oversettelse

Arbeidet med transkribering fra lydopptak til skriftspråk forsvaret Bryman (2016) med at det ikke bare er informasjonen som er viktig, men også hvordan informanten forteller sin historie. Dette tenker jeg er spesielt viktig i den kvalitative metoden med fenomenologisk perspektiv, da en ønsker å fokusere på den dypere meningen bak menneskers handling.

Tolkene arbeidet med transkribering etter gitte retningslinjer og eksempler presentert i forkant av prosessen. Det er som tidligere nevnt utfordrende med språk i Uganda da det er mange språk med utallige «dialekter» knyttet opp til språkene. Begge de to oversetterne melder tilbake om at det mest utfordrende var at det dukket opp flere ord og uttrykk som var vanskelige å direkte oversette. Den planlagte tolk 3 ble brukt til å se over transkriberingen i anonymisert versjon. Det ble ikke nødvendig med lydopptak i denne prosessen, da tolk 3 kun ble brukt til meningen bak setninger, basert på «uenighet» om enkelte ord.

Det var viktig at transkriberingsprosessen ble gjennomført grundig i henhold til «oppskriften». Transkriberingen skal være en oversettelse og direkte gjengivelse av informantenes utsagn fra tale til skriftspråk. Dette for at ikke tolkene skulle påvirke analyseprosessen ved å selv fortolke meningen bak informasjonen som ble innhentet. Som nevnt i *notater og lydopptak* ble det brukt mye lyder for å uttrykke meninger rundt andres utsagn i gruppene. Dette er nyttig i forhold til om det er kollektiv enighet eller uenighet i det som blir sagt. Det er på en annen side ikke mulig å identifisere hvem som lager lydene, og dermed er det en del meninger som fremstilles som flertallsuttrykt i gruppa.

Ettersom avhandlingen skrives på norsk ble intervjuene etterpå oversatt til bokmål. Jeg finner det engelske språket mer «ordrikt» enn det norske, og det var utfordrende å finne tilstrekkelig eller passende norske ord i oversettelsen.

Til tross for den norske oversettelsen valgte jeg å beholde den engelske transkriberingen inn i analyseprosessen for ikke å miste betydningen av utsagn i kommunikasjonsprosessen. Denne avgjørelsen ble også tatt på grunnlag av at intervjuene allerede er oversatt fra lusoga til engelsk. Mine funn vil derfor inneholde eventuelle engelske sitater, som utdrag av intervjuene.

4.3.2 *Tematisert analyse*

På tross av at Bryman kaller tematematisk analyse for en underutviklet prosedyre og at det er få spesifikasjoner i forhold til fremgangsmåten ser jeg fordeler knyttet til bruk av denne analysestrategien i min forskning. Tematisert analyse innebærer kategorier basert på min data som relateres til mitt fokus. Den bygger på koder identifisert i transkripsjonen og gir meg som forsker grunnlag for en teoretisk forståelse av dataen som kan bidra til litteratur basset på forskningsfunn gjennom semistrukturert intervju (Bryman, 2016).

Jeg velger å kategorisere mine data for å kunne lage meg en oversikt over mine funn som er relevante til forskningen. Tolkingsprosessen starter allerede her, da jeg avgjør meningen bak mine funn ved å sette dem inn i passende kategorier. Fortolkningen endres ofte i forbindelse

med arbeid med teksten. Det er derfor viktig å skille mellom tolkning forbundet med informantens selvforståelse og forskerens teoretiske bakgrunn (Thagaard, 2011).

Funnene blir kategorisert for deretter å starte min komprimeringsprosess, hvor jeg fjerner unødvendige detaljer som ikke er relevante for å belyse min problemstilling (Everett & Furseth, 2012). Dette er nødvendig for å kunne skaffe seg en oversikt over relevant data for videre analyse.

Proessen innebærer koding ut ifra mine forsknings spørsmål og kontrollspørsmål hentet fra intervjuguiden. Analysen gjennomføres systematisk etter datainnsamlingens fokus. Jeg kategoriserer ved hjelp av tabeller der jeg deler informasjonen inn i ulike poster, for deretter å kode i fargede grupperinger. Jeg brukte også fargekoder for å se om det var samsvar mellom informanter fra samme landsbyer. Proessen ble gjentatt flere ganger for å ytterligere komprimere informasjonen. Metoden krever flere repetisjoner for å finne gjentakelser av emnet, og i samsvar med Grounded Theory metoden vil analyseprosessen foregå parallelt med datainnsamling (Bryman, 2016).

Kategorisering og koding

Informanter		Kategorisering				
Intervju-gruppe	Informant-nummer	Bakgrunn/selvutvikling	Utviklingsarbeid	Påvirkning i landsbyen	klasse/religion	Fremtidig effekt
1 Ledere	1					
	2					
	3					
	4					
	5					
	6					
2 Deltaker	1					
	2					
	3					
	4					
	5					
3 Ikke-deltaker	1					
	2					
	3					
	4					

Eksempelskjema, analyseprosessen

Figur 2: Analysemodell - kodeskjema

Som en del av den induktive analysen benytter jeg meg av Strauss og Corbin`s (1990) *open coding* og *Selective coding* i analyseprosessen, beskrevet av Bryman (2016) som prosedyren for å velge kjernekategori, systematisk knytte den til andre kategorier, validere disse relasjonene og fylle inn kategoriene som trenger ytterligere utdypning og utvikling.

Analyseprosessen, inkludert oversettelse og transkribering foregikk fortløpende, parallelt med innsamling av data. Dette var spesielt viktig i forhold til at jeg skulle ha oversikt over at spørsmål ble tilstrekkelig besvart og plukke opp eventuell nyttig informasjon jeg kunne bygge videre på i min forskning. I første intervjuet pratet blant annet informantgruppen mye om klasseforskjeller som skapes i landsbyen i forhold til religion. Dette var informasjon jeg valgte å bygge videre på og inkludere i forskningsprosjektet, og som tydeliggjør min forskning og problemstilling.

4.3.3 *Diskursanalyse*

Kvalitativ analyse kan innebære en nokså hard seleksjon av datamaterialet som i utgangspunktet kan være mangetydig og fyldig, og utfordringen ved diskursanalyse kan være å vurdere hvor gode kildene er i forhold til hvor nære kildene befinner seg til hendelsen. (Repstad, 2007). Både utvelgelse av teori og innsamlet data er en viktig prosess i utarbeidelse av avhandlingen. Det er avgjørende å ikke utføre så hard seleksjon av stoff at den mister sin betydning i den originale konteksten.

Bryman (2016) beskriver diskursanalyse som en språklig tilnærming, og andre former for diskurs som legger vekt på hvilken versjon av virkeligheten som oppnås gjennom språk. Kritisk analyse er i stor grad påvirket av Michel Foucaults arbeid, og søker å knytte språket og bruksmåten til betydningen av makt og sosial forskjell i samfunnet. Diskurser handler om forskjellige måter å forstå og uttrykke verden og sosiale fenomener på, og det er derfor viktig å fokusere på den kritiske diskursanalysen gjennom hele min analyseprosess.

Den språklige diskursanalysen som fremstilles i boka *Systematikk og Innlevelse* av Thagaard (2011) vektlegger analyse av samtaler som gir et interessant utgangspunkt for å undersøke

hvordan informantene skaper en forståelse av virkeligheten gjennom måten de ordlegger seg på. Videre vektlegges oppfatninger er preget av konteksten informantene etablerer seg imellom i fokusgruppeintervjuet. Ettersom diskurs ofte innebærer en bestemt måte å snakke om og forstå verden på, er det for meg viktig i mine intervjuer å ta i betraktning informantenes forankring i temaet som blir diskutert for å kunne få en dypere forståelse av meningen bak informantenes utsagn (Thagaard, 2011).

Forskning på en interkulturell arena vil også i stor grad omhandle kulturelle barrierer i forståelsen av situasjoner. Som tidligere nevnt vil Gadamer (1975) sammenslåing av horisonter ha en stor betydning av min forståelse av situasjoner og hva som blir formidlet gjennom mine intervjuer og datainnsamling. Det er flere aspekter innen kommunikasjon en må ta hensyn til i analyseprosessen som omhandler kommunikasjon. Fordelaktig hadde jeg noe kjennskap til kulturen fra tidligere sammenheng, men det er likevel viktig å hele tiden være mottakelig for det nye og fremmede. For å passe på at informasjon ikke ble tatt ut ifra sin opprinnelige kontekst valgte jeg å hele tiden ha fokus på interkulturell kommunikasjon i min oversettelse og analyseprosess. Dette innebærer blant annet sensitivitet i forhold til kulturelle filtre innen tverrkulturell kommunikasjon som kan hjelpe meg å få en dypere forståelse av meningen bak ord. Et utsagn vil kunne være vanskelig for meg å tolke uten forståelse av konteksten og assosiasjoner i forhold til utsagnet dersom jeg mangler den ikke-språklige konteksten utsagnet viser til (Eriksen & Sajjad, 2012).

4.3.4 Forskningens kvalitet

Validitet stiller spørsmål til om mitt metodevalg er egnet til å undersøke mitt formål, og omhandler integriteten av konklusjonen som genereres fra et forskningsområde. Det refereres gjerne til målbar validitet som måler i hvilken grad konklusjonen virkelig reflekterer konseptet. Relabilitet stiller på sin side spørsmål om stabiliteten i forskningen (Bryman, 2016).

I mitt metodekapittel har jeg vist til min fremgangsmåte og begrunnet mine valg av metode. Det er likevel viktig å inkludere refleksjon over kvaliteten på forskningen, og argumentere ut

ifra dette. Jeg velger derfor å ta for meg noe av det jeg ser på som viktige aspekter ved mitt metodevalg og feltarbeid.

Det blir i avhandlingen presentert noe diffus bakgrunnsinformasjon. Det brede utvalget av kontekst er gjort av hensyn til anonymisering (se etiske hensyn). Det er også vanskelig å finne mer spesifikk bakgrunnsinformasjon fra mindre rurale områder.

Som nevnt tidligere i avhandlingen er forskningsteamets tidligere roller diskutert i forhold til eventuell påvirkning på intervjusituasjonen.

Jeg har også tidligere i avhandlingen omtalt både negative og positive sider ved bruk av tolk ved datainnsamling, oversettelse og transkribering. Refleksjoner rundt bruk av tolk har vært gjennomgående i hele forskningsprosessen.

Ved valg av tolk er kjønnsperspektivet overveiet i forhold til informantene og datainnsamling. En kvinnelig tolk 1/ med-intervjuer ble vurdert i forhold til det hierarkibaserte samfunnet, da flere av informantene var kvinner. Overveielser av bruk av kvinnelig med-intervjuer er i samsvar med forskningens kvalitet i forhold til om en mannlig tolk kunne ha påvirket kvinnenens respons under intervjuet. På grunnlag av kontaktpersonens kjennskap til feltet og innbyggerne valgte jeg å beholde mannlig tolk 1 som med-intervjuer.

Spørsmålene i intervjuguiden er utarbeidet og testet i samarbeid med tolkene for å sikre at de er forståelige i landsbyen. Dette er også den første delen av oversettelsesfasen, da tolkene hver for seg må oversette spørsmålene fra engelsk til lusoga for så å sammenligne resultatet og se at spørsmålene blir stilt riktig i henhold til intervjuguiden.

Som nevnt i *Transkribering og oversettelse* er min analyse basert på den engelske oversettelsen og jeg fremstiller mine funn ved hjelp av informantenes sitater på engelsk. Dette

for at de ikke ved ytterligere oversettelse skal miste deler av sin betydning ettersom intervjuene allerede er oversatt fra lusoga til engelsk.

4.4 Ethiske overveielser

Som Hammersley og Atkinson (2012) beskriver er det jeg som forsker som har ansvaret for å opptre på en etisk forsvarlig måte, samtidig som jeg må ta hensyn til målsettinger og sammenhengen det forskes i, samt verdier og interesser til mennesker involvert i forskningsprosjektet. Jeg tar i dette underkapittelet for meg utvalgte etiske aspekter jeg ser på som relevant å belyse i forhold til min forskning:

4.4.1 Norsk senter for forskningsdata (NSD)

Retningslinjer og oppfordring fra Norsk senter for forskningsdata er fulgt. I tillegg er det sendt påminnelse til tolker/ transkriberingsassistenter angående sletting av materialet relatert til forskningsprosjektet. Mottatt bekreftelsesmail fra gjeldende parter om at alt materialet er slettet. I samme mail har tolkene/skribentene samtykket til at jeg kan bruke fullt navn i oppgaven i forbindelse med å takke for engasjementet.

Jeg har etter egen vurdering ikke gjort markante endringer i forskningsopplegget som innebærer endringsmelding til NSD. Godkjenning fra Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD) er vedlagt.

4.4.2 Samtykkeerklæring

Samtykkeerklæringen er presentert for deltakerne både i muntlig og skriftlig form. Den ble gjennomgått både på engelsk og lusoga for å sikre at informantene er innforstått med innholdet. Alle deltakerne i undersøkelsen har fått utdelt egen versjon av samtykkeerklæringen.

4.4.3 Taushetserklæring for tolker/ transkriberingsassistent

Tolker/ kontaktperson som har assistert meg gjennom mitt forskningsprosjekt skrev under på taushetserklæring. Med dette samtykker begge til total taushet under og etter prosessen. Dokumentet ble undertegnet før noe form for konfidensiell eller sensitiv informasjon ble gitt om forskningsprosjektet. Utkast av dokumentet er vedlagt; Confidentiality for Interpreters.

4.4.4 Etiske hensyn

Jeg ble informert av min kontaktperson om at en av mine informanter gikk bort en stund etter datainnsamlingen og intervjuene. Jeg kontaktet veileder for å forhøre meg om videre gang i feltarbeidet etter en slik hendelse. Det var ingen muntlig eller skriftlig avtale om gjennomlesing eller godkjenning av avhandlingen og fremstilling av funn, heller ikke gjennom samtykkeerklæringen. Vi ble enige om at informasjonen da kan brukes, men det skal utvises varsomhet ved bruk av sensitive opplysninger og at jeg som forsker må utvise skjønn ut i fra tanken «do no harm» prinsippet, samt at anonymisering spiller en viktig rolle.

Jeg har valgt å anonymisere alle mine informanter, og det er ikke knyttet opp personsensitive opplysninger i forhold til den aktuelle informanten. Data ble hentet ved hjelp av gruppeintervju, og jeg velger ut informasjonen av hensyn til informant og tilbakemelding fra min veileder.

Anonymiseringen innebærer også at jeg fremstiller området i avhandlingen som mindre landsbyer innenfor Luuka-distriktet. Dette fordi mer spesifisering av området vil kunne gi mulighet for identifisering gjennom begrenset antall lokale ledere og deltakere i et utviklingsprosjekt.

Utviklingsprosjektene i området er ikke navngitt og er anonymisert i avhandlingen. Også spesifiserte dyr, planter og lignende som kan føre til at organisasjonene blir gjenkjent er anonymisert. Dette for å sikre at informantene ikke blir identifiserbare gjennom aktivitetene i området.

Overveielser av anonymiseringen er i samsvar med NSDs retningslinjer og innebærer *indirekte identifiserbare opplysninger*, hvor bakgrunnsopplysninger, som for eksempel området, posisjon og stilling i samfunnet eller lignende kan føre til at informanten blir identifiserbar (Norsk senter for forskningsdata, u.å.).

Det ble understreket allerede ved invitasjon til deltakelse at det ikke blir gitt noe form for kompensasjon for den frivillige deltakelsen i forskningsundersøkelsen. Dekning av transportutgifter for informantene ble planlagt på forhånd, i samarbeid med kontaktperson, for å unngå konflikter ved senere anledning eller ubehagelige situasjoner under forskningsprosessen.

5 Presentasjon av empiriske funn

I dette kapitlet presenterer jeg empiriske funn, som er et resultat av- og baserer seg hovedsakelig på oversettelse og transkribering av intervjuene fra de rurale områdene. Det har vært mange statlige- og ikke statlige prosjekter som har vært aktive i det aktuelle området, noe jeg anser som positivt for min forskning ettersom at informantene mine hadde erfaring fra ulike organisasjoner.

For å kunne fremstille informantenes meninger og holdninger til forskningens temaer er det viktig for meg å ta kulturelle faktorer i betraktning. Den følgende fremstillingen av empiriske funn er resultat av analyse og oversettelse fra lusoga til engelsk, og videre til norsk. Sitater er tatt direkte ut ifra den engelske oversettelsen av transkriberingen, men anonymisert ytterligere i ettertid for å møte forskningens etiske retningslinjer. Ettersom deltakernes landsbyer var så tettliggende med mange av de samme prosjektene, var det ingen tydelige variabler mellom landsbyene. Det ble vanskelig å dra paralleller mellom ulike landsbyer ettersom skillet var så lite tydelig, og det er derfor i fremstillingen ikke fokus på enkelte landsbyer, men landsbyene som helhet innenfor et større område.

Jeg fremstiller mine resultater med fokus på utfallet organisasjoners kompetanseutviklingsprosjekter har for innbyggerne og lokalsamfunnet som helhet. Dette innebærer å fremstille de negative konsekvensene som følge av- og i kontrast med de positive konsekvensene av utviklingsarbeid.

5.1 Informantgruppens bakgrunn

Lokale ledere har en nedarvet lederposisjon i lokalsamfunnet, og er tradisjonelle ledere i hvert sitt lokale område. Lokale lederes posisjon innebærer styresmakten i lokalsamfunnet, og de er i større grad født inn i sterkere bemedlede familier, ofte i kontrast til resten av befolkningsgruppen. Av de seks lederne er fire høyere utdannet. Lederne har god kjennskap til hverandre, hovedsakelig fra styre- og samarbeidsmøter. De har også et overordnet syn på prosjektenes innvirkning i sitt område, og er i stor grad opptatt av å kartlegge de potensielle

negative konsekvensene av bistandsprosjektene som drives av utviklingsorganisasjoner i landsbyene. I tillegg fokuserer lederne på konsekvenser i landsbyene over tid, både industriell- og organisasjonsbasert påvirkning.

Deltakerne av utviklingsprosjekter består av en informant med høyere utdanning, men som ikke har praktisert yrket sitt grunnet mangel på arbeidsmuligheter i området. De resterende fem deltakerne har ikke gått på- eller fullført grunnskole. Få av informantene har relasjoner til hverandre, men den korte avstanden mellom landsbyene gjør at noen kjenner til hverandre i forhold til slektskap på tvers av områder. Samtlige av informantene er kvinnelige og noen av dem har vært medlem av flere ulike prosjekter, noe som gjør dem kompetente til å sammenligne både funksjon og egen opplevelse av ulike organisasjonsaktiviteter.

Innen gruppen med ikke-deltakere av prosjekter har en av fire deltakere fullført «grunnskolen» i landsbyen, uten mulighet for videre utdanning. De resterende deltakerne har som de fleste gruppedeltakerne i undersøkelsen ikke gått på- eller fullført skole. To av informantene har kjennskap til hverandre fra tidligere. Frykten for at denne gruppen skulle snakke ut ifra frustrasjon eller sinne for manglende deltakelse ble raskt borte, da jeg opplevde det som at de i stor grad klarte å prate åpent om de ulike temaene, selv om selvsagt egne interesser ble uttrykt sterkt.

5.2 Fattigdomssirkelen i Luuka-distriktet

Informantene forteller at de har små eiendommer som er vanskelige å dyrke på, noe jeg fikk bekreftet gjennom observasjon da informantene viste meg rundt i landsbyen. Flere av informantene peker på uttørkede planter og tørre områder, mens de forklarer hvordan området skulle ha sett ut på denne årstiden dersom det ikke var for klimaendringer og den næringsfattige jorden. De forteller om deres foreldre og besteforeldre som en gang anså seg selv som godt økonomisk og sosialt stilt i landsbyen, og at deres primære behov i større grad ble dekket. Jeg er da innforstått med at de ikke inkluderer andre lokalsamfunn eller større byer i sammenligningsgrunnlaget. Området har vært kjent for å dyrke og selge store mengder kaffe og mange innbyggere hadde dette som sin hovedinntekt, noe som har blitt vanskeligere for de senere generasjonene.

5.1.1 Jordkvalitet, industri og fødselsrate som hovedårsaker til fattigdom

Innbyggerne forteller at jorden er «oppbrukt» og avlingene blir angrepet av ulike insekter. Det er ifølge dem ikke mulig å dyrke videre på de samme åkrene, med samme type avlinger uten ytterligere kunnskap, kapital og/eller ved hjelp av modernisert verktøy. Familiens områder har også blitt mindre, hovedsakelig grunnet arveoppgjør som har resultert i splittelse av tomter. I noen tilfeller blir eiendommene solgt, ofte fordi innbyggerne flytter til nærmere urbane områder med jobbmuligheter eller for å nedbetale gjeld. Dette gjør området for dyrking enda mindre da kollektiv dyrking innen familien minker med antall familiemedlemmer og familietomter.

Landsbylederne har lenge vært bekymret for fattigdomsutviklingen og bekrefter at dette henger sammen med den dårlige jorden, i tillegg til at innbyggerne mister rettigheter til egen jord. Ikke bare på grunn av arveoppgjør, men også den voksende «sugar cane» industrien. Sukkerplantasjene strekker seg over store områder i denne delen av Uganda, og dette går i stor grad ut over innbyggerne som har levd av gårdsdrift gjennom generasjoner. Industrien har overtatt privat land, enten ved hjelp av at bøndene har solgt seg inn som en del av forretningsutvikling og ikke klart å overholde avtalen, eller de har tatt opp lån som ikke kan tilbakebetales. Men til tross for informantenes negative kritikk til den industrielle landbruksutviklingen i området påpeker de lokale lederne viktighetsgraden av utbygde veier og televerk som hovedsakelig er et resultat av sukkerindustrien. De lokale lederne forklarer at dette har «knyttet» landsbyer og større markedsplasser sammen ved enklere fremkommelighet og kommunikasjonsmuligheter. Dette har videre ført til økt kollektivtransport, som gjør det mulig å reise billigere, samtidig som avstanden virker kortere mellom landsbyer og markedene. De lokale lederne er også opptatt av hvordan utbygging av veier påvirker markedsflyten og gjør landsbyene mer tilgjengelig i et utvidet marked.

Samtlige informantgrupper nevner den høye fødselsraten som en utfordring i landsbyen, men det er spesielt de lokale lederne som prater om dette som en av de største utfordringene i forhold til fattigdomssituasjonen og egenutvikling i landsbyene. Særlig i forhold til de primære kostnadene for barn, i tillegg til arveoppgjør og dagens forventninger til skolegang.

Skolepenger er en høy kostnad i Luuka-distriktet og i Uganda for øvrig, samtidig som utdanning ansees for mange som den eneste veien ut av fattigdom.

Den høye fødselsraten blir også ansett som en sirkel som er vanskelig å bryte. Flere barn er ofte et tegn på respekt i landsbyen og blir sett på som mulighet for arbeidskraft på familiegårdene. I tillegg er det en «sikring» i forhold til ivaretagelse i alderdommen, både stell og økonomiske behov. På motsatt side er det flere mager å mette, samtidig som «forventninger» om skolegang for barn har økt, også i de rurale områdene. Den høye fødselsraten blir begrunnet med kultur, arbeidskraft og manglende tilgang- og kunnskap om prevensjon.

“High birth rate, increased land pressure, land is scarce and we’re not able to grow crops like coffee which used to earn us a living. Land distribution among children which has left us with less production” – lokal leder.

5.1.2 Innbyggernes holdninger og motivasjon til egenutvikling

Rundt samtalen som omhandlet hva som begrenset innbyggerne og lokalsamfunnet i helhet i forhold til egenutvikling var det delte meninger, hovedsakelig mellom de lokale lederne og innbyggerne. Mange av ledernes utsagn rundt temaet omhandler innbyggernes holdninger og motivasjon til å bedre sin egen tilværelse, og fremstiller dette som en del av hovedproblematikken. Det blir prate en del rundt menn i landsbyen, hvor det har utviklet seg en drikke- og spillekultur som følge av arbeidsledighet, noe som bekymrer de lokale lederne, med tanke på at dette går ut over kvinner og barn i lokalsamfunnet. Til tross for at de selv har snakket mye om klima, næringsfattig jord og sukkerindustrien, går noen av lederne hardt ut mot innbyggerne og staten som ansvarlig aktør;

“the poor situation in our villages is as a result of laziness, ignorance and insufficient facilitators who should train people in various productive ways that would get us out of poverty” – lokal leder.

Flere informanter mener også at tradisjonell bistand har noe av skylden for de negative holdningene i landsbyen, da de mener noen sitter og venter på at staten eller organisasjoner

skal komme inn og bidra dersom fattigdomssituasjonen blir for ekstrem. Særlig de lokale lederne og prosjektdeltakere er bekymret for holdningene til noen av innbyggerne, og mener det kan gå hardt ut over de kommende generasjonene om de ikke gjør en innsats for egen livssituasjon.

Innbyggerne, spesielt ikke-deltakere på sin side påpeker at de ikke har energi eller ressurser til å investere i prosjekter eller arbeid som har liten sannsynlighet for å resultere i profitt. De blir derfor sittende igjen og dyrke mat hovedsakelig til eget bruk, uten ytterligere inntektskilder enn det lille ekstra de i noen tilfeller kan selge/bytte bort fra åkeren sin. De legger deler av ansvaret på lederne som de mener burde være mer pågangsdrivende og engasjerte i opplæring av sine egne innbyggere. samtlige informanter mener det er mangel på engasjement og informasjon fra staten. Innbyggere som er-/ har vært deltakere av organisasjonsarbeid beskriver opplæring som et avgjørende verktøy i arbeid med fattigdomsbekjempelse i landsbyen, noe gruppen sier seg enig i under intervjuet;

“there is no way a community can develop without equipping it with education skills.”

– Deltaker av utviklingsarbeid

5.1.3 Utdanning og inntekt som et nødvendig, men ofte uopnåelig mål

Også akademisk utdanning er viktig i landsbyen, og når informantene prater om fattigdomssituasjon blir ofte barns mulighet til skolegang nevnt som et mål i fattigdomsbekjempelsen. Dette er lokale skoler i landsbyen, men her, som i resten av Uganda, kreves det skolepenger som er relativt høye sett i kontrast med husholdningens inntekt. Det fortelles at noen familier betaler gjerne skolepenger for barna i en periode, men så dropper unge ut av skolen etter en stund. Dette kan være fordi foreldre ikke har råd til å betale skoleavgifter eller fordi mange unge må bidra til husholdningens inntekt. I følge en lokal leder er dette et eksempel på sukkerplantasjenes negative og positive sider, hvor industrien ødelegger landområder, samtidig som det skaper arbeidsplasser. For landsbybefolkningen er dette et meget lavlønnet og ustabil arbeid, men noen ganger eneste muligheten de har for å skaffe seg inntekt, spesielt når det er dårlige sesonger for egen dyrking på gården. Valget mellom utdanning og inntekt er et stort tema i hver husholdning og under intervjuet, hvor de unge i husstanden ofte må droppe ut for å bidra på familiegården eller annet lønnet arbeid.

“...hard to pay school fees for the young ones because education is becoming unaffordable as a result of reduced incomes. ...children always abandon studies to go and work in sugarcane plantations to get quick returns...” – ikke-deltaker

5.2 Ytre påvirkninger i landsbyene

Samtalen videre dreier seg om hva informantene selv opplever som effekten av utviklingsarbeid i landsbyene, både på individuelt og kollektivt nivå. I motsetning til samtalen om fattigdomssituasjonen i områdene, var informantgruppene videre mer samstemte rundt temaet som omhandler hva som anses som effektivt utviklingsarbeid for dem. I løpet av intervjuene kommer det tydelig frem at organisasjoners bidrag har hatt både positive og negative effekter på individer, familier og lokalsamfunnet.

5.2.1 Kompetanseutvikling og mikrolån som endringskapende tilnærming

Informantene mener at man best kan bekjempe fattigdom og fremme bærekraftig utvikling ved hjelp av kompetanseutvikling og entreprenørskap. De nevner særlig utviklingsprosjekter som tar for seg jordbruk, mikrolån og spare- og lånegrupper. Hovedsakelig er dette prosjekter som hjelper dem å dra nytte av ressursene de har tilgang til i området. I tillegg mener informantene at det avgjørende å få opplæring i markedsføring med langsiktig virkning og nettverksbygging i forhold til marked. Informasjonsflyt i landsbyene gjør at noen prosjekter også påvirker ikke-deltakere i landsbyene, som følge av ringvirkningene de ulike aktivitetene kan føre med seg;

“These aid organization have changed our lives in that they come and equip with both ideas and inputs like improved seeds which have increased our productivity so I still applaud them for the good work done as compared to the past. They have also advised us on how to use pesticides to protect our crops from those merciless army worms and this has earned us positive results” – deltaker.

Ikke alle prosjekter innenfor overnevnte kategorier har vært vellykket. Dette har skapt problemer for innbyggerne, ofte fordi de ikke klarer å tilbakebetale mikrolån eller at de investerer betydelige midler i egen forretningsutvikling som ikke gir avkastning. Særlig

mikrolån er et omdiskutert tema i områdene. Dette blir sett på som nødvendig i form av starthjelp, men er bistand som også har hatt fatale konsekvenser for andre. Ikke alle organisasjoner har bidratt med utelukkende positiv effekt, for eksempel når lån skal tilbakebetales. Flere av informantene peker på organisasjoners mangel på forståelse for deltakernes bakgrunn og misforståelser som årsaken til at det ikke er enkelt for innbyggerne å arbeide med mikrolån. Deltakerne har for eksempel opplevd å miste eiendom eller plassen i prosjekt, fordi de ikke klarer å betale tilbake, eller har misforstått kriteriene for deltakelse. Også de lokale lederne uttrykker at de ikke har vært klar over hva alle prosjektene i landsbyen innebærer. Flere av informantene har gitt uttrykk for at organisasjonene ikke forstår situasjonen i landsbyene og fattigdommen de lever under, og det er derfor utfordrende med prosjekter som opererer med penger, i motsetning til organisasjoner som gir lån i form av for eksempel frø eller dyr.

Det blir nevnt flere eksempler på organisasjoner som har skapt negative konsekvenser for deltakerne og landsbyene. Dette er organisasjoner som i teorien driver, eller tidligere har drevet med arbeid som er ettertraktet i området, relatert til mikrolån og selvhjelp. I landsbyen spekuleres det i om dette er organisasjoner som arbeider for utvikling slik de fremstår eller om det er «falske» organisasjoner som for eksempel arbeider for staten for å lure fra dem eiendommer, ofte tiltenkt industrielt gårdsbruk, som «sugar cane farming», altså sukkerindustrien.

“Since most people are desperate, they join without getting enough information about the organization. The best example is the (...)¹ which end up taking away their little possession from the population. That’s why you see that most houses in our village are labelled with “house for sale” simply because people get into those schemes without critical analysis” – lokal leder.

5.2.2 Konseptkopiering – ikke nyttig for alle

Flere av informantene fra ulike intervjugrupper nevner prosjekter som kan «kopieres» av andre som de mest vellykkede. Spesielt ikke-deltakere er opptatt av prosjekter som har et konsept de kan følge, selv om de ikke er direkte involvert i organisasjonsarbeid. I landsbyen

¹ Organisasjon

er det mye fokus på i hvilken grad prosjekters opplæring i teoretiske og praktiske ferdigheter er tilrettelagt for å kunne videreføres til yngre generasjoner. De mest «vellykkede» prosjektene blir ikke bare «adoptert» av yngre generasjoner, men av andre innbyggere i landsbyen som av ulike grunner ikke er deltakere- eller direkte mottakere av bistandshjelpen. Med andre ord har noen av utviklingsprosjektene har ringvirkninger i landsbyen, noe som er positivt for de innbyggerne som plukker opp prosjektideen og klarer å realisere dem.

“In my village some people had no interest in (...) ² but now most of them have joined constructing (...) ³ following (...) ⁴ designs and this good for the future” – Ikke-deltaker

På motsatt side nevner de lokale lederne eksempler på innbyggere som har «kopiert» prosjekter og tapt betydelige midler da de ikke har trening eller oppfølging fra organisasjoner. En annen negativ effekt lokale lederne er opptatt av er tapet av prosjektenes verdi dersom det kopieres for mye. De forteller eksemplarisk fra tidligere erfaring fra prosjektarbeid der det ble dyrket for mye av samme vekster i landsbyen, fordi alle satset på samme type «forretning». Dette konkluderer de lokale lederne med at fører til at produktene mister sin verdi, og prosjektet svekkes.

5.2.3 Utvikling på bekostning av de svakeste

Et fellestrekk ved alle informantgruppene er at de nevner samme organisasjoner og mange av de samme eksemplene på deltakere og grupper som gjennom prosjektarbeid lykkes eller «feilet» i forsøket på å styrke sin egen og familiens situasjon. Deltakere forteller mye selv om hvordan de har mulighet til å sende flere av ungene på skolen, har bedre tilgang til ernæringsrik mat og motivasjon til å drive «bedriften» videre. De lokale lederne fra sin side er opptatt av den økonomiske veksten i landsbyen, men er likevel bekymret over at flertallet ikke gis muligheten til deltakelse eller ikke lykkes i forsøket.

Ut ifra informantenes utsagn er hovedutfordringen at konsekvensene av utviklingsarbeid blir forsterket grunnet ekstrem fattigdom. Dersom en lykkes med prosjektaktiviteter kan det føre

² Spesifisert type husdyr

³ Dyreinnehengning

⁴ Organisasjon

til en betydelig sosialt og økonomisk styrket situasjon, og det åpnes muligheter for fremtiden. På motsatt side vil et mislykket forsøk eller ekskludering kunne få fatale konsekvenser, da innbyggerne kan komme til å miste ytterligere verdier og «synke» enda lenger ned i fattigdom.

5.3 Konsekvenser for sosial og økonomisk status

Når informantene diskuterer konsekvenser av utviklingsaktiviteter for lokalsamfunnet som helhet, blir det fortsatt pratet mye på individ- og familie nivå. Det er trekkes likevel frem eksempler på hvordan andre familier i landsbyene har blitt påvirket av endringsprosessen.

5.3.1 Økte skoleavgifter

Informanter fra samtlige intervjugrupper prater om økte skoleutgifter. Spesielt ikke-deltakere ser det som umulig å sende sine barn på skole, og det blir uttrykt frustrasjon rundt dette, også fra de tradisjonelle ledernes side. Jeg får i løpet av intervjuet ikke klart svar på om økte skolepenger er en direkte konsekvens av utviklingsarbeid i området, eller om økningen skjer uavhengig av lokalbefolkningens økonomiske situasjon. Fattigdomsskillet mellom innbyggere blir ifølge de tradisjonelle lederne tydeliggjort da deltakere i prosjekt, eller innbyggere som har mulighet til å «adoptere» prosjektet får mulighet til å sende barn på skolen. Familiers sosiale og økonomiske status i landsbyen blir ofte vurdert i henhold til nivået på markedsaktivitet og om barna har tilgang til skolegang.

“The few people who have been involved in these projects have benefited, as you (mediant) have said even those who have not actively participated in the project have also chosen to buy their own animals which is helping the raise funds for educating their children so that makes a positive impact from the aid organizations...” – lokale leder.

5.3.2 Tilgang til markedet og varer

Matprisene har variert i noen områder som følge av økt etterspørsel av varer. Etterspørselen øker når innbyggerne i større grad kan ta seg råd til å kjøpe inn til eget forbruk i motsetning til å bare leve på det egen gårdsdrift kan tilby. Eksempler på varer med økt etterspørsel som blir nevnt er sukker, melk og kjøtt. I tillegg øker tilgangen til et bredere utvalg av varer da blant

annet kjøpmenn kommer syklende eller kjørende helt opp til landsbyene. Dette er ifølge informantene fordi kjøpmenn vet at innbyggerne i større grad kan kjøpe, og motsatt, at det er mulig for deltakerne å reise til andre markeder.

“ ...our villages have in a bigger scale been connected to the bigger markets and they are coming to our villages more often to sell their products. This is good because before many of the families here couldn't afford the transport to the marked” – lokal leder.

Flere innbyggere nevner midlertidig også negative konsekvenser knyttet til variasjon av matpriser og marked. Både deltakere og ikke-deltakere nevner de økte matprisene som en stor bekymring for nåværende og fremtidig livssituasjon. På motsatt side er et problem i området at organisasjonene i rurale områder ofte satser på ensformige aktiviteter som sitt «varemerke» og sitt spesialiserte felt. Dette kan være for eksempel dyrking av planter, mikrolån i form av dyr, solcellepanel med mer. Flere av informantene sier dette fører til at det blir så stor andel av samme produkter at prisene presses ned, noe som truer bærekraftigheten av utviklingen gjennom prosjektarbeid.

“... Another issue in the village is that we have too many livestock farmers dealing with (...)”⁵ which means that we can't have more (...)”⁶ in the area, because we can't yet afford to reach the big markets” – medlem av utviklingsprosjekt.

Til at til tross for at tradisjonelle landsbyledere og innbyggere ønsker prosjekter som kan adopteres av dem som ikke har fått mulighet til deltakelse, vil ikke prosjektene være bærekraftige i landsbyen dersom for mange tar del i samme forretningside på grunn av markedet. Det vil si at det ikke bare er organisasjonens ressurser som begrenser antall deltakere, men også markedet.

⁵ Spesifisert type husdyr

⁶ Spesifisert type husdyr

5.3.3 *Bedre økonomi gir høyere sosial posisjon i samfunnet*

Flere av informantene som ikke har vært medlem av utviklingsprosjektet uttrykker at de føler seg «svakere» stilt i samfunnet enn tidligere. Det presenteres også eksempler om deltakere i landsbyen som har hatt muligheten, men ikke klarer å følge kravene til prosjektdeltakelse og mister sin plass i organisasjonen. Inntekten møter ikke utgiftene, fører til stor skuffelse blant familier som tidligere har hatt høyere status i samfunnet. På motsatt side sier flere av deltakerne i utviklingsarbeid at de er mer respektert i samfunnet nå, dette fordi de forhandler med økte verdier og viser til resultater for eksempel ved at barna går på skole og får ernæringsrik kost. Lederne argumenterer derimot både for og imot den økonomisk og sosiale endringsprosessen, men de fleste uttrykker glede av at den økonomiske situasjonen er styrket i lokalsamfunnet.

Det er familiens økonomiske situasjon som i stor grad avgjør den sosiale statusen i lokalsamfunnet. Spesielt de kvinnelige deltakerne uttrykker at de føler seg respektert i landsbyen for utviklingen de har hatt med egen bedrift og at de dermed også har fått en synlig posisjon i samfunnet. I tillegg presenteres eksempler på kvinner som klarer seg økonomisk alene på egne gårder, og også en kvinne som har kjøpt land i landsbyen, som følge av resultater av entreprenørskap gjennom prosjektdeltakelse.

Lokalsamfunnets fattigsomsituasjon er et resultat av konsekvensene av organisasjons arbeid og industriell utbygging. Jo mer vellykket prosjektene er i forhold til sosiale og økonomisk vekst for deltakerne, desto svakere stilt blir innbyggerne som ikke blir inkludert eller ikke lykkes i å delta eller fullføre prosjektdeltakelse. Det blir vanskeligere for de aller fattigste å følge samfunnsutviklingen på egenhånd, som skaper store skiller mellom dem og utviklingsgruppene eller familiene.

I tillegg til de økonomiske fordelene ved deltakelse i prosjekt, mener også informantene at informasjon og opplæring er en viktig faktor for utviklingsarbeid. Spesielt de tradisjonelle lederne er opptatt av at deltakerne blir «skolert» i grupper og får styrket kunnskap og ferdigheter. Dette styrker dem ikke bare i forhold til forretninger, men også i forhold til helse og ernæring, som gjør familieplanlegging mer effektivt.

5.4 Ekskluderings innvirkning på klassesillet og fattigdomssituasjonen

I følge informantgruppene har nesten samtlige prosjekter en bestemt målgruppe de forsøker å nå i de rurale områdene. Mange av informantene sier at organisasjoner «alltid» søker kvinner og/ eller barn til prosjektdeltakelse med fokus på å bedre livssituasjon. Det er stor enighet om at kvinner som målgruppe er fordelaktig i forhold til hjelp til familien og da spesielt barna, men det er på motsatt side argumentert med at det ikke føles rettferdig at det bare er kvinner og barn som skal ha hjelp.

5.4.1 Ekskluderings konsekvenser

Særlig de lokale lederne og ikke-deltakere snakker mye om ekskluderings-, i motsetning til inkludering av grupper. Det blir ved flere anledninger stilt spørsmål internt i intervjugruppene om hvorfor ikke utviklingsprosjekter kan inkludere flere eller alle innbyggerne i et lokalsamfunn, for å unngå at noen blir utelatt. Informantene, særlig ikke-deltakere uttrykker bekymring for dem som ikke gis muligheten til deltakelse, og at de som ikke har mulighet til å starte egen bedrift på egenhånd, blir etterlatt i fattigdom. Informanter uttrykker at det har blitt vanskeligere med tiden å leve i landsbyen og legger noe av skylden på utviklingsorganisasjoner ved at de har styrket bare deler av befolkningen. På motsatt side blir det argumentert med at det er spesielt dersom prosjektene samler et betydelig høyt antall deltakere i landsbyen at det går fra inkludering til ekskludering. Dette begrunnes med at det må et betydelig antall innbyggere for å kunne påvirke markedet i landsbyene. Jo flere som følger samfunnsutviklingen, jo sterkere blir den økonomiske veksten, som igjen fører til at de som blir utelatt blir ytterligere undertrykt og værende i fattigdommen, mener informantene.

Nå, i senere tid, sier informantene at det er mer fokus på å rette hjelpearbeid mot kvinner, ofte med argumenter knyttet til menneskerettigheter og at ved å hjelpe kvinnen hjelper du også barna. Dette ser lederne og de kvinnelige informantene stor nytte av og mener at dette er en nyttig tilnærming til de samfunnsmessige utfordringene i landsbyen. Mennene og noen av lederne argumenterer også imot og sier det er diskriminerende mot menn, og at det finnes flere menn som er en ressurs for utviklingsarbeid og hjemmet. De mener også at det er diskriminerende og «feil» at et så høyt flertall av kvinner som får mulighet til å bli økonomisk

og sosialt selvstendige, når menn også lever i fattigdom. De peker på flere organisasjoner i de samme områdene som retter sitt arbeid mot selvstendigjøring av kvinner. Noen av kvinnene støtter lederne og de mannlige informantenes meninger og sier at det burde vært tilbud som også inkluderer menn.

“Why is it that white people only focus on women empowerment? We are also humans and living in poverty” – ikke-deltaker

5.4.2 Religion- og klasseskille, en vedvarende endring?

I tillegg til ekskludering basert på kjønn, forteller informanter om lignende ekskludering på bakgrunn av religion. Den nevnte utfordringen som skapte mest følelsesmessige reaksjoner var de religiøse ulikhetene som noen ganger oppstår som følge av utviklingsarbeid. Dette blir tatt opp i samtlige gruppeintervjuer, og er gjennomgående i samtalen mellom informantene. Noen organisasjoner belyser sin religiøse tilknytning på en «sterk» måte, til tross for at det handler om utviklingsarbeid og ikke misjonsarbeid, noe flere informanter uttrykker at de ikke forstår hensikten med. Av religiøse organisasjoner har det vært i hovedsak kristne organisasjoner som har vært aktive i landsbyen. Flere av innbyggerne med annet religiøst livssyn har ikke følt seg velkommen eller blitt frarådet av husholdningen til å delta. Et annet eksempel som ofte blir tatt opp som et religiøst splittende prosjekt, som ikke i utgangspunktet fremmer religion, men ekskluderer mange religiøse mennesker på grunn av type aktiviteter. Dette blir i løpet av intervjuene flere ganger tatt opp som et eksempel hvor deler av de kristne innbyggerne blir økonomisk og sosialt styrket uten å gi et alternativ til muslimske innbyggere i samfunnet.

“... (...) should begin other projects like poultry and dairy farming so that other religions are also considered” – tradisjonell leder.

De ikke-deltakende informantene er opptatt av at deltakere av prosjektene ikke bare får starthjelp, men også opplæring til å klare seg bedre i fremtiden. De uttrykker samtidig stor bekymring ovenfor sin egen familie og andre i landsbyen. Det blir blant annet tatt opp et eksempel fra en nabofamilie som alltid har vært fattig, men som nå er «for stolt» til å dele mat med naboen. De forklarer at innbyggerne endrer posisjon i samfunnet i løpet av prosjektinvolveringen og at statusen i samfunnet gjør at forholdet mellom innbyggerne endrer

seg. Det er splittede meninger om forflyttingen av posisjoner i samfunnet etter hvor de befinner seg på «rangstigen». Innbyggere som har «mistet» høyere plassering og respekt er frustrerte over mangelen på respekt og egenrådighet, mens deltakere som har økt egen posisjon mener dette er et rettferdig resultat av hardt arbeid.

5.4.3 Oppsummering

Funnene i denne studien viser at informantene fokuserer på klasseskiller som skapes når spesifikke målgrupper styrkes økonomisk og sosialt som følge av utviklingsprosjekter, og andre grupper kan marginaliseres eller svekkes som et resultat. Særlig kvinner og kristne blir nevnt som en målgruppe som blir prioritert av de fleste utviklingssituasjoner og dermed systematisk ekskluderer andre «grupper» i samfunnet. Informantene gir uttrykk for at det er bekymringsfullt når innbyggere ikke klarer å følge den økonomiske veksten nå, og at det vil gjøre det nærmest umulig å løfte seg selv ut av ekstrem fattigdom i fremtiden da skillet vil være betydelig større. Spesielt de tradisjonelle lederne uttrykker bekymring rundt inndelingen av grupper utviklingsorganisasjonene skaper i samfunnet. Utviklingsorganisasjonene rører ved det allerede eksisterende hierarkisystemet, da endring ved sosial og økonomisk status for innbyggere endrer deres posisjon i samfunnet. I tillegg er det mye fokus på hvordan det påvirker ikke-deltakere i samfunnet, og da spesielt de aller fattigste, som ikke har mulighet til å følge den økonomiske veksten i samfunnet, og livssituasjonen kan forverres.

6 Drøfting av resultater

Målet med denne forskningen er, som tidligere sagt å undersøke konsekvenser lokalbefolkningen møter som følge av kompetanseutviklingsprosjekter innen jordbruk. Jeg fokuserer på hvordan utviklingsarbeid og dets sosiale og økonomiske konsekvenser kan endre religion- og klasseskille i landsbyene i Luuka-distriktet.

I dette kapitlet drøfter jeg resultatene av mine funn opp mot presentert teori og litteratur. Drøftingen inneholder underkapitler som er i samsvar med temaene for intervjuene og forskningsspørsmål.

6.1 Landsbyene blir oversett og glemt av regjeringen

Informantene har ulike tilnærminger til temaet om selvutvikling og situasjonen i området, ut fra hvilken posisjon de har i samfunnet. Det er noe uenighet om hva som skyldes dagens fattigdomssituasjon og stagnering i utviklingen. De ulike informantgruppene nevner i hovedsak staten eller høyere rangerte ledere som ikke tilrettelegger for utvikling av rurale områder.

6.1.1 *Sosiale konsekvenser som følge av industriell utvikling*

Selvutviklingen til befolkningen i landsbyene har blitt påvirket av statlig og privat virksomhet, særlig sukkerindustrien i generasjoner. Informantene mener at dette er den ytre faktoren som har hatt størst påvirkningskraft, både før- og samtidig som utviklingsorganisasjoner kom til landsbyene. Selv om den industrielle utviklingen hovedsakelig har hatt økonomisk gevinst som formål, mener de fleste informantene at den har ødelagt levebrødet for flere familier. Lokalbefolkningen mener for eksempel at det er industrien som har stor del av skylden for at de ikke lenger kan drive med kaffedyrking, fordi det industrielle markedet har tatt over dyrkbare landområder og at de kommersielle sukkerplantasjene ødelegger jorda i området. Den dårlige jorden har også negativ påvirkning på familiers produktivitet, og dermed familiens økonomi (Lutz m. fl. 1998). Heath & Binswanger (1998) mener ifølge sin casestudie fra Colombia at fattigdom i lokaldistrikter i

utviklingsland er et resultat av ineffektiv ressursfordeling og nedbryting av naturressurser. Dette mener Heath & Binswanger (1998) ofte er et resultat av politikk som nedprioriterer arbeidsintensive familiebedrifter og småbønder til fordel for industrialisering og storskalalandbruk. Flere av informantene mener landsbyene i Luuka-distriktet blir oversett og glemt av regjeringen.

I tillegg legger lokalbefolkningen også skylden over på lokale ledere og det politiske systemet i forhold til for eksempel informasjonsmangel. Denne informasjonsmangelen mener informantene har ført til at flere av innbyggerne har mistet eiendom og verdier til den industrielle utviklingen. Dette kan være på grunn av lån og avtaler som de lokale bøndene har inngått i forhold til sysselsetting, egen bedriftsutvikling og utdanning, som bøndene ikke klarer å følge opp. De fleste informantene sier at den industrielle utviklingen i området dermed har skapt negative konsekvenser for befolkningen og er et av de største hindrene for egen utvikling. I følge Eggen (2014) kan bivirkninger av utviklingsarbeid resultere i samfunnsøkonomiske effekter som reduserer grunnlaget for økonomisk vekst, til tross for at hvert enkelt prosjekt kan være økonomisk lønnsomt. I tillegg kan utviklingsarbeid føre til sosiale og økonomiske konsekvenser for innbyggerne, og redusere ansvarliggjøring av den offentlige sektoren.

På motsatt side sier de lokale lederne at industrien har ført med seg positive sider i form av for eksempel flere arbeidsplasser i området. Et fåtall av innbyggerne anser dette som positivt da lønn og arbeidsforhold for lokalbefolkningen innen industrielle bedrifter er så dårlig at de foretrekker å arbeide på familiegården dersom dette er en mulighet. De lokale lederne er også opptatt av veiutbygging og veivedlikehold i landsbyene, som har knyttet landsbyene «nærere» de større byene. Veiene er hovedsakelig utbygget for tungtransport i forbindelse med sukkerrørindustrien, men har også vært et positivt element i forhold til selvutvikling, mener de lokale lederne. I samsvar med Dr. Augustus Nuwagaba beskrives de dårlige veiene i landsbyene som «nøkkelårsaken» til fattigdomssituasjonen, hvor myndighetene har seg nødt til å følge den globale utviklingen i forhold til veiutvikling (Kavuma, 2010). Veinettet og transportmulighetene er med på å åpne muligheter for utvikling i landsbyene, gjennom tilgang til et større marked.

Det er en felles enighet om at den industrielle utviklingen i området, som følge av både privat og offentlig sektor, har vært den største påvirkningskraften i forhold til selvutvikling, men det er derimot uenighet mellom informantgruppene om dette er en positiv eller negativ effekt. De lokale lederne uttrykker i større grad en kollektiv utviklingsmulighet i forhold til industrialiseringens positive sider. Dr. Nuwagaba argumenterer i sin forskning med at statens fokus på forbedring i infrastruktur, fremfor å hjelpe et fåtalls bønder vil være et større bidrag i fattigdomsbekjempelsen (Kavuma, 2010). til tross for de lokale ledernes meninger og forskningen, uttrykker de lokale innbyggerne på sin side flere dårlige erfaringer og skepsis på grunn av de negative sidene den industrielle utbyggingen har for deres egen utvikling.

6.1.2 Dårlige levekår og fraflytting

Den ytre påvirkningens negative konsekvenser, som mangel på næringsfattig jord har også resultert i fraflytting fra landsbyene. Informantene i Luuka forteller at bøndenes svekkede muligheter gjør at barn og unge i de fattigste familiene tvinges ut av skolen fordi foreldrene ikke har råd til å betale skoleutgiften eller fordi behovet for arbeidskraft og inntekt er pressende. I tillegg til svekkelse av innbyggernes helsetilstand øker faren for fraflytting fra landsbyene, og informantene har erfart at familier mister arbeidskraft på åkeren og inntekt. Dette beskrives er i rapporten fra Norad (2009) *Varig svekket vekst i de fattigste landene?* som en økende utfordring, også i forhold til voksende slumområder i byene.

I samsvar med Norad`s rapport fra 2009 er fraflytting fra de rurale områdene et problem ved vanskelige leveforhold. I Luuka blir det også gitt eksempler på fraflytting når familiene blir styrket sosialt og økonomisk gjennom prosjektdeltakelse. Familier kan ofte velge å sende ett eller flere familiemedlemmer fra landsbyen til urbane områder for å søke jobb eller gå på skole, som en langsiktig investering. Dette kan da, ifølge informantene, føre til økt fattigdom i landsbyen om denne «investeringen» ikke resulterer i avkastning dersom de fraflyttende ikke klarer å skaffe seg jobb på sikt.

I tillegg til de sosioøkonomiske konsekvensene industriutviklingen har noen av de sosiale utfordringene vedvart over lengre tid i landsbyene. Samtlige informanter nevner høy fødselsrate og arveoppgjør som årsaken til vedvarende og økende fattigdomssituasjon blant

enkeltmennesker og familier. Wolf (1966) bekrefter gjennom sine studier at resultatet av en nedarvingsprosess kan føre til at bøndene ikke lenger kan livnære seg på egen eiendom. Et eksempel han nevner er at familier slår seg sammen for å dyrke i fellesskap, men at dette ofte fører til at det bli flere munnar å mette på små landbruksområder. Informantene, særlig de lokale lederne, er skeptiske til den høye fødselsraten i forhold til familienes inntekt. Ikke bare er det ønskelig at barn skal få mulighet til å gå på skole, men det uttrykkes også stor bekymring for om familier med mange barn klarer å tilfredsstille sine egne og barnas primære behov.

Oppsummert kan det sies at landsbyutviklingen har vært sterkt påvirket av industrialiseringen, særlig i forhold til endring i dyrkeområder og veiutbygging. Dette blir i landsbyen omtalt som en både negativ og positiv utvikling, alt etter konsekvensene for enkelte familiegårder. Dette kan i noen tilfeller føre til fraflytting fra landsbyene i forsøk på å bedre familiens levekår. Informantene er likevel enige om at de føler seg oversett av regjeringen i forhold til industrielle tiltakene og konsekvensene dette fører med seg, som for eksempel utvikling av sukkerplantasjer. Dette er i samsvar med Heath & Binswanger (1998) som mener politikk som føres i mange utviklingsland ofte prioriterer storskalalandbruk fremfor mindre bondesamfunn.

6.2 Utvikling i landsbyen

Hvilken type utviklingsarbeid som er aktivt i området synes å ha en stor betydning for familiers utvikling, og også for dem som blir utelatt. Dette tydeliggjøres ved at informantenes bruk av eksempler baseres på organisasjoner som har lyktes med å styrke sine deltakere betydelig. I senere tid er det som tidligere nevnt kompetanseprosjekter relatert til entreprenørskap, særlig rettet mot kvinner og i noen tilfeller kristne som har vært mest vanlig i Luuka-distriktet.

6.2.1 Entreprenørskap vs. tradisjonell bistand

Entreprenørskap innen landbruk støttes av Loe (2011), som mener effektivisering av landbruk er en stor del av fattigdomsbekjempelsen i Uganda. Dette fordi flestparten lever på landsbygda og har landbruk som hovedinntektskilde. Mine informanter beskriver opplæring

og starthjelp/lån, samt spare og lånegrupper som en populær form for utviklingsarbeid i landsbyene. Videre mener de at entreprenørskap sammen med kompetanseutvikling innen landbruk er det som blir beskrevet som den mest effektive løsningen for å bekjempe fattigdom.

De lokale lederne presiserer tidlig i intervjuet at tradisjonell bistand ikke har fungert i landsbyene, og at det tvert om, på sikt har resultert i latskap og ignoranse. De forteller at innbyggerne i mindre grad arbeider hardt for å bedre egen situasjon og venter på at tiltak skal igangsettes for å trekke dem ut av ekstrem fattigdom. Informantenes påstander støttes av den tidligere norske utenriksministeren, Jonas Gahr Støres uttalelser om at tradisjonell bistand er på vei ut og skaper avhengighet og passivitet hos mottakeren (Arnesen, 2012).

Holdningsendring er et stort tema som stadig dukker opp under intervjuene og det kommer tydelig frem at utviklingsarbeid med fokus på kompetanseutvikling «presser» frem en bedre holdning hos mottakerne. Prosjekter som fokuserer på at deltakerne selv må gjøre en innsats for å bedre egen situasjon er avgjørende for bærekraftige resultater ifølge informantene.

Kompetanseutviklingsprosjekter synes derfor å være mer effektivt enn tradisjonell bistand på lang sikt.

6.3 Women Empowerment i et mannsdominert samfunn

Kvinnens situasjon i rurale områder, i et mannsdominert samfunn gjør at de ofte er avhengig av menn. Det estimeres ifølge UBOS (2013) at hele 68 % av kvinner i Uganda blir utsatt for vold i ekteskapet, og forskningen peker på en sterk relasjon mellom fattigdom og vold.

Samtlige informanter er opptatt av å prate om hvordan utviklingsarbeid har bedret hjemmesituasjonen, spesielt for kvinner, da det ofte fører til samarbeid og redusert vold i hjemmet. Kvinnelige deltakere av utviklingsarbeid forteller selv det er godt å kunne bidra i hjemmet økonomisk, og at begge kjønn i hjemmet kan arbeide mot samme mål.

Ndidde (2004) argumenterer med at styrking av kvinners praktiske ferdigheter og informasjonsflyt er avgjørende for å bedre livssituasjonene i marginaliserte grupper. Han får i Luuka støtte av de lokale lederne og særlig kvinnelige innbyggeres, da det understrekes at kvinner vil bruke sine ressurser på barna og familien. På motsatt side er det også argumenter

for at det skapes splittelse i familien og lokalsamfunnet når utviklingsprosjekter satser på bestemte målgrupper for sitt arbeid, og da spesielt kvinner. Flere av informantene reagerer på at det ofte er kvinner som er i fokus, og setter spørsmålsteget ved at menn i voksen alder «alltid» ekskluderes. Argumentet støttes av Ernst Lutz (1998) som gjennom et analytisk perspektiv belyser at fokuset på kvinners tilgang til goder og eierskap, samt maktfordeling mellom kvinner og menn tar plass på bekostning av en «gender-development» tilnærming som fokuserer på konsekvenser av individet, husholdning, lokalsamfunn og økonomisk utvikling. Dette er en tilnærming han mener også ville vært fordelaktig for kvinner, uten å ekskludere menn, men heller skape en forståelse for de kjønnsbaserte rollene. På motsatt side forsvarer de kvinnelige informantene og de lokale lederne det å ha kvinner som målgruppe med at utviklingsprosjekter innen landbruk i stor grad inkluderer hele familien, også menn, men at kvinnen ofte vil verdsette muligheten på en annen måte og fokusere på husholdningen som helhet. Det er likevel ifølge Lutz's (1998) kjønnsanalyse viktig med «gender-development» for å styrke forståelsen av hvordan prosjekter påvirker menn og kvinner, og hvordan det vil påvirke de underliggende prosessene som forutsetter strukturen i samfunnet. Det blir pratet lite om de underliggende prosessene under intervjuene, men på motsatt side blir det nevnt med flere anledninger at det er mangel på evaluering av prosjekter i landsbyene, som for eksempel bruk av kvinner som målgruppe. Dette gjør at teorien om å styrke kvinnen, som den beste løsningen til fattigdomsbekjempelse, ofte blir stående uten grundig gjennomgang og evaluering av styrking av kvinner som metode. Dette er i samsvar med Eggen sin uttalelse om at evaluering og fremstilling av negative konsekvenser ikke ofte belyses. (Eggen, 2014).

6.3.1 Kvinners «skjulte» rolle og makt i lokalsamfunnet

I følge Kandyoti (1987) skjer kvinners arbeid på gården med minimale utgifter samtidig som det er velferdsskapende, spesielt for kvinnen. Deltakerne i utviklingsarbeidet forteller at muligheten for prosjektdeltakelse er kun åpen for dem om det er aktiviteter som kan drives i hjemmet grunnet oppgavene de er pliktig å gjennomføre i løpet av dagen. På grunn av manglende skolegang og få jobber i Luuka, vil familiegården for mange være en naturlig arbeidsplass. Røst (2016) skriver i Bistandsaktuelt at landbruksutvikling betegnes som den beste formen for utvikling da innbyggerne styrkes på et allerede eksisterende og nødvendig område. Entreprenørskap gjennom landbruk gir kvinnene anledning til å livnære seg samtidig som det gis mulighet til økt produksjon og dermed inntekt.

Det er ikke bare på gårdene at kvinnene utspiller sin rolle. De har også viktige posisjoner i samfunnet, som ofte ikke er synlige i landsbyen eller i rapporter fra rurale områder. Deltakerne av utviklingsprosjekt forteller om hvordan de etter å ha fått selvutviklingsmuligheter, kan bidra i hjemmet økonomisk og dermed styrke hele familien. Dette vil også ha en innvirkning på kvinnens og familiens situasjon og status i samfunnet. Ifølge Inhetveen & Blasche (1987) har kvinnen en betydelig makt og innflytelse på gården, med sin kompetanse og kunnskap. Samtidig er uformell informasjonsspredning blant kvinner i lokalsamfunnet med på å påvirke de sosiale strukturene og informasjonsflyten.

På denne måten påvirker kvinnene indirekte landsbypolitikken, da familiene er avhengig av et godt rykte for å bevare eller oppgradere sin posisjon i samfunnet. Innbyggernes økonomiske status bidrar også til å øke den sosiale statusen og maktposisjonene blant kvinner, og også familiens plassering i lokalsamfunnet. De lokale lederne mener ryktespredningen er redusert i landsbyene, og omtaler dette som en positiv del av den sosiale utviklingen. Dette er en motsetning til teorien, der ryktespredning, ifølge Inhetveen & Blasche (1987) alltid være tilstede og en viktig del av den sosiale utviklingen. Jeg tolker det som at når kvinnene informerer om at de har fått en «stemme» i samfunnet gjennom prosjektdeltakelse og blir hørt i lokalsamfunnet, vil småpratene i landsbyen være langt mer betydelig enn tidligere. Kvinnelige prosjektdeltakere vil for eksempel nyte mer respekt og kunne få en høyere status enn de hadde tidligere. Kvinner som får en «stemme» kan dermed påvirke hvordan deres egne og andre familier blir omtalt i lokalsamfunnet, noe som er med på å forme den sosiale statusen.

Til sammenligning med Inhetveen & Blasche (1987) har kvinnene i landsbyene en betydelig rolle på gården og i samfunnet. Og jeg oppfatter det som at den uformelle informasjonsflyten har fått en større betydning enn tidligere, og kvinner forhandler frem sin egen og familiens sosiale posisjon, basert på det økonomiske grunnlaget. Som følge av deltakelse i utviklingsprosjekter har kvinner fått et sterkere utgangspunkt i forhold til makt og innflytelse i samfunnet.

6.3.2 *Kvinneres inkludering og endring i lokalsamfunnets politikk*

Selv om de fleste informantene gir inntrykk av at det er forståelse tilstede for at kvinner ofte er fokusgruppen for utviklingsorganisasjoner, er det også reaksjoner i forhold til styrking av kvinner og andre målrettede grupper i landsbyene. For landsbyen som helhet vil målgruppene kunne ha en innvirkning i lokalsamfunnets politikk.

Dersom noen kvinner får tilgang til økonomiske og sosiale goder, vil det motsatt kunne være mindre eller begrensede goder for menn og resterende innbyggere i samfunnet. Skillet mellom grupper av kvinner vil også kunne bli betydelig større gjennom utviklingsaktiviteter. Dette synliggjør en fordelingsteori som grunnlag for nullsumshypotesen. I denne sammenheng kan det tyde på at dersom organisasjoner styrker innbyggere, vil motsetningen kunne være negative konsekvenser for andre. I dette tilfellet vil det kunne påvirke landsbypolitikken da organisasjonsaktiviteter legger til rette for- og bidrar med ressurser, ofte til et betydelig antall deltakere. I praksis er det resultatet av handlingene til interessegrupper, som for eksempel utviklingsarbeidets styrking av enkeltmennesker og grupper, som rører ved det grunnleggende i samfunnet (Pretty, 1998).

Selvutvikling er ofte spesielt utfordrende for kvinner, særlig i et mannsdominert samfunn hvor rollene er tradisjonelt gitt i husstanden og lokalsamfunnet. Husstanden er ofte dominert av en mann, som dermed også styrer familiens gårdsdrift (Wolf 1966). Kvinnens arbeid i rurale områder er ofte i hjemmet og på egen gård. I Luuka distriktet som i mange steder i Afrika, har kvinner begrensinger i forhold til rettigheter til å eie land. Reguleringer i den Ugandiske lovgivning rundt ekteskap og arv hindrer ofte kvinners utvikling, da kvinner kan miste rettigheter til verdier (Najjuka, 2016). På tross av disse reguleringene har jeg blitt informert om at det finnes eksempler på kvinner som har kjøpt land og lever et sosialt og økonomisk uavhengig liv i Luuka-distriktet. Slik jeg oppfatter det er det ikke vanlig praksis at kvinner får kjøpt egen eiendom, men et resultat av entreprenørskap og selvutvikling i landsbyen. På denne måten kan en si at utviklingsorganisasjoner har påvirket den tradisjonelle landbypolitikken på dette området, da kvinner nå, for eksempel er i stand til å kjøpe land i samsvar med økonomisk selvstendighet, noe som ikke før har vært vanlig.

6.4 Svakheter ved kompetanseutviklingsprosjekter

Mens de fleste informantene foretrekker bistand i form av entreprenørskap, nevner litteraturen flere negative sider også ved slike utviklingsprosjekter. Ifølge Kaffenberger (2018) sin rapport basert på forskning av *Innovations for Poverty Actions (IPA)*, på *Village Enterprise-programmet* er mangel på oppfølging fra organisasjoner noe som kan føre til svake resultater for utviklingsaktiviteter. Kaffenberger (2018) mener at i Uganda er retningslinjer og oppfølging en viktig del av utviklingsprosjekter, og anses som avgjørende for et bærekraftig resultat. Dette samsvarer med min forskning der informantene sier at kunnskap og deltakelse over tid er nøkkelen til suksess for de vellykkede prosjektene, og at oppfølging og mentorkomponenter ikke kan erstattes med økende pengeoverføring til deltakerne.

Informantene viser også til eksempler på negative erfaringer fra utviklingsprosjekter innen mikrolån og selvutvikling. De mener for eksempel at slike prosjekter ofte resulterer i misforståelser mellom organisasjonene og landsbyene. Noen oppfatter også slike prosjekter som svindel. I følge forskning fra Zimbabwe av Scoones & Matose (1993) er ofte årsaken til at grupper eller deltakere ikke oppnår sine mål at det blir satt for høye krav og forventninger til dem, som for eksempel urealistiske tidsplaner og manglende opplæring (Narayan, 1998). Dette er også ifølge mine informanter årsaken til at mange av innbyggerne må avslå tilbud om deltakelse fordi de ikke har råd til å «satse» egenandel av egne ressurser på bedriften sin og deltakelse, og dermed utelates. I tillegg forteller de om eksempler der grupper har klart seg bra i prosjekter, helt til organisatorer forlater landsbyene før de er klare til å drive bedriften på egenhånd.

Den mest tydelige svakheten som fremheves i min forskning er ekskludering av mennesker, når for eksempel et betydelig antall eller et flertall av kvinnelige innbyggere deltar. Figes referere til Danilovs sine studier, som viser at med høyere intensitet av arbeidskraft og muligheten til å investere flere midler er det mulig for familiebonder å øke omsetningen (Figes, 1987). Dette er i stor grad i samsvar med informantenes oppfatning av kompetanseutviklingsprosjekter, der flere organisasjoner krever en egeninnsats, også investering av egne ressurser, som egenkapital og arbeidskraft. På motsatt side inkluderer ikke forskningen Figes (1987) henviser til innbyggere som ikke har ressurser til å investere «litt mer», og som derfor har utfordringer i forhold til både selvutvikling og prosjektdeltakelse. Jeg

oppfatter det som at de menneskene som ikke inkluderes i organisasjonsarbeid, og dermed faller utenfor får ofte lite oppmerksomhet i litteraturen.

Med dette konkluderer jeg med at en av de største svakhetene med denne type utviklingsprosjekter at til tross for at de fleste organisasjoner er ute etter å hjelpe de fattigste, for å løfte dem ut av fattigdom, er det ofte de fattigste som blir utelatt. Dette fordi det i de fleste tilfellene kreves ressurser i form av egenkapital og arbeidskraft, som kan føre til at flere av innbyggerne med størst hjelpebehov faller utenfor. Min forskning viser til at kompetanseprosjektenes svakheter tydeliggjøres i samsvar med utviklingsaktivitetenes styrker. Et eksempel er prisøkning i markedet og mobilisering i området. På en side kan noen innbyggere tjene bedre på produktene sine, også gjennom tilgang til større markeder. På motsatt side vil det for andre, og da særlig de fattigste bli vanskelig å skaffe seg varer fra markedet.

6.5 Positive konsekvenser for noen kan innebære negative konsekvenser for andre

De lokale lederne sier de tror samfunnsutviklingen, som følge av ytre påvirkninger er et positivt tilskudd i lokalsamfunnet og en utvikling i riktig retning. Dette til tross for at det finnes innbyggere som ikke klarer å følge utviklingen. Informantene drøfter langtidsvirkningene av utviklingsarbeidet og har ulike bekymringer ut ifra sitt ståsted. De fleste deltakerne ser lyst på fremtiden og har fått en mulighet de ikke vil gi opp. Ikke-deltakere sier utviklingsarbeidet har vist at det finnes muligheter til å bedre sin egen fremtid, men frykter de kan komme til å bli værende i fattigdommen fordi de ikke klarer å følge utviklingen.

Som tidligere nevnt er Kanyesigye (2014) i sin avhandling opptatt av fattige i Ugandas rurale områder, hvor organisasjoner har spilt en stor rolle i forbedring av levestandard, men at ytre påvirkningene svekker de rurale kulturene og sosiale verdiene som holder lokalsamfunnet sammen. Jeg tolker dette som at ytre påvirkning ifølge Kanyesigye (2014) kan ha positive effekter i landsbyene, men at det da går på bekostning av den eksisterende samfunnsstrukturen, som er et resultat av historisk arv. Dette viser igjen til at involvering i rurale områder i de fleste tilfeller alltid har en bakdel. I samsvar med nullsumsteorien vil dette

si at noen deler av samfunnets oppbygging svekkes til fordel for endringsprosessen, der mennesker styrkes. Fordelingsteorien vil også være avgjørende i denne prosessen, da organisasjoner ofte deler ut goder til en forhåndsbestemt, ofte betydelig stor andel innbyggere.

6.5.1 *Positiv utvikling – for dem som kan benytte seg av godene*

Hva med de som ikke er deltakere i utviklingsprosjekter, eller av ulike årsaker ikke kan gjennomføre prosjektdeltakelsen? Særlig ikke-deltakere og de lokale lederne uttrykker bekymring for de «kategoribaserte» målgruppene organisasjoner ofte retter seg mot, for eksempel kjønn, alder eller religiøst basert arbeid. Spesielt skille mellom kvinnelige deltakere og ikke-deltakere i landsbyen kan bli synlig dersom en betydelig andel kvinner styrkes.

Bekymringen støttes av Eggen (2014), som i Norad-bloggen skriver at skadevirkningene ofte ikke vurderes ved igangsetting av tiltak, og at en bivirkning kan være hinder i økonomisk vekst selv om enkelte prosjekter kan være lønnsomme for noen. Ikke-deltakere gir uttrykk for at de er frustrerte over økende skolepenger og matpriser i nærmiljøet, samtidig som de ikke har mulighet til å øke sin egen inntekt. En av informantene legger til at det ikke er viktig for han med et utvidet marked når han aldri vil få mulighet til å benytte seg av dette. De lokale lederne stiller også spørsmål til hvordan de svakeste i samfunnet påvirkes av samfunnsutviklingen.

Ytre påvirkninger i landsbyene, som organisasjonsaktiviteter og statlig involvering har bidratt til positive utviklingsprosesser i landsbyene, men som også, som sagt innebærer en underliggende negativ effekt på lokalsamfunnet. Informantene nevner flere fordeler som følge av utviklingsprosjekter, men mener også at prosjekter som fokuserer på bestemte grupper kan føre til at de fattigste i landsbyen, som ikke klarer å følge med i utviklingen blir satt i en ytterligere forverret posisjon. Samtidig konkluderer Edward Kanyesigye (2014) i sin avhandling om *The Impact of Globalization on the Rural Poor in Uganda* med at globalisering og organisasjoner har spilt en stor rolle i å forbedre levestandarden i rurale områder i Uganda. Informantene påpeker noen hovedområder i endringsprosessen i samsvar med Kanyesigye`s (2014) avhandling;

Skoletilbudet har blitt bedre i landsbyen. Organisasjoner har renoverert den ytre fasaden og satt opp flere skolebygg i landsbyene. Organisasjonene har videre bidratt med hjelp til utstyr og tilrettelegging for strukturert undervisning. Spesielt de lokale lederne forteller om utvikling av skoletilbudet i landsbyen. Men de lokale lederne er også enig med de resterende informantene i forhold til de økende skoleutgiftene. Utdanning blir ansett som nøkkelen til veien ut av fattigdom, men økende skoleutgifter fører til at flere eller samtlige barn innenfor en husstand ikke får mulighet til skolegang. På motsatt side vil deltakelse i utviklingsprosjekter kunne føre til økt inntekt, som gjør at innbyggere som tidligere ikke kunne sende barn på skolen, nå har mulighet til dette, til tross for økte avgifter.

Flere av innbyggerne har lagt merke til at tilgangen til markedet har blitt bedre. Informantene fra deltakergruppen og lokale ledere er opptatt av variasjoner i markedet og muligheten for å selge/ kjøpe varer nå som det er enklere å reise til andre landsbyer. Dette er positivt i forhold til ernæring og bedriftsutvikling for entreprenørene. Den styrkede økonomiske statusen i områdene gjør dem i større grad eksponert for handel med eksterne partere. Men heller ikke dette er uten en bakside. Flere av informantene er frustrerte over de økte prisene. De uttrykker at til tross for den økte markedstilgangen, er det for noen færre muligheter enn noen gang. Prisene har blitt uoppnåelige for enkelte innbyggere. De frykter at dersom en ikke til nå har klart å følge utviklingen, vil sjansene for å klare det i fremtiden reduseres.

Men som nevnt i innledningen, konkluderer United Nation Statistics Division (2016) med at utviklingsorganisasjonene stadig utelater mennesker og grupper i sitt kollektive arbeid. Til tross for FN's bærekraftsmål «leaving no one behind» er det et stort problem med etterlatte i rurale områder som kan medføre store skader for disse menneskene, da de ikke har eller blir gitt muligheten til å følge den kollektive utviklingen. Informantene forteller at til tross for at organisasjonene har som mål å hjelpe de fattigste, er det noen som kan utebli fordi de ikke klarer å møte betingelser som blir satt for deltakelse.

Det ser altså ut som positiv utvikling for noen ofte medfører negative konsekvenser for andre. Ulik fordeling av knapphetsgodene kan for eksempel føre til strid mellom enkeltmennesker og grupper. Den systematisk ulike fordelingen vil i prinsippet gi deltakerne i utviklingsprosjekt

tilgang til ytterligere flere goder (Cappelendamm, u.å.). Dette kan for eksempel være at fordelene med deltakelse som starthjelp og oppfølging videre gir tilgang til økt marked og dermed inntekt. Deltakere av utviklingsaktiviteter og lokale ledere bekrefter positive utfall av deltakelse. På motsatt side er flesteparten av informantene bekymret for de som ikke får deltatt. Informantene viser til eksempler som støttes av Williams (1987) som påpeker fordeler som økt inntekt og fast produksjon ved utvikling i bondesamfunnet. På motsatt side kan det for andre føre til økt avhengighet og tap av kontroll over landet deres. I andre tilfeller har bøndene blitt fattigsliggjort og fratatt eiendommer (Williams, 1987). Slik sett kan det kanskje sies at vi får en nullsum, når noen «får» mer «får» andre mindre. (Se 3.6 teoretisk tilnærming)

6.5.2 Sosial posisjon og et lokalsamfunn i endring

Gjennom min forskning tydeliggjøres det i samsvar med Heath & Binswanger (1998), at en stor utfordring med utviklingsarbeid i lokalsamfunn er at det påvirker politikken i området. Styrking av individer og grupper vil endre den historiske utviklingen som inneholder forhandlinger mellom sterkt stående mennesker og grupper, og mennesker som har som mål å ivareta sine verdier og interesser. Ut ifra innbyggernes utsagn tolker jeg det som at den sosiale posisjonen i rurale områder ofte er basert på familiens økonomiske velstand, og hvordan en er plassert i det hierarkibaserte samfunnet. Deltakerne i utviklingsprosjekt med stor suksess, i form av økonomisk vekst, har tilegnet seg «respekt» og har dermed fått en «stemme», også politisk. Det fortelles at de blir hørt og respektert for meninger de har, og har dermed også fått en høyere posisjon i samfunnet. Spesielt blir det nevnt at særlig kvinner og familien har fått større respektert gjennom kvinnenenes selvstendigjøring, som følge av prosjektdeltakelse. Dette fordi flere kvinner nå kan økonomisk likestilles med mange menn i landsbyen

På motsatt side gir ikke-deltakere uttrykk for at samtidig som de frykter sin økonomiske framtidssituasjon, frykter de også at de vil rykke ned på rangstigen i forhold til deres sosiale posisjon i lokalsamfunnet. Spesielt en informant sier han kommer fra et respektert slektsnavn og at familien har vært høyt respekterte i lokalsamfunnet over lang tid. Familien har mistet ressurser over tid, og er fattigere enn noen gang. Dette er ikke bare et resultat av manglende evne til egenutvikling, men også markedsendringen, noe som gjør at levekårene blir vanskeligere dersom en ikke klarer å øke inntekten i samsvar med prisøkningen. Familiemedlemmer har enda ikke deltatt i prosjektaktiviteter, og informanten anser

organisasjonsaktiviteter som eneste muligheten for tilstrekkelig starthjelp. Jeg tolker det ut ifra informantens utsagn som at han føler skam over at familien nå er blant de fattigste og at familien eller familienavnet ikke lenger har høy anseelse i samfunnet. Dette preger også hverdagen, da de svakeste har det ytterligere vanskelig fordi de ikke blir behandlet med respekt og ofte utsatt for småprat og ryktespredning som holder dem nede. Det er dermed også få ressurssterke innbyggere som er villige til å inngå samarbeid med de fattigste i området.

I teorikapittelet beskrives systematisk ulik fordeling, som at tilgang goder enklere gir tilgang til flere goder (Cappelendamm, u.å.). Medlemmer av utviklingsprosjekt har, som argumentert tidligere fått fordeler som følge av goder av deltakelse. Som nevnt over, finnes det flere eksempler på det motsatt i Luuka-distriktet. Dersom innbyggere blir utelatt kan det bli vanskeligere å skaffe ressurser eller inngå samarbeid senere på grunn av mangel på goder andre i landsbyen har hatt mulighet til å benytte seg av. Jeg velger å konkludere med at mangel på ressurser kan resultere i ytterligere mangel på ressurser, i motsetningen til godene som ofte kan resultere flere goder. Med dette resonnerer jeg meg frem til at ressursfordelingen relatert til kompetanseutvikling vil kunne ha store økonomiske og sosiale konsekvenser for både dem som mottar og dem som utelates fra utviklingsaktiviteter, og dermed kunne bidra til forsterking av klasseskiller. Bondens ofte lave inntekt og økonomiske status gjør at bonden vanligvis i utgangspunktet er lavt rangert i rurale områder (Wolf, 1966).

De lokale lederne uttrykker, som tidligere nevnt, bekymring over de fattigstes situasjon og mangel på ressurser og evne til å bygge seg opp. Det blir likevel i intervjugruppa gitt tydelig uttrykk for at latskap, arroganse, drikking og spill er en stor del av årsaken til at spesielt menn ikke klarer å forsørge sine familier. Uten at de reflekterer mer over underliggende årsaker til slike holdningen blant menn, uttaler noen av de lokale lederne at de kunne hatt muligheten til å «kopiere» prosjekter og gjøre en ytterligere innsats for å klare seg selv. Jeg oppfatter at særlig de lokale lederne er opptatt av at det er viktig å opprettholde «konkurransen» i samfunnet, og at du lever etter egen innsats. Selv om det foreligger bekymring mener de på motsatt side at livssituasjonen til en viss grad er selvvalgt. På tross av bekymringen gir samtlige lokale ledere uttrykk for at utviklingen, med økonomisk vekst, er positivt. Dette på bekostning at gapet mellom familier i utvikling og de fattige blir mer synliggjort i landsbyene.

På motsatt side ser vi viktighetsgraden av prinsippet «leaving no one behind», da forskningsresultatene synliggjør konsekvenser for dem som «uteblir» fra utviklingen. Det er ifølge Nations Statistics Division (2016) stadig flere grupper som blir etterlatt i arbeidet med kollektivt utviklingsarbeid. Informanter, særlig ikke-deltakere føler seg presset lenger ned på hierarkistigen og argumenterer med at dette ikke bare går ut over menn, men at det også skapes store skiller mellom kvinner som er medlemmer og ikke-medlemmer i samfunnet. Dette kan igjen føre til at familier eller grupper blir værende i fattigdomssituasjonen og lavt rangert i samfunnet.

6.5.3 Å skape eller opprettholde sosiale og økonomiske skiller

Bondesamfunnet er knyttet sammen av det felles området de bor på, og er en stor del av innbyggernes identitet (Stirling, 1987). Strukturen er i stor grad et resultat av historisk utvikling med forhandlinger mellom sterkt stående politiske grupper og mennesker som til enhver tid er ute etter å ivareta egne interesser (Heath & Binswanger 1998).

Som tidligere nevnt er kvinner som målgruppe vanlig i områdene jeg forsker i. Dette har skapt reaksjoner i forhold til sosiale posisjoner, og rørt ved det tradisjonelle gjennom kvinners økonomiske selvstendighet. Det er midlertidig ikke bare økonomiske og sosiale skiller mellom kvinner og menn som blir tydeliggjort. Ettersom at kvinner ofte er målgruppen, vil også skillet mellom kvinner som deltar og ikke deltar i utviklingsprosjekter være betydelig. Dermed tenker jeg at kvinner som ikke deltar i utviklingsprosjekter kan bli en ytterligere marginalisert gruppe, dersom konsekvensene blir forsterket som følge av den samfunnsmessige utviklingen.

Informantene forteller at de over tid har oppnådd gode relasjoner og evnen til å leve sammen i de mindre områdene også på tross av ulik religiøs bakgrunn. De religiøse aspektene er også med på å forme samfunnet som bindes sammen av felles interesser innenfor et livssyn. Bondesamfunnet består av skiftende relasjoner innenfor et ellers så konservativt samfunn (Wolf, 1966). Det mest omdiskuterte temaet i undersøkelsen er organisasjonsaktiviteter som inkluderer eller ekskluderer deltakere basert på religiøs bakgrunn. Dette innebærer

organisasjoner som enten velger ut målgruppe basert på religiøs bakgrunn, eller det kan være at de tydelig arbeider på vegne av- eller i samsvar med verdier fra en bestemt religion. Det kan også innebære organisasjoner som indirekte ekskluderer innbyggere med bestemte religiøse bakgrunner, basert på aktiviteter organisasjonene bygger på som for eksempel valg av bestemte dyr.

Informantene har ulike religiøse bakgrunner, hovedsakelig underlagt Islam og Kristendom. De er bekymret i forhold til kristne organisasjoner, som økonomisk og sosialt styrker mennesker som har tilsvarende livssyn og verdier som organisasjonene. Dette til tross for at informantene gledelig prater om hvordan de nå har levd sammen med respekt for ulike religioner over tid. Også kristne informanter forteller at det alltid bør være et tilsvarende prosjekt rettet mot andre religioner, som Islam, eller helt religionsnøytralt for å ikke skape skiller mellom religionene. Samtlige informanter er engasjerte i dette temaet og stiller seg spørrende til hvorfor ofte muslimer i mange organisasjonsaktiviteter ekskluderes og ikke gis muligheten til utvikling på samme måte som kristne. Kanyesigye (2014) mener at han i sin forskning har dekning for å påstå at de rurale kulturene og sosiale verdiene, som holder lokalsamfunn sammen, svekkes som en del av den ytre involveringen.

Informantene i min forskning er i stor grad opptatt av skillet som skapes, særlig basert på kjønn, religion og mellom deltakere- og ikke deltakere, og da spesielt kvinner. Det finnes lite litteratur som fremmer konsekvenser for de utelatte eller rurale områder som helhet. Espen Røst skriver i Bistandsaktuelt at ifølge leder for utviklingsfondet, Partapuol er landbruk blant annet nødvendig for å skape økonomisk vekst, tilstrekkelig med mat og avgjørende for å utrydde sult og fattigdom (Røst, 2016). Dette er i tråd med min forskning, men mine resultater tyder også på at denne metoden for å utrydde fattigdom kan bidra til en forverret livssituasjon for noen mennesker. Dette fordi stadig flere grupper blir etterlatt i arbeidet med kollektivt utviklingsarbeid (United Nations Statistics Division, 2016). Konsekvensene av utviklingsarbeid er som tidligere nevnt ikke sterkt belyst eller evaluert, og ettersom at arbeidet i rurale områder er «forbedringsorientert» arbeid, vil det ofte ikke være fokus på endringer i sosiale forhold eller maktforhold mellom mennesker (Ndidde, 2004)

7 Avslutning

7.1 Oppsummering

Veien ut av fattigdom, uten ytre påvirkning kan virke håpløs for mange av informantene, som føler seg oversett at staten, mens de hver dag yter sitt beste for å dekke primære behov. Storindustrien, arveoppgjør og høy fødselsrate gir en vanskelig framtidssikt for flere av familiene i de aktuelle områdene.

Samtidig har ytre påvirkninger i form av organisasjonsbaserte aktiviteter gitt håp i landsbyene. I følge informantene er det kompetanseutviklingsprosjekt, med fokus på forretningsutvikling innen jordbruk som er den mest vellykkede formen for hjelpearbeid. En bærekraftig utvikling avhenger av styrket teoretisk kompetanse og oppfølging over tid. Denne type entreprenørskap er ifølge deltakerne nøkkelen til «suksess» og avgjørende for økonomisk selvstendighet i fremtiden.

Mine funn viser at deltakere i utviklingsarbeid ofte kan glede seg over selvstendighet og i noen tilfeller høyere posisjoner og respekt i samfunnet. Dette måles gjerne ved dekking av primære behov, barn på skole og «talerett» i landsbyen. På motsatt side får ikke flertallet av innbyggerne i landsbyen, mange av dem blant de fattigste, av ulike grunner tatt del i utviklingsprosjektene og blir dermed etterlatt i fattigdom. I følge dem har også dette gått ut over deres posisjon i samfunnet da de ikke lenger klarer å holde følge med den økonomiske og sosiale utviklingen som skjer i lokalsamfunnet.

De økende matprisene og tilgangen til markedet gjør at deltakere kan tilegne seg høyere profitt og få tilgang til varierte varer. Dette i motsetning til de aller fattigste som har ytterligere problemer med å få tak i grunnleggende varer og ernæringsmessig riktig mat. Dette gjør at de spiser mer fra egen åker og sitter igjen med mindre å selge eller bytte mot andre varer. Deltakerne i utviklingsprosjekt i disse landsbyene får dermed et sterkere grunnlag for å ta del i markedsutviklingen, til tross for at det er svært dyre matvarer i forhold til inntekten. På

en annen side står de resterende innbyggerne med manglende eller fortsatt stagnert inntekt, mens et allerede i stor grad uoppnåelig marked øker.

Økte skoleavgifter gjør at de fattigste familiene ikke lenger kan la barna gå på skole, samtidig som sykehus og andre fasiliteter virker mer distansert enn noen gang. De økte avgiftene i landsbyen bekymrer alle innbyggerne, men foreløpig informerer deltakere av prosjekt at de har mulighet til, takket være entreprenørskapet, å sende barna på skole, noe som er høyt prioritert.

Organisasjonenes valg av målgruppe skaper diskusjoner i intervjugruppene og landsbyen. Det er ofte den senere tiden fokusert på kvinnegrupper, påpeker informantene. Dette er en utbredt trend fordi det ansees som den beste formen for å hjelpe hele familien. Det er også mye fokus på religiøse aspekter ved målgruppen, hvor deltakerne uttrykker at kristne blir favoriserte. Dette henger sammen med at det enten er prosjekter som drives av kristne organisasjoner eller prosjekter som benytter seg av for eksempel griser i sitt arbeid, som indirekte ekskluderer mange muslimer.

Skillet som skapes mellom deltakere og ikke-deltakere skaper stor frustrasjon for mange av informantene, særlig ikke-deltakere, som kjenner på følelsen av at de er utelatt og ikke vet hvordan de skal følge utviklingen. Samtlige deltakere har sterke meninger om kjønnsbaserte skiller, der ikke bare menn føler seg ekskludert, men det skapes et stort gap mellom kvinner som er deltakere og ikke-deltakere i utviklingsprosjekter. De lokale lederne uttrykker stor bekymring over skillet som skapes. Spesielt opptatt er de over det religiøse skillet, hvor de mener kristne blir styrket sosialt og økonomisk og dermed kan få høyere anseelse i samfunnet.

7.2 Konklusjon

Den sosiale og økonomiske statusen i landsbyen baseres på tilgangen til ressurser, og kampen om egen og familiens posisjon i samfunnet har foregått i generasjoner. I følge min forskning kan det tyde på at kompetanseutvikling er en form for bistand som utvikler seg i riktig retning, men det foreligger konsekvenser som følge av utviklingsaktivitetene. Ved ytre påvirkninger

som inkluderer fordeling av goder, i dette tilfellet som oftest til kvinner og/ eller kristne, vil dette i samsvar med Kanyesigye (2014) øke skille mellom innbyggerne, både økonomisk og sosialt.

I henhold til fordelingsteorien vil tilgang til goder være avgjørende for plasseringen i samfunnet, men på bekostning av de som blir utelatt i utviklingsprosessen. Undersøkelsen i Luuka tyder på at det er samsvar mellom fordelingsteorien og informantenes opplysninger om at utviklingsarbeid som styrker deltakere sosialt og økonomisk, ved hjelp av tilgang til ressurser gir sterke resultater for deltakerne og dermed en høyere posisjon i samfunnet. Dette i motsetning til eksempler i samme område der ikke-deltakeres sosiale og økonomiske status stagneres og noen tilfeller svekkes i kontrast med samfunnsutviklingen. Det er ofte lite fokus på de sosiale endringene og maktforhold mellom mennesker i samfunnet i forbedringsorientert arbeid (Ndidde, 2004).

Det er prosjekter som tar inn et betydelig antall deltakere, og som gir høyest økonomisk avkastning for deltakerne, som påvirker samfunnsstrukturen og politikken i høyest grad. Samtidig fører de økonomisk lønnsomme prosjektene også til økonomisk vekst og prisøkning i samfunnet som helhet. Jeg konkluderer her i samsvar med nullsumsteorien med at jo mer «vellykket» et utviklingsprosjekt er for et betydelig antall deltakere, jo mer høynes risikoen for at fattige ikke evner å følge samfunnsutviklingen og kan svekkes ytterligere i de rurale områdene. Ut i fra dette konkluderer jeg videre med at utviklingsprosjekter paradoksalt nok kan bidra økt til fattigdom og økt klasse- og religionsskille.

I min konklusjon tenker jeg at en må ta hensyn til prinsippet «leaving no one behind». For å begrense et eventuelt skadeomfang, tenker jeg det er avgjørende å begrense antall deltakere i den grad at det oppleves som en inkludering, i motsetning til ekskludering. Dette er som følge av ideen om at jo flere deltakere- eller mer vellykket prosjektdeltakelsen er, jo mer forsterket kan konsekvensene for andre bli, på motsatt side. I følge undersøkelsesresultatene er det deltakerantallet som avgjør påvirkningen på lokalsamfunnet som helhet. Dersom en betydelig stor andel av innbyggerne er deltakere av et utviklingsprosjekt vil det føre til en økonomisk

vekst i landsbyene. De negative konsekvensene for de resterende innbyggerne blir i stor grad et resultat samfunnsendringen, da de ikke klarer å følge med den økonomiske utviklingen.

I de rurale områdene er utgangspunktet for sosial plassering i samfunnet et resultat av handel og arveoppgjør over tid og generasjoner, og avgjørende for individets eller familiens økonomiske situasjon. Dersom dette er noe som fortsetter over lang tid, vil neste generasjons posisjon kunne være påvirket av foreldrenes plassering i lokalsamfunnet. Jeg stiller meg derfor sammen med informantene undrende til hvordan utviklingsprosjekter vil kunne påvirke klasseskillene over tid. Med denne tankegangen resonnerer jeg meg frem til at sosial arv vil kunne avgjøre og forsterke neste generasjons sosiale og økonomiske posisjon. Min undersøkelse samsvarer med Pretty (1998) sin teori om at organisasjoners handlinger som rører ved det grunnleggende og trekker i motsatt retning gjør utfallet usikkert for lokalsamfunnet.

Hvert lokalsamfunn er unikt og graden av involvering og påvirkning fra utviklingsarbeid er avgjørende for i hvor stor grad samfunnet som helhet får konsekvenser. Ettersom at prosjekter kan røre så dypt ved landsbyenes system og posisjoner vil ikke utfallet være forutsigbart for noen av innbyggerne, noe som kan skape frustrasjon og usikkerhet, særlig for dem som føler seg utelatt.

7.3 Forslag til videre forskning

Funnene viser at kompetanseutviklingsprosjekter har en betydelig positiv effekt for deltakerne og har ført til økonomisk vekst i lokalsamfunnet, men de forteller oss likevel om store utfordringer hos de som uteblir fra prosjektaktivitetene. Undersøkelsen tyder på at konsekvensene av dette er økte klasseforskjeller, og for noen en verre fattigdomssituasjon. Funnene indikerer at det er viktig å evaluere prosjektenes innvirkning på lokalsamfunnet som helhet for å kunne redusere eventuelle negative sosiale og økonomiske konsekvenser (Eggen, 2014).

Resultatene av min forskning har gitt meg styrket innsikt i konsekvensene av utviklingsarbeid i rurale områder, men det har også åpnet for ytterligere interesse for ringvirkninger, også i et større samfunn. Dersom jeg tar utgangspunkt i en teori om at økonomisk situasjon tilrettelegger for den sosiale statusen, vil da de lokale lederne kunne få en styrket rolle høyere oppe i det tradisjonelle politiske systemet? Dette kan være høyere stilte ledere eller kongens (øverste tradisjonelle lederen i region), interesse av utviklingen i området. For eksempel sier innbyggerne at de føler seg oversett og glemt av regjeringen. Kan dette være en konsekvens av den lokale lederens grad av innflytelse høyere i systemet og lokale myndigheter? Det ville også vært interessant å finne ut om den lokale lederens makt i et høyere politisk system kunne ført med seg flere fordeler/ressurser til lokalbefolkningen.

Videre vil meningsfull forskning i området kunne vært basert på en «gender-development» tilnærming i de rurale områdene. Dette for å få en dypere forståelse av konsekvenser for individer, husholdning, lokalkunnskap og økonomisk utvikling (Lutz, 2014). Belysning av dette tror jeg vil kunne være et viktig bidrag til bistandsdebatten i forhold til hvor mye en skal kan påvirke den sosiale konteksten.

Jeg tenker også en meningsfull forskning videre i området kunne vært basert på en «gender-development» tilnærming i de rurale områdene. Jeg synes Lutz sin tilnærming er et veldig viktig aspekt innen forskning i rurale områder. Den styrker forståelsen av hvordan de underliggende prosessene som forutsetter inndeling av rettigheter, ressurser og ansvar innenfor en husholdning og samfunnet. Dette for å få en dypere forståelse av konsekvenser for individer, husholdning, lokalkunnskap og økonomisk utvikling (Lutz, 2014). Jeg synes Lutz sin tilnærming påpeker et viktig aspekt innen forskning i rurale områder. Belysning av dette tror jeg vil kunne være et viktig bidrag til bistandsdebatten i forhold til hvor mye en kan påvirke den sosiale konteksten ved utviklingsarbeid.

Omfanget av min forskning begrenser seg til hvordan utviklingsarbeid påvirker fattigdomssituasjonene og klasseskillet i rurale områder. I forhold til prinsippene om «leaving no one behind» og «do no harm» er det viktig å fokusere på konsekvenser som ofte havner i skyggen av utviklingsorganisasjoners «suksess». Bevisstgjøring rundt dette vil etter min

mening være viktig for fremtidig involvering i rurale områder. Jeg synes det kunne vært viktig med mer forskning innenfor samme tema, med en dypere innsikt i konsekvensene for innbyggere, familier og lokalsamfunn som helhet. For eksempel; i landsbyer der kvinner er målgruppen, vil kvinner som ikke deltar i utviklingsprosjektene kunne bli en ytterligere sårbar gruppe? Som Eggen (2014) sier er det nødvendig å også forsone seg med tanken om de negative sidene, og fremstille bivirkningene av ytre involvering.

Litteraturliste

- Arnesen, T. (2012, 28. august). Tradisjonell bistand på vei ut. *Minerva*. Hentet 16. mai 2018 fra <https://www.minervanett.no/tradisjonell-bistand-pa-vei-ut/>
- Bryman, A. (2016). *Social Research Methods* (5. utg.). Oxford: Oxford University
- Cappelendamm. (u.å.). Mangfold. *Cappelendamm*. Hentet 28. mars 2019 fra <https://mangfold.cappelendamm.no/vgsamf/tekst.html?tid=1004340#>
- Dahl, Ø. (2006). Bridges of Understanding. Perspectives on Intercultural Communication. I Ø. Dahl, I. Jensen & P. Nynäs (Red.), *Bridges of Understanding: Perspectives on Intercultural Communication* (s. 7-22). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS
- ECHO. (2018, 20. juli). Uganda. *European Civil Protection and Humanitarian Aid Operation*. Hentet 15. november 2018 fra https://ec.europa.eu/echo/where/africa/uganda_en
- Eggen, Ø. (2014, 28. mars). Bistandens bivirkninger. *Noradbloggen*. Hentet 3. juli 2018 fra https://noradbloggen.no/2014/03/bistandens-bivirkninger/?fbclid=IwAR1zVts8xFktwpmQprcE94SljTn7lS3tiirpEYwYh3JY0pq_zlO3aAzM1v4
- Eggen, Ø. (2015, 19. april). Bistandens bivirkninger. *Bistandsaktuelt*. Hentet 2. oktober 2018 fra https://www.bistandsaktuelt.no/arkiv-kommentarer/meninger---tidligere-ar/2012/bistandens-bivirkninger/?fbclid=IwAR0clDVi0tAeY7Z_7DoXtUcqW1fmfXOOc3wAoe5E81CdhrlmuyTtXRBeVGc
- Eriksen, T. H. & Sajjad, T. A. (2012). *Kulturforskjeller i praksis: Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. (5. utg.) Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Everett, E. L. & Furseth, I. (2012). *Masteroppgaven: Hvordan begynne – og fullføre* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS
- Figes, O. (1987) V. P. Danilov on the Analytical Distinction between Peasants and Farmers. I T. Shanin (Red.), *Peasant and Peasant societies: selected readings*, (s. 121-129). (2. utg.). Oxford: Penguin Books Ltd
- FN-Sambandet. (2018 4. september). Uganda. *FN-sambandet – United Nations Association of Norway*. Hentet 22. mars 2019 fra <https://www.fn.no/Land/Uganda?indicator=Ekstrem%20fattigdom&id=478>

- Hazell, P. & Lutz, E. (1998). Integrating Environmental and Sustainability Concerns into Rural Development Policies (s. 9-21). I E. Lutz (red.) *Agriculture and the environment. Perspectives on Sustainable Rural Development*. Hentet 18. januar 2019 fra <http://documents.worldbank.org/curated/en/739911468012032421/pdf/multi0page.pdf>
- Hammersley, M. & Atkinson, P. (2012). *Feltmetodikk: Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Heath, J. & Hans P Binswanger, H. P. (1998). Policy-Induced Effects of Natural Resource Degradation: The Case of Colombia (s. 22-34). I E. Lutz (red.) *Agriculture and the environment. Perspectives on Sustainable Rural Development*. Hentet 18. januar 2019 fra <http://documents.worldbank.org/curated/en/739911468012032421/pdf/multi0page.pdf>
- Inhetteen, H. & Blasche, M. (1987). Woman in the Smallholder Economy. I T. Shanin (Red.), *Peasant and Peasant societies: selected readings*, (s. 28-34). (2. utg.). Oxford: Penguin Books Ltd
- Kaffenberger, M. (2018, 8. juli). How innovative financing can support entrepreneurship and sustainable livelihoods. *The World Bank*. Hentet 10. oktober 2018 fra <http://blogs.worldbank.org/jobs/how-innovative-financing-can-support-entrepreneurship-and-sustainable-livelihoods>
- Kandyoti, D. (1987). Rural Women as Objects of Development Policies. I T. Shanin, (Red.), *Peasant and Peasant societies: selected readings*, (s. 444-448). (2. utg.). Oxford: Penguin Books Ltd
- Kanyesigye, E. (2014). *The Impact of Globalization on the Rural Poor in Uganda*. Hentet 16. januar 2019 fra https://www.academia.edu/11775037/The_Impact_of_Globalization_on_the_Rural_Poor_in_Uganda
- Kavuma, R. M. (2010, 10. september). Built for business - arterial road turns lives around in rural Uganda. *The Guardian*. Hentet 12. februar 2019 fra <https://amp.theguardian.com/katine/2010/sep/09/katine-livelihoods-new-road>
- Kiranda, Y., Walter, M. & Mugisha, M. (2017, 8. mai). *Reality check, Vol 9: Employment, Entrepreneurship and Education in Uganda*. Kampala: Konrad-Adenauer-Stiftung. Hentet 6. september 2018 fra <file:///C:/Users/Eier/Documents/Master,%20vår%202019/Litteratur/Eployment,%20entrepreneurship%20and%20education%20in%20Uganda.pdf>
- Kjølsrød, L & Skirbekk, S. (2018, 20. februar). Klasse. *Store Norske Leksikon*. Hentet 8. juni 2018 fra <https://snl.no/klasse>

- National Geographic. (2011, 2. juni). Rural area. *National Geographic*. Hentet 16. januar 2019 fra <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/rural-area/>
- Loe, L. A. (2011, 2. november). Ekspertkommentaren: Fattigdom, økonomisk vekst og ulikhet: Hvilke sammenhenger kan det være? *Norad*. Hentet 20. juli 2018 fra <https://www.norad.no/aktuelt/ekspertkommentaren/ekspertkommentaren-fattigdom-okonomisk-vekst-og-ulikhet-hvilke-sammenhenger-kan-det-vare/>
- Lutz, E. (1998). Agriculture and the environment. Perspectives on Sustainable Rural Development. *The World Bank*. Hentet 18. januar 2019 fra <http://documents.worldbank.org/curated/en/739911468012032421/pdf/multi0page.pdf>
- Lutz, E. Pgiola, S. & Reiche, C. (1998). The Costs and Benefits of Soil Conservation in Central America and the Caribbean (s. 215-229). I E. Lutz (red.) *Agriculture and the environment. Perspectives on Sustainable Rural Development*. Hentet 18. januar 2019 fra <http://documents.worldbank.org/curated/en/739911468012032421/pdf/multi0page.pdf>
- Naijuka, R. (2016, 23. mars). Entrepreneurship impact to Ugandan women empowerment. *New Vision*. Hentet 30. september 2018 fra https://www.newvision.co.ug/new_vision/news/1420282/entrepreneurship-impact-ugandan-women-empowerment
- Narayan, D. (1998). Participatory Rural Development. I E. Lutz (red.). *Agriculture and the environment. Perspectives on Sustainable Rural Development*. (s. 103-117). Hentet 18. januar 2019 fra <http://documents.worldbank.org/curated/en/739911468012032421/pdf/multi0page.pdf>
- Ndidde, A. N. (2004). Meeting the Needs of the Marginalised in Uganda. A. Okech (Red.), *Adult Education in Uganda: Growth, Development, Prospects and Challenges* (s. 210-224). Kampala: Fountain Publishers
- Norad. (2015, 8. desember). Kvinnelige gründere skaper arbeidsplasser i utviklingsland. *Norad*. Hentet 16. juli 2018 fra <https://www.norad.no/en/resultater/resultatportal/2015/kvinnelige-grundere-skaper-arbeidsplasser-i-utviklingsland/>
- Norad. (2009, 29. november). Varig svekket vekst i de fattigste landene?. *Norad*. Hentet 20. juli 2018 fra https://norad.no/migrering/nyheterrunde2/varig-svekket-vekst-i-de-fattigste-landene/?fbclid=IwAR1cHmV-VcDjS1hoAgQvpy1rZlmnabRwDufEnXBypb9zvEjsx31_0kYKwTs
- Norsk senter for forskningsdata. (u.å.). Indirekte personidentifiserbare opplysninger. *NSD*. Hentet 29. oktober 2018 fra http://www.nsd.uib.no/personvernombud/hjelp/sentrale_begreper.html

- Persvold, A. Z. (2018, 3. mai). Kompetanse. *Store norske leksikon*. Hentet 16. januar 2019 fra <https://snl.no/kompetanse>
- Pretty, J. N. (1998). Toward More Conducive Policies for Sustainable Agriculture
I E. Lutz (red.) *Agriculture and the environment. Perspectives on Sustainable Rural Development*. (s. 35-49). Hentet 18. januar 2019 fra <http://documents.worldbank.org/curated/en/739911468012032421/pdf/multi0page.pdf>
- Repstad, P. (2007). *Mellom makt og distanse: Kvalitative metoder i samfunnsfag* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS
- Røst, E. (2016, 13. mai). – En «silver bullet» for fattigdomsbekjempelse. *Bistandsaktuelt*. Hentet 12 september 2018 fra <https://bistandsaktuelt.no/nyheter/2016/landbruk-afrika/>
- Stirling, P. (1987). A Turkish Village. I T. Shanin, (Red.), *Peasant and Peasant societies: selected readings*, (s.36-44). (2. utg.). Oxford: Penguin Books Ltd
- Thagaard, T. (2011). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørge AS
- UBOS (2017). *National Population and Housing Census (NPHC) 2014. Area Specific Profiles. Luuka District*. Kampala: Uganda Bureau of Statistics
- UBOS (2013). Uganda: Facts and Figures on Gender. *Kampala: Uganda Bureau of Statistics*. Hentet 2. september 2018 fra https://www.ubos.org/wp-content/uploads/publications/04_2018Uganda_Facts_and_Figures_on_Gender_2013.pdf
- UNSD (2016). The sustainable Development Goals Report 2016. Leaving no one behind. *United Nations Statistics Division*. Hentet 28. desember 2018 fra <https://unstats.un.org/sdgs/report/2016/leaving-no-one-behind>
- Williams, G. (1987). Rural Development: A Change in Policy, Why and How? I T. Shanin, (Red.), *Peasant and Peasant societies: selected readings*, (s. 432-436). (2. Utg.). Oxford: Penguin Books Ltd
- Wold, Ø. H. W. (2017, september). The importance of soft skills in the development of Uganda. *Diwala*. Hentet 14. oktober 2018 fra <https://medium.com/diwala/the-importance-of-soft-skills-in-the-development-of-uganda-34f05a676394>
- Wolf, E. R. (1966). *Bønder: En socialantropologisk oversigt over bondesamfundets udvikling*. Overs. Peter Damgaard Hansen. København: Hans Reitzels forlag AS, 1973. Overs. av *Peasants*, New Jersey: Prentice Hall

Wæhle, E. (2018). Høvding. *Store norske leksikon*. Hentet 28. desember 2018 fra <https://snl.no/h%C3%B8vding>

Vedlegg

Vedlegg 1 Intervjuguide

Interview Guide

Maren Wenberg | VID Specialized University

- Question 1 How would you describe the poverty situation in the village before the influence of development organizations/ activities?
- Causes of the poverty situation
 - Obstacles to self-development
- Question 2 What kind of development work has been effective in the villages in terms of long-term impact?
- Led to financial differences for the member/ family
 - Led to social differences for the member/ family
 - What are the conditions for development activities to work in the village
- Question 3 How has development work affected the village as a whole?
- Education
 - Work
 - market development
variations in access to goods, price, own sales
 - Living standards
access to food, electricity, clothes etc.
- Question 4 Has the poverty situation and class distinctions changed as a result of the impact of development activities?
- Poverty situation
 - Class Distinction
 - Religion
- Question 5 How do you imagine that development activities will affect you and the village in the future?

Vedlegg 2 Godkjenning fra Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD)

Sigurd Haus
Postboks 184 Vinderen
0319 OSLO

Vår dato: 13.10.2017

Vår ref: 55849 / 3 / HJT

Deres dato:

Deres ref:

Tilråding fra NSD Personvernombudet for forskning S7-27

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 12.09.2017 for prosjektet:

<i>55849</i>	<i>Utviklingsarbeid og fattigdom</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>VID vitenskapelig høyskole, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Sigurd Haus</i>
<i>Student</i>	<i>Maren Wenberg</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er unntatt konsesjonsplikt og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av S 7-27 i personopplysningsforskriften. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringsskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 30.06.2019 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Håkon Jørgen Tranvåg

Kontaktperson: Håkon Jørgen Tranvåg tlf: 55 58 20 43 / Hakon.Tranvag@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Maren Wenberg, maren.wenberg@gmail.com

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 55849

Problemstilling: Hvordan påvirker internasjonalt arbeid fattigdomssituasjonen i mindre landsbyer i Uganda?
Casestudie i Uganda

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

Utvalget består av klan-ledere i Uganda, som rekrutteres gjennom en lokal organisasjon i landet.

Vi tar høyde for at det kan komme sensitive personopplysninger om etnisk bakgrunn eller politisk/filosofisk/religiøs oppfatning.

I meldeskjemaet er det krysset av for at personopplysninger skal samles inn ved observasjon. Informasjonsskrivet slår bare fast at det skal gjennomføres observasjon i området, uten å forklare hvem eller hva som skal observeres. Personvernombudet legger til grunn at det informeres og innhentes samtykke fra dem som observeres, dersom det skal registreres personidentifiserende opplysninger fra observasjon.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger VID vitenskapelig høgskole sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på privat pc/mobile enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

Transkriberingsassistent og tolk regnes også som databehandlere for prosjektet. De bør signere taushetserklæring, og vi anbefaler at informantene får opplyst hvem tolken er før tolken selv får kjennskap til informantenes identitet.

Forventet prosjektslutt er 30.06.2019. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

Vedlegg 3 Informert samtykke/ Consent Form

Request for participation in interview, Master research

I am a master student in Intercultural Work at VID Specialized University, and I am now working on the final master thesis/ research. The topic of the assignment is about International development projects and poverty in Uganda, and I will investigate the impact and consequences for this type of project has in the villages.

I would like to interview 10-12 informants, individually or in groups who can tell about their experiences in relation to development projects in their communities and how it has affected the poverty. I am interested in finding out what opinions and perceptions the inhabitants of the areas are experiencing because of this innovation. The interview will take about an hour, and I will use tape recorder and take notes while we talk. We will agree on time and place for the interviews. I will also make observations in the area.

Because of the frequent use of languages, I will use translators in the interviews, and for translation of the records and notes.

It's voluntary to participate and you can end your participation at any time along the way, without having to justify the decision to terminate the participation. If you cancel the participation, all collected data about you will be anonymized. The information will be treated confidentially, and no individuals will be able to recognize themselves in the final master thesis. Only the research team (included the translators) will have access to the collected data.

The information is anonymized, and the recordings are deleted, and the notes shredded when the task is completed, by 2019.

If you want to participate in the interview, please sign the declaration of consent

If you have any questions, please contact me:

Phone: +256 776 705 996

E-mail: maren.wenberg@gmail.com

You can also contact my supervisor at VID Specialized University

Sigurd Haus

E-mail: sigurdh@nms.no

The master research is reported to NSD - Norwegian Centre for Research Data

With best regards

Maren Wenberg

Ntinda, Kampala

Consent form:

I have received information about the study of social entrepreneurship in Uganda, both oral and written and I agree to participation in the form of an interview:

Name: _____

Signature: _____

Phone: _____

Side 2 av 2

Vedlegg 4 Taushetserklæring/ Confidentiality for Interpreters

CONFIDENTIALITY FOR INTERPRETERS

I

do service as an interpreter for the master research for Maren Wenberg

I hereby declare that I will maintain absolute silence in my participation as an interpreter and the information will remain confidential what so ever

I have been informed that the duty of secrecy also applies after I have completed the participation as an interpreter. Information I have been acquainted with as an interpreter cannot be used in own business or in service or work for others.

I am aware that breach of confidentiality can lead to criminal liability.

Date: Place:

Interpretation:

(interpreter's signature)